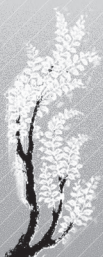

کلبه آرامش

پدرانه - مادرانه

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست نویسی
یادداشت
عنوان دیگر
موضوع
شناسه افزوده
شناسه افزوده
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

و فایخش، حسین، ۱۳۴۷ -
کلبه آرامش / حسین و فایخش؛ ویراستار سیدعلی آقا حیدری؛ راضیه حقیقت؛
به سفارش معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی آستان قدس رضوی.
مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۶.
۱۶۰ص.
۹۷۸-۶۰۰-۲۹۹-۲۴۵-۱
فیبا
کتابنامه
پدرانه - مادرانه.
روابط خانوادگی
موسسه انتشاراتی قدس رضوی
موسسه انتشاراتی قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
۱۳۹۵-۷/۱۳۸۸ و HQ۷۵۶
۶۴۶/۷۸۴۲
۴۹۱۹۹۱

استان قدس رضوی

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

عنوان کتاب: کلبه آرامش (پدرانه - مادرانه)

تهیه و تولید: اداره تولیدات فرهنگی

نویسنده: حسین وفا بخش

ارزیابان علمی: حجت الاسلام و المسلمین سید محمود مرویان حسینی

و حجت الاسلام محمدرضا طاهری بابادی

ویراستار زبانی: سیدعلی آقا حیدری و راضیه حقیقت («ویراستاران»)

طراح جلد و صفحه آرا: عباس پرچی

ناشر: انتشارات قدس رضوی

چاپخانه: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

شمارگان: ۲۵۰۰۰

نوبت چاپ: دوم، بهار ۱۳۹۶، ویرایش دوم

نشانی: حرم مطهر، صحن جامع رضوی، ضلع غربی، مدیریت فرهنگی

صندوق پستی: ۳۵۱-۹۱۷۳۵ **تلفن:** ۰۵۱-۳۲۰۰۲۵۶۹

(حق چاپ محفوظ است.)

۱۳	فصل اول : ضرورت تشکیل خانواده
۱۵	۱. افزایش سرعت در مسیر حرکت به سوی کمال
۱۶	۲. کسب آرامش
۱۶	۳. گسترش صفات شایسته و رشد اخلاق
۱۷	۴. اجتناب از خطا و گناه
۱۸	۵. تأمین غریزه مهرورزی
۱۸	۶. تربیت فرزندان صالح و گسترش آرمان توحید
۲۱	فصل دوم : مرد؛ رهبر نهاد خانواده
۲۳	وظایف مدیریتی مردان
۲۵	راهکارهای اعتمادسازی در خانواده
۲۵	۱. صداقت
۲۶	۲. امانت‌داری
۲۷	۱.۲. مصداق‌های امانت در خانواده
۲۷	۱.۱.۲. همسر
۲۸	۲.۱.۲. فرزندان
۲۸	۳. وفای به عهد
۲۹	۱.۳. مصداق‌های وفای به عهد در خانواده
۲۹	۱.۱.۳. وفاداری به اصل ازدواج
۲۹	۲.۱.۳. وفاداری به پیمان‌های حین عقد ازدواج
۳۰	۳.۱.۳. پایبندی به وعده و قول به همسر و فرزندان
۳۱	۴. انصاف
۳۳	۱.۴. مصداق‌های انصاف در خانواده
۳۳	۱.۱.۴. توجه به توانایی‌ها و ظرفیت‌های طرف مقابل
۳۳	۲.۱.۴. برخورد‌های یکسان در موقعیت‌های مشابه

۴. ۱. ۳. احترام به سلیقه خویشان و دوستان ۳۴
۵. ثبات قدم و پشتکار ۳۴
۵. ۱. راهکارهای تقویت پشتکار و عزم ۳۵
۶. آزادی در اندیشه و استقلال در تصمیم‌گیری ۳۶
۶. ۱. جایگاه مشورت و استقلال فکری ۳۶
۶. ۲. نتایج مشورت در خانواده ۳۷
۶. ۱. ۲. استفاده از عقل و اندیشه دیگران ۳۷
۶. ۲. ۲. کرامت‌بخشی به شخصیت اعضای خانواده ۳۷
۶. ۳. ۲. جلوگیری از استبداد و تکبر ۳۷
۶. ۴. ۲. جلب حمایت اعضای خانواده ۳۸

۳۹ فصل سوم جایگاه زنان در تحکیم خانواده

- ویژگی‌های همسران بهشتی ۴۳
۱. قبول جایگاه همسر در خانواده ۴۳
۲. محافظت از خود و خانواده ۴۵
۱. ۲. مصداق‌های محافظت زنان در خانواده ۴۵
۱. ۱. ۲. حفاظت از اسرار خانواده ۴۵
۲. ۱. ۲. محافظت از اموال و دارایی‌های خانواده ۴۶
۳. تأمین نیازهای جنسی همسر ۴۷
۱. ۳. ضرورت و چرایی تأمین نیازهای همسر ۴۷
۳. ۱. ۱. محافظت در برابر آسیب‌ها ۴۸
- به‌هیچ‌وجه برای روابط زناشویی پیش شرط تعیین نکنید! ۴۸

۴۸	۴. لباس یکدیگر باشید
۴۹	۴.۱. ویژگی‌های لباس شایسته
۴۹	۴.۱.۱. محافظت در برابر آسیب‌ها
۵۰	۴.۱.۲. پوشش
۵۱	۴.۱.۳. آراستگی
۵۲	۴.۱.۳.۱. راهکارهای آراستن همسر
۵۲	۱. کمک به آراستگی ظاهری همسر
۵۲	۲. کمک به آراستگی محیط خانه
۵۲	۳. کمک به آراستگی معنوی همسر
۵۳	۵. اظهار محبت و عشق‌ورزی به همسر
۵۴	۶. مروارید در صدف
۵۵	۷. اخلاق شایسته و سیرت زیبا

۵۹	فصل چهارم: کلیدهای طلایی خوشبختی
۶۰	تفاهم و ضرورت توجه به تفاوت‌های فردی زن و مرد
۶۱	معنای تفاهم
۶۵	نیاز به محبت؛ اصلی‌ترین و مهم‌ترین نیاز بانوان
۶۶	محبت؛ عطیة الهی به همسران
۷۰	راهکارهای مهرورزی در خانواده
۷۰	۱. راهکارهای اثبات محبت در خانواده
۷۰	۱.۱. اثبات صداقت در محبت
۷۱	۲.۱. ترجیح‌دادن همسر

- ۳.۱. حضور و همدلی و همراهی در مشکلات ۷۳
۲. راهکارهای ابراز محبت در خانواده ۷۵
- ۱.۲. ورود به قلب همسر با ابراز کلامی محبت ۷۶
- ۲.۲. اظهار محبت رفتاری ۷۹
- ۱.۲.۲. هم‌نشینی با همسر ۷۹
- ۲.۲.۲. غذا خوردن با همسر و فرزندان ۸۰
- ۳.۲.۲. دست‌دادن با همسر و نگاه محبت‌آمیز به او ۸۱
- ۴.۲.۲. هدیه‌دادن ۸۲
- ۵.۲.۲. سوغات آوردن ۸۲
- ۶.۲.۲. نامه‌نگاری ۸۳
- ۷.۲.۲. پیامک‌های عاشقانه ۸۳
- یک نمونه تاریخی از نامه‌ها و پیام‌های عاشقانه ۸۳
- ۸.۲.۲. کمک به همسر در کارهای خانه ۸۴
- ۹.۲.۲. احترام به علاقه و سلیقه همسر ۸۶
- ۱۰.۲.۲. ترجیح و تقدم سلیقه همسر ۸۷
- ۱۱.۲.۲. ارتباط با خانواده همسر ۸۸
- ۱۲.۲.۲. تقویم محبت ۸۸
- ۱۳.۲.۲. انجام‌دادن کارهایی مخصوص همسر ۸۹
- بانوان؛ مایه آرامش ۹۰
۱. خوش اخلاقی ۹۰
۲. احترام ۹۱
۳. فروتنی ۹۴
۴. وفاداری ۹۵

۵. انصاف ۹۷
۶. چهره شادمان ۹۸
۷. نگاه محبت‌آمیز ۹۸
۸. استقبال و بدرقه ۹۹
۹. هم‌نشینی و غذا خوردن با همسر و فرزندان ۱۰۰
۱۰. توجه به آراستگی ۱۰۱
- حدود محبت به همسر و فرزندان ۱۰۴

فصل پنجم: جایگاه اقتصاد مقاومتی در خانواده ۱۰۷

۱. نقش مردان در شکل‌گیری اقتصاد مقاومتی خانواده ۱۰۸
- ۱.۱. کار و تلاش خستگی‌ناپذیر ۱۰۹
- ۲.۱. برکت و مال حلال ۱۱۰
- ۳.۱. میانه‌روی ۱۱۰
- ۴.۱. خرید براساس توان اقتصادی ۱۱۱
۲. بانوان و اقتصاد مقاومتی در خانواده ۱۱۱
- ۱.۲. درخواست نکردن بیش از توان همسر ۱۱۱
- ۲.۲. مدیریت مصرف و دوری از اسراف ۱۱۲
- ۳.۲. دوری از تجملات ۱۱۳
- ۴.۲. استفاده از تولیدات داخلی ۱۱۳

فصل ششم: ضرورت و نتایج فرزندآوری ۱۱۵

۱. نتایج ارزشمند فرزندآوری ۱۱۷
- ۱.۱. خشنودی خداوند و گسترش آرمان توحید ۱۱۷
- ۲.۱. خشنودی و مباحثات پیامبر گرامی اسلام ﷺ ۱۱۷
- ۳.۱. بهره‌مندی پدر و مادر از رحمت الهی ۱۱۸

- ۱۱۸ ۴. ۱. فرزندان؛ یاور و همدم والدین
- ۱۱۹ ۵. ۱. طلب آمرزش
- ۱۱۹ ۲. جایگاه مادر

فصل هفتم: نقش والدین در تربیت فرزندان سالم ۱۲۳

- ۱۲۴ ۱. انتخاب نام نیکو
- ۱۲۵ ۲. آموزش و تعلیم
- ۱۲۶ ۳. فراهم‌سازی زمینه‌های ازدواج
- ۱۲۷ ۴. نقش ویژه مادران در تربیت اسلامی
- ۱۲۸ ۵. اصول اساسی تربیت فرزند
- ۱۲۸ ۵. ۱. محبت
- ۱۳۰ ۵. ۲. تکریم فرزند و احترام به او
- ۱۳۱ ۵. ۳. قاطعیت و سازش نکردن
- ۱۳۲ ۵. ۴. عدالت میان فرزندان
- ۱۳۳ ۵. ۵. تغافل
- ۱۳۴ ۵. ۶. کودکی کردن با کودک و بازی با او
- ۱۳۶ ۵. ۷. رعایت زمان مناسب برای تربیت

فصل هشتم: تربیت دینی و وظایف پدر خانواده ۱۳۹

- ۱۴۱ ۱. نقش دین در سلامت خانواده
- ۱۴۳ ۲. استقامت و پشتکار؛ لازمه تربیت موفق
- ۱۴۴ ۳. تربیت الگومحور
- ۱۴۵ ۴. تربیت دینی و ضرورت حضور در جلسات فرهنگی و مذهبی
- ۱۴۶ ۵. تربیت و مطالعه گروهی
- ۱۴۸ ۶. دعا و طلب از خداوند و توسل به اهل بیت (علیهم‌السلام)
- ۱۵۰ برخی از منابع

درآمد

یکی از دغدغه‌های اساسی دختران و پسران جامعه امروز ما، این است که بدانند آیا به‌راستی تشکیل خانواده می‌تواند منجر به تأمین آرامش آنان شود یا اینکه ازدواج صرفاً منجر به تحمیل مسئولیت‌های جدید می‌شود و خوشی‌های موجود زندگی را نیز سلب می‌کند؟ این نوع تفکر و نگاه به تشکیل خانواده قطعاً نادرست است؛ زیرا به‌فرموده رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی): «خانواده محل آسایش انسان است. هیچ انسانی بدون داشتن یک خانواده آسوده و آرام و راحت، مزه زندگی و طعم واقعی حیات انسانی را نخواهد چشید.»^۱

اما نباید به‌راحتی نیز از کنار دغدغه‌های جوانان عبور کرد. واقعیت این است که ترس آنان ریشه در مشاهده عینی مشکلات خانواده‌ها در سطح جامعه دارد. با نگاهی به آمار رسمی طلاق در جامعه متوجه خواهیم شد در صورت بی‌توجهی و اصلاح نکردن نوع روابط و تعاملات همسران، وضعیت خانواده در جامعه ما بحرانی‌تر خواهد شد. اما به‌راستی ریشه مشکلات خانواده در چیست؟

خداوند متعال انسان‌ها را از دو جنس زن و مرد آفریده و برای هر یک ویژگی‌هایی در نظر گرفته است تا با تکمیل یکدیگر در زندگی مشترک، مسیر کمال را طی کنند و با همراهی هم به آرامش حقیقی دست یابند:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا﴾

(او خدایی است که شما را از یک فرد آفرید و همسرش را نیز از جنس او قرار داد تا در کنار او آرام گیرد.)

۱. ۱۵ آذر ۱۳۶۸.

۲. اعراف، ۱۸۹.

در این آیه، خداوند متعال هدف از خلقت از زن و مرد در کنار یکدیگر را کسب آرامش معرفی کرده است. راهکارهای دستیابی به این آرامش نیز در تعالیم قرآن و اهل بیت علیهم السلام معرفی شده است. پس می‌توان نتیجه گرفت آرامش نداشتن امروز ما در خانواده، بر اثر مراجعه نکردن ما به این دستوره‌های نورانی است. متأسفانه گاه فکر می‌کنیم فقط دوست داشتن اهل بیت برای خوشبختی ما کافی است؛ در حالی که سعادت حقیقی در گرو محبت اهل بیت و عمل به آموزه‌ها و دستوره‌های آنان در زمینه‌های مختلف از جمله خانواده است.

در این کتاب تلاش شده است گوشه‌های کوچکی از تعالیم نورانی اسلام برای داشتن خانواده‌ای سالم و با آرامش مطرح شود. امیدوار است این تلاش کوچک موجب خرسندی قلب نازنین ولی نعمت‌مان، علی بن موسی الرضا علیه السلام شود و تأثیر مثبتی بر زندگی دوستداران حضرتش بگذارد.

ضرورت تشکيل

خانواده

ف ص ل ا و ل

پیش از پرداختن به ویژگی‌های مرد و زن نمونه در تعامل با همسر و فرزندان، باید به چرایی تشکیل خانواده نگاهی ویژه بیندازیم. واقعیت این است که امید پیروزی در هر حرکت و انتخابی که بدون فکر اولیه و تبیین دقیق اهداف باشد، بسیار اندک خواهد بود. مولای متقیان، امیرالمؤمنین علی علیه السلام در فرمایشی راهگشا و گران‌سنگ خطاب به کمیل فرمودند: «هیچ حرکت و فعالیتی نیست، مگر اینکه در انجام‌دادن آن به شناخت نیاز داری.»^۱

طبق فرمایش حضرت، یکی از شرط‌های ضروری کسب موفقیت، بررسی وضعیت موجود و تدبیر در فرجام کار، قبل از اقدام و حرکت است. بدون شک، ازدواج یکی از تصمیم‌های بسیار مهم در زندگی افراد است؛ زیرا خوشبختی و سعادت انسان، پیوند عمیقی با موفقیت در ازدواج دارد.

حقیقت این است که با تعیین اهداف ازدواج، میزان تحمل شما در طول زندگی مشترک بسیار بیشتر خواهد شد. هنگامی که برای چرایی اصل ازدواج خود دلیل ارزشمندی داشته باشید، تحمل مسائل و مشکلات کوچک موجود در مسیر زندگی برای شما بسیار آسان‌تر خواهد شد؛ اما اگر دلیل محکمی برای تشکیل خانواده نداشته باشید، با کوچک‌ترین مشکل نیز تحمل خود را

۱. «یا کُمیلُ ما مِن حَرَکةٍ اِلاّ وَاَنْتَ مُخْتاجٌ فِیْهَا اِلَیَّ مَعْرِفَةٌ» (حسن بن شعبه حرانی، تحف العقول عن آل الرسول علیهم السلام، ص ۱۷۱).

از دست خواهید داد و میل به ادامه زندگی در شما کاهش خواهد یافت. پس بررسی دلایل و ضرورت‌های ازدواج، حتی برای کسانی که سال‌ها از ازدواجشان می‌گذرد، بسیار مفید خواهد بود.

برای پی‌بردن به این ضرورت، در ادامه در پرتو آیات و روایات، آثار مهم ازدواج را برمی‌شماریم و درباره هر کدام اندکی بحث می‌کنیم.

۱. افزایش سرعت در مسیر حرکت به سوی کمال

هدف از خلقت انسان، رشد و کمال او در سایه‌سار بندگی خداوند است: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾^۱ (من جن و انس را نیافریدم، مگر برای اینکه عبادتم کنند [و از این راه، تکامل یافته و به من نزدیک شوند].)

اگر در مسیر بندگی بتوانید یاری همراه و دارای هدفی یکسان و صفاتی مکمل در کنار خود داشته باشید، می‌توانید با سرعتی مضاعف به سمت این هدف حرکت کنید. درواقع، اولین و مهم‌ترین دلیل تشکیل خانواده، انتخاب همراه برای حرکت به سمت رشد و کمال است. حرکت انفرادی در مسیر بندگی، نمی‌تواند ضامن موفقیت شما در این مسیر باشد. به‌یاد داشته باشید خلقت انسان به‌صورت زوج و با دو جنسیت، از نشانه‌های عظمت خداوند یکتاست که درصورت قدرشناسی این نعمت، به آرامش می‌رسید: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا﴾^۲ (و از نشانه‌های او این است که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید).

ازدواج اگر با شناخت کامل و براساس معیارهای صحیح صورت پذیرد، چه‌بسا انسان را به منزلگاه قرب الهی برساند. این است حکمت این فرمایش آسمانی

۱. ذاریات، ۵۶.

۲. روم، ۲۱.

رسول گرامی اسلام ﷺ: «هرکس ازدواج کند، نصف دینش را حفظ کرده است؛ پس در نصف دیگر، تقوای الهی پیشه کند.»^۱

۲. کسب آرامش

همان طور که گفته شد، طبق وعده الهی، ازدواج مبتنی بر شناخت صحیح و تعامل شایسته، به کسب آرامش منجر خواهد شد. بدون شک، آرامش بزرگ‌ترین گمشده امروز بشر است که تنها راه دستیابی به آن، حضور در مسیر بندگی و حرکت مطابق الگوی صحیح اسلامی است؛ زیرا آرامش حقیقی در جوار رحمت الهی متبلور می‌شود: ﴿أَلَا يَذَكِّرُ اللَّهُ لِيَتَذَكَّرَ الْإِنسَانُ أَنَّهُ سَاءَ مَا كَانُوا عَمَلًا﴾^۲ (آگاه باشید که تنها با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌یابد.)

خداوند متعال، هدف ازدواج را آرامش معرفی فرموده است تا زن و مرد با قرارگرفتن در کنار همدیگر و حرکت گروهی به سمت جایگاه خلیفه خدا شدن روی زمین، آرامش را برای یکدیگر به ارمغان آورند: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا﴾^۳ (او [خدایی] است که [همه] شما را از یک فرد آفرید و همسرش را نیز از جنس او پدید آورد تا در کنار او آرام گیرد.)

۳. گسترش صفات شایسته و رشد اخلاق

بسیاری از صفات ارزشمند اخلاقی، در زندگی انفرادی نمود پیدا نمی‌کند و فرصت رشد و تکامل آن‌ها نیز به‌دست نخواهد آمد. صفات ارزشمندی همچون گذشت، فداکاری، احسان به دیگران و صبر از جمله صفات زیبای اخلاقی است

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۳۲۸، حدیث ۲؛ محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، کتاب من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۳، حدیث ۴۳۴۲.

۲. رعد، ۲۸.

۳. اعراف، ۱۸۹.

که در سایه‌سار ازدواج تقویت می‌شود. به همین سبب پیامبر رحمت، محمد مصطفی ﷺ، در توصیه‌ای حکیمانه به مسلمانان می‌فرمایند: «زنان بی‌همسر را همسر دهید؛ زیرا [با این کار] خداوند متعال، اخلاق آنان را نیکو می‌کند و روزی هایشان را گشایش می‌بخشد و بر مودت آنان می‌افزاید.»^۱

۴. اجتناب از خطا و گناه

خدای متعال متناسب با هر نیازی که در وجود انسان قرار داده است، پاسخی مناسب نیز در محیط بیرون قرار داده و انسان‌ها را به پاسخ‌گویی شایسته به این نیازها دعوت فرموده است. درواقع، حکمت الهی اقتضا می‌کند که نیازهای بدون پاسخ را در وجود مخلوقات قرار ندهد.

یکی از نیازهای غریزی که خداوند در وجود آدمی قرار داده است، نیازهای جنسی است. خدای حکیم قادر متعال پاسخ این نیاز بشر را در ازدواج قرار داده است. انسان با ازدواج، علاوه بر تأمین نیازهای جنسی خود، امنیت و آرامش را برای خود و دیگران به‌ارمغان می‌آورد. بدون شک، پاسخ‌گویی بدون مرز و قانون به این نیاز، به فساد اخلاقی و اجتماعی منجر می‌شود و آسایش و امنیت اجتماع را با خطر مواجه می‌کند. این یکی دیگر از حکمت‌های فرمایش پیامبر اکرم ﷺ است که فرمودند: «هرکس ازدواج کند، نصف ایمان را به‌دست آورده است؛ پس در نیمه دیگر آن باید تقوای الهی پیشه کند.»^۲

شاید به همین دلیل است که نزد خدا، اعمال فرد متأهل بسیار ارزشمندتر از اعمال فرد مجرد است. درواقع، فردی که ازدواج نکرده است، بیشتر در معرض

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۲، حدیث ۳۸.

۲. محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه، ج ۵، ص ۸۳. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۳۲۸، حدیث ۲؛

محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۳، حدیث ۴۴۴۲.

خطا و فساد قرار می‌گیرد و ممکن است هر لحظه هیجان‌های ناشی از غرائز تأمین‌نشده، صعود معنوی او را از بین ببرد و گام‌های رفته تا ملکوتش را یک‌به‌یک به عقب بازگرداند؛ از این روست که پیامبر مهربانی‌ها، حضرت محمد مصطفی ﷺ می‌فرمایند: «نزد خداوند، متأهل خفته بهتر از مجرد روزه دار شب‌زنده‌دار است.»^۱

۵. تأمین غریزه مهرورزی

انسان موجودی است مهرورز. دوست دارد دوست داشته شود و دیگران را دوست بدارد. ازدواج راه تأمین و تسکین این نیاز فطری و متعالی انسانی است. در ازدواج فرصت دوست‌داشتن و بروز احساسات برای دختر و پسر فراهم می‌شود تا آنان بتوانند نیاز به محبت را در فضایی سالم تأمین کنند؛ بنابراین خداوند متعال می‌فرماید: «وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً»^۲ (و در میانتان مودت و رحمت قرار داد).

۶. تربیت فرزندان صالح و گسترش ارمان توحید

بدون شک، یکی دیگر از اهداف ارزشمند تشکیل خانواده، تربیت فرزندان صالح و پاک است. چنین فرزندان، سلامت و بقای جامعه را تضمین می‌کنند و ارمان توحید و کلمه «لا إله إلا الله» را تداوم می‌بخشند. به‌طور قطع، تربیت فرزند صالح از اعمال بسیار ارزشمندی است که هر مرد و زن مسلمان بایسته است به آن همت گمارد. پیامبر رحمت ﷺ می‌فرمایند: «چه چیزی مانع می‌شود که انسان مؤمن ازدواج کند؟! شاید خداوند به او فرزندان روزی کند که زمین را از 'لا إله إلا الله' سنگین کنند.»^۳

اما ازدواج صحیح، تنها آغاز کار است. برای خوشبختی لازم است در طول

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۲۲۱، حدیث ۲۵؛ محمدبن محمد شعیری، جامع الأخبار، ص ۱۰۱.

۲. روم، ۲۱.

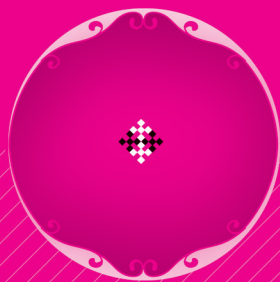
۳. محمدبن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۴.

زندگی مشترک، توصیه‌های قرآن و اهل بیت (علیهم‌السلام) را چراغ راه خود سازید. در فصل‌های بعد، به این نکات اشاره خواهیم کرد.

۱۹

پندارانه: مدارای

خانواده

رهبر نهاد خانواده

م

و

د

ل

ص

ف

خداوند متعال انسان را با ویژگی‌هایی منحصر به فرد خلق کرده و بر اساس توانمندی‌ها و ویژگی‌های او، وظایفی نیز بر عهده‌اش قرار داده و او را به انجام دادن شایسته این وظایف مکلف کرده است. خداوند متعال مرد را رهبر نهاد خانواده معرفی کرده و فرموده است: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾^۱ (مردان سرپرست و نگهدارنده زنان هستند).

در این آیه شریفه، خداوند متعال جایگاه مردان در خانواده را تبیین می‌فرماید. کلمه «الرجال» با الف و لام در ابتدای آن، به جنس مردان اشاره می‌کند و نه خود مرد؛ یعنی جنس مرد بر زن قوام است. کلمه «قوام» بر وزن «فعال»، صیغه مبالغه از ماده قیام و قَوْم است. در واقع، قوام کسی است که مسئولیتی را قبول کرده و توانایی این را داشته باشد که بازوی فرد دیگری را هم بگیرد و او را هم در کنار خودش بلند کند و ایستاده نگه دارد.^۲

در این آیه، خداوند متعال مسئولیت اقتصادی و امنیتی و اخلاقی مرد در نظام خانواده را متذکر می‌شود. در نگاه قرآنی، مردان از نظر تأمین نیازهای اقتصادی و حفظ امنیت اخلاقی خانواده، قوام هستند و باید حافظ و مراقب شخصیت

۱. نسا، ۳۴.

۲. نک: محمدعلی انصاری، زن از منظر قرآن کریم، ص ۱۳۳.

و حیثیت همسرانشان باشند. پیامبر اکرم ﷺ دربارهٔ مسئولیت‌های موجود در جامعه و خانواده می‌فرمایند: «هریک از شما که [به‌گونه‌ای] سرپرست است، دربارهٔ زیردستش بازخواست می‌شود. مرد، سرپرست خانواده‌اش است و دربارهٔ آن‌ها از او بازخواست می‌شود.»^۱ پس به‌خاطر داشته باشید:

تفویض مسئولیت نشان‌دهندهٔ فضیلت افراد نیست؛ بلکه انجام‌دادن شایستهٔ وظایف است که ارزشمندی انسان‌ها را مشخص می‌کند.

در جامعهٔ اسلامی با افزایش مسئولیت‌های فرد، توقعات از او نیز فزون‌تر می‌شود و پاسخ‌گویی او باید بیشتر باشد؛ بنابراین اسلام با واگذاری مدیریت خانواده به مرد، مسئولیت سنگین حفظ خانواده و مراقبت از آن را بر عهدهٔ او گذاشته است. رئیس مکتب جعفری، امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «بخشایش خدا بر آن بنده‌ای باد که با همسرش به‌نیکی رفتار می‌کند؛ چراکه خداوند زمام اختیار زن را در دست وی نهاده و او را سرپرست آن زن قرار داده است.»^۲

وظایف مدیریتی مردان

همان‌طور که گفتیم، اعطای حق مدیریت به مردان، به‌معنای واگذاری مسئولیت حفظ کیان خانواده به ایشان است. پس مردان برای انجام‌دادن شایستهٔ وظایفشان باید ویژگی‌های خاصی را در خود پرورش دهند. شما مثال‌های فراوانی برای این

۱. محمد محمدی ری‌شهری، حکمت‌نامهٔ کودک، ص ۱۳۶.

۲. محمدبن‌علی بن‌بابویه قمی (شیخ صدوق)، کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۴۳، حدیث ۴۵۳۷.

محمدبن‌حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۷۰، حدیث ۵.

موضوع در زندگی روزمره مشاهده کرده‌اید. هنگامی که فردی در کارخانه‌ای به‌عنوان مدیر بخش فنی انتخاب می‌شود، باید ویژگی‌ها و توانمندی‌هایی را در خود ایجاد یا تقویت کند. او ابتدا باید با الفبای مدیریت آشنا شود و رمز و راز مدیر موفق را فرا گیرد. سپس باید از کارخانه اطلاعات کافی شامل نوع و میزان تولیدات، تعداد دستگاه‌ها، تعداد کارگران، میزان سرمایه در گردش، بازار فروش و... را به‌دست آورد و با خواسته‌ها و نیازهای مدیران و صاحبان کارخانه نیز آشنا شود. در مرحله بعد، باید اعتماد کارفرما را جلب کرده و توانمندی‌های خود را اثبات کند. این فرد نمی‌تواند توقع داشته باشد با انجام دادن خطاهای مکرر و متعدد و گرفتن تصمیم‌های اشتباه، همچنان مسئولیتش در کارخانه حفظ شود و تمامی عوامل و کارمندان به دستورهای او توجه کنند.

واقعیت این است که مدیریت موفق خانواده شرط‌هایی بسیار حساس‌تر از مدیریت فضای اقتصادی دارد. افراد تحت مسئولیت شما در کارخانه، به‌سبب کسب درآمد و تأمین زندگی خود، راحت‌تر می‌توانند خطاهای شما را تحمل کنند. درواقع، آن‌ها شما را به‌خاطر خودتان انتخاب نکرده‌اند؛ بلکه به‌سبب قوانین و مقررات موجود، مجبورند شما را تحمل کنند. اما نهاد مقدس خانواده براساس مهر و عطوفت بنا شده و همسر شما به‌واسطه ویژگی‌های مثبت شما، همراه و همسفرتان در مسیر زندگی شده است. پس باید اولاً راهکارهای مدیریت و رهبری نهاد خانواده را به‌خوبی فرا بگیرید و ثانیاً با نیازها و خواسته‌ها و وضعیت اعضای خانواده آشنا باشید و نهایت تلاش خود را برای تأمین نیازهای مادی و معنوی خانواده انجام دهید. در این صورت، شما خواهید توانست اعتماد همسر و فرزندان خویش را جلب کنید. تا زمانی که آنان به شما به‌عنوان مردی آگاه و عاقل و قدرتمند اعتماد نداشته باشند، نمی‌توانند به‌خوبی با شما تعامل کنند و شما را در جایگاه مدیر بپذیرند.

اعضای خانواده باید شما را فردی معتمد و دلسوز بدانند تا تمکین در برابر خواسته‌های شما برای آنان لذت‌بخش باشد. رفتار مرد در خانواده باید به‌گونه‌ای باشد که دیگران در دلسوزی و لیاقت او برای مدیریت بر سرنوشته خود، کوچک‌ترین تردیدی نداشته باشند. تنها در این صورت است که می‌توانید در خانواده‌ای پر مهر و صمیمی، آرامشی را تجربه کنید که وعده الهی است. پس سعی کنید با رعایت نکات زیر، اعتماد خانواده خود را به دست بیاورید.

راهکارهای اعتمادسازی در خانواده

۱. صداقت

بدون شک، اولین و مهم‌ترین رکن جلب اعتماد دیگران، صداقت است. بدون داشتن صداقت نمی‌توانید انتظار داشته باشید دیگران به حرف‌های شما اعتماد کنند. دروغ نه تنها روابط اجتماعی و خانوادگی را ویران کرده، بلکه رابطه انسان با خدا را نیز مخدوش می‌کند. امام باقر علیه السلام به مؤمنان هشدار جدی می‌دهند: «به‌یقین، دروغ ویران‌کننده ایمان است.»^۱

گاهی در سطح جامعه یا در مشاوره‌ها، با افرادی روبه‌رو می‌شوم که دروغ‌گفتن را نوعی شوخی می‌دانند و احساس می‌کنند با این رفتار نادرست، می‌توانند نشاط و سرزندگی را برای خانواده خود به‌ارمغان بیاورند؛ غافل از اینکه دروغ حتی اگر برای شوخی هم باشد و شخص به سرعت، به عدم صداقت و شوخی بودن حرفش اعتراف کند، به اعتماد دیگران به خود و صداقتش لطمه خواهد زد.

مولای متقیان، امیرالمؤمنین علی علیه السلام در کلامی قاطع، از آسیب‌های

۱. «إِنَّ الْكُذْبَ هُوَ خَرَابُ الْإِيمَانِ» (محمدبن یعقوب کلینی، اصول کافی، ج ۴، ص ۵۸، حدیث ۲۶۷۵؛ محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۳۳۹، حدیث ۴).

دروغ‌های شوخی و جدی پرده برداشته‌اند و می‌فرمایند: «بنده طعم ایمان را نمی‌چشد تا اینکه دروغ را ترک کند؛ چه شوخی باشد، چه جدی.»^۱ پس تصمیم بگیرید از امروز مراقب تک‌تک واژگانتان باشید و قبل از اطمینان از صحت کلام خود، از گفتن آن بپرهیزید.

۲. امانت‌داری

امانت‌داری یکی دیگر از ارزش‌های دینی است که رعایت آن در تمام عرصه‌های زندگی اجتماعی ضروری بوده و ضامن بقای نظام اجتماعی است. امانت‌داری یکی از مؤلفه‌های اصلی هرکسی است که می‌خواهد در مجموعه یا گروهی تأثیرگذار باشد و بتواند حرکت مهمی در آن جمع و گروه ایجاد کند. به همین دلیل است که امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند (عزوجل) هیچ پیامبری را جز با راست‌گویی و امانت‌داری در برابر نیکوکار و بدکار، مبعوث نکرده است.»^۲

در هر خانواده قرآنی، باید همه افراد در مراقبت از امانت‌های یکدیگر اهتمام جدی به خرج دهند و برای کوتاهی کردن در این زمینه، هیچ بهانه‌ای نیاورند. حال باید مصادیق امانت در محیط خانه را بررسی کنیم تا بتوانیم از فرمایش‌های معصومان علیهم السلام بهره بیشتری ببریم و برای امانت‌داری شایسته، به میزان لازم برنامه‌ریزی کنیم.

۱. «لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَتْرَكَ الْكُذْبَ هَزْلَهُ وَجِدَهُ» (محمدبن یعقوب کلینی، اصول کافی، ج ۴، ص ۶۰،

حدیث ۲۶۸۲؛ محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۳۴۰، حدیث ۱۱).

۲. «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا يَصْدُقُ الْحَدِيثَ وَأَدَاءَ الْأَمَانَةِ إِلَى النَّبِيِّ وَالْأَفْجَرِ» (محمدبن یعقوب کلینی، اصول

کافی، ج ۳، ص ۲۱۰، حدیث ۱۷۶۲؛ محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۰۴، حدیث ۱).

۱.۲. مصداق‌های امانت در خانواده

۱.۱.۲. همسر

اولین و مهم‌ترین امانت در زندگی مشترک، همسر شماست. همسر شما به‌عنوان امانت الهی به زندگی شما پا گذاشته است تا بتوانید به‌کمک یکدیگر پله‌های کمال را یک‌به‌یک طی کنید. محافظت از جسم و جان همسر، وظیفه‌ای بسیار مهم برای مردان، به‌عنوان قوام زندگی، به‌شمار می‌آید.

این نگاهی است که در آموزه‌های اصیل اسلامی درباره‌ی زن وجود دارد و او را امانت الهی در نزد شوهر دانسته و بر شوهر واجب می‌داند حقوق او رعایت کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در حدیثی گران‌سنگ، از فرشته‌ی وحی، جبرائیل امین، خبری را نقل می‌فرماید: «ای محمد، درباره‌ی زنان پروای الهی پیشه کنید [و با آن‌ها مهربان باشید]؛ زیرا در اختیار شما هستند و آن‌ها را از خداوند به امانت گرفته‌اید...»^۱

با همین نگاه زیبا به جایگاه زن در خانواده است که خاطرات بسیاری از محبت‌های پیامبر صلی الله علیه و آله به بانوی بزرگ اسلام حضرت خدیجه رضی الله عنها در صفحات تاریخ نقش بسته است.

امام سجاد رضی الله عنه در رساله‌ی حقوق خود، در بیان حقوق همسر، او را مایه‌ی تسکین و آرامش می‌داند و از همسر به‌عنوان نعمت الهی یاد می‌کند و به تکریم او و مهربانی و شفقت با او دستور می‌دهند: «و اما حق زنت این است که بدانی خداوند متعال او را مایه‌ی آرامش تو و همدلی با تو قرار داده است؛ پس باید بدانی که این نعمتی است از جانب خداوند (عزوجل)؛ پس او را گرمی بدار و با او نرم‌خوی باش.»^۲

۱. حسین نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص ۲۵۲ و ۲۵۳، حدیث ۱۶۶۲۷.

۲. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۲۱، حدیث ۳۲۱۴.

از فرزندان نیز می‌توان به‌عنوان امانت‌های الهی در دست پدر و مادر یاد کرد. به همین سبب است که باید در رعایت حقوق آنان کوشا باشید. اگر شما با رعایت حقوق همسر و فرزندان خود و مراقبت شایسته از آنان، از اعتبار کافی در نزد ایشان برخوردار باشید، آنگاه می‌توانید در جایگاه رهبر، خانواده خود را به‌سمت خوشبختی هدایت کنید.

۳. وفای به عهد

یکی دیگر از نکات مهم در جلب اعتماد دیگران، وفاداری به عهد است. وفای به عهد، علاوه بر تقویت اعتماد در فضای جامعه و خانواده، باعث تقویت پایه‌های ایمان فرد نیز می‌شود. ارتباط وفای به عهد با ایمان فرد به‌گونه‌ای است که خداوند متعال خطاب به مؤمنان می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ»^۱ (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، به پیمان‌ها [و قراردادهای خود با خدا و مردم] وفا کنید.) از این آیه شریفه مشخص می‌شود که پایبندی به هر نوع پیمانی، از وظایف تخلف‌ناپذیر مؤمنان است؛ اعم از لفظی یا کتبی، سیاسی یا اقتصادی، اجتماعی یا خانوادگی، با دوست یا دشمن، با خدا (فعل نذر و عهد) یا مردم و با فرد یا جامعه. الفولام «العقود» نشانه عمومیت آیه بر هر نوع قراردادی است.^۲ بدون شک، عقد ازدواج مصداق یکی از همین عقود است که وفای به آن، لازمه حفظ ایمان و بندگی است. باید در طول زندگی مشترک مراقب باشید به این پیمان با همسرتان وفادار باشید و حرمت خدا را در این باره حفظ کنید.

جالب این است که در نگاه اسلامی، حتی حفظ پیمان با کفار نیز واجب است و معصومان (علیهم‌السلام) ما را از نقض این تعهدات نیز بازداشته‌اند. به همین سبب

۱. مانده، ۱.

۲. نک: محسن قرائتی، تفسیر نور، ج ۳، ص ۱۷.

است که امام صادق علیه السلام از قول پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «سه صفت است که در هر کس باشد، منافق است؛ هر چند روزه بگیرد و نماز بخواند و خود را مسلمان بداند: کسی که در امانت خیانت می‌کند و کسی که سخن دروغ می‌گوید و کسی که وعده می‌دهد و خلف وعده می‌کند.»^۱

۳. ۱. مصداق‌های وفای به عهد در خانواده

۳. ۱. ۱. وفاداری به اصل ازدواج

اولین و مهم‌ترین مصداق وفای به عهد در خانواده، پرهیز از هرگونه رفتاری است که شائبه‌هایی از بی‌وفایی داشته باشد؛ مانند خیانت، ارتباط نامشروع جنسی، نگاه کنترل‌نشده به نامحرم و کارهای مشابه آن. به یاد داشته باشید همسر شما امانت الهی است که با اعتماد به قول و وعده‌های شما، وارد زندگی‌تان شده است و کوچک‌ترین خیانت و بدعهدی ممکن است او را از زندگی با شما ناامید سازد.

۳. ۱. ۲. وفاداری به پیمان‌های حین عقد ازدواج

در هنگام عقد و گاهی قبل از آن و در طول جلسات خواستگاری، مطالب بسیاری مطرح می‌شود و گاه دختر و پسر، قول‌وقراریهایی باهم می‌گذارند. برخی این قرارها را مکتوب و مشخص و به شروط ضمن عقد تبدیل می‌کنند و بسیاری هم با اعتماد به همسر آینده خود، به قول و عهد کلامی او بسنده می‌کنند. عمل به این وعده‌های ابتدایی ازدواج، علاوه بر حفظ ایمان، اعتبار شما را نیز در نزد همسر افزایش می‌دهد و به تقویت پایه‌های زندگی مشترکتان منجر خواهد شد. به همین علت اگر کاری برای شما سخت است یا از توانایی خود برای انجام دادن آن اطمینان کافی ندارید، از بیان آن خودداری کنید و اگر به هر دلیلی، قولی به

۱. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۱۳۴؛ محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۶۹، ص ۱۰۸، حدیث ۸؛

محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۲۹۰، حدیث ۸.

همسر خود داده‌اید، به هر شکل و زحمتی، آن را عملی سازید.

۳.۱.۳. پایبندی به وعده و قول به همسر و فرزندان

برخی مردان به اهمیت قول و وعده‌هایشان توجهی نمی‌کنند و برای تأمین خواسته‌های خود، به راحتی قول‌هایی می‌دهند که می‌دانند قدرت انجام‌دادن آن‌ها را ندارند؛ مثلاً به همسرشان قول می‌دهند: «اگر بتوانی برای میهمانی، این غذا را تهیه کنی، یک گردن‌بند زیبا برایت می‌خرم.» همسرش هم با اعتماد به شوهر، کار مدنظرش را انجام می‌دهد؛ اما متأسفانه وقتی زمان عمل به این وعده می‌رسد، شوهر تازه به‌یاد می‌آورد که پول کافی برای عمل به وعده خود ندارد.

ممکن است در این موقعیت مثالی، شما با همسرتان صحبت کنید و با توضیح وضعیت مالی و اقتصادی خود، او را قانع کنید که الان زمان مناسبی برای خرید گردن‌بند نیست؛ اما به‌یقین بدانید که اعتبار شما در نزد او کاهش یافته است و دیگر نمی‌تواند به شما، به چشم مرد و مدیر و تکیه‌گاه خود نگاه کند. از این پس، دیگر اعتماد کردن به صحبت‌ها و وعده‌های شما، برای او کار بسیار سختی خواهد بود. به‌یاد داشته باشید:

قول ندادن به شما آسیبی نخواهد رساند؛ اما عمل نکردن به قول، اعتبارتان را خدشه‌دار خواهد کرد.

متأسفانه کوتاهی در عمل کردن به وعده‌هایی که والدین به فرزندان می‌دهند نیز بسیار مشاهده می‌شود. گاهی اوقات وقتی پدر یا مادر، خواسته‌ای از فرزند خود دارند و می‌خواهند او را به انجام‌دادن کاری مثل خوردن غذا یا جمع کردن اتاق قانع کنند، به راحتی به او قول می‌دهند؛ ولی پس از اطاعت فرزند، از عمل به

وعده خود سر باز می‌زنند؛ مثلاً به فرزند خود قول می‌دهند: «اگر اتاقت را تمیز کنی، برایت شکلات می‌خرم.» اما پس از تمیز شدن اتاق، به او توضیح می‌دهند که الان شکلات در منزل نداریم و دیروقت است و مغازه‌ها نیز تعطیل هستند، یا اصلاً شکلات برای گلودرد تو مناسب نیست! در این صورت، حتی اگر فرزند شما با صحبت‌هایتان راضی هم بشود، باز هم اعتبار شما به‌عنوان پدر خانواده آسیب خواهد دید.

فرزندان در دوران اولیه شکل‌گیری شخصیت خود، بیش از هرکس، به پدر و مادر به‌عنوان دو قهرمان زندگی خود نگاه می‌کنند و آنان را الگوی رفتاری خود قرار می‌دهند. هنگامی که شما، پدر یا مادر، به حرفتان عمل نمی‌کنید و قولتان را زیر پا می‌گذارید، اولاً درس عملی بدقولی را به فرزندتان آموزش می‌دهید و به آنان یاد می‌دهید که هرگاه قدرت کافی داشتید، به وعده‌هایتان عمل نکنید و ثانیاً با این بدقولی، به شدت جایگاه خود را نزد فرزندتان از دست خواهید داد. در این حالت، بسیار طبیعی است که با افزایش سن، به نافرمانی عادت پیدا کنند و به شما پدر و مدیر خانواده احترام لازم را نگذارند. پس باز هم تأکید می‌کنم:

قبل از قول دادن به همسر و فرزندانتان، به توانایی خود برای عمل به آن وعده توجه کنید.

۴. انصاف

یکی دیگر از ضروریات اخلاقی مردان، مفهوم ارزشمند و متعالی «انصاف» است. مردی که نتواند انصاف را در کلام و عمل خود اجرا کند، از جایگاه مقبولی در جامعه و خانواده برخوردار نیست و به جلب اعتماد دیگران قادر نخواهد بود. این

مفهوم زیبا در ادبیات دینی ما، جایگاه ویژه‌ای دارد و درخشش خیره‌کننده آن بر تارک سیره عملی معصومان علیهم‌السلام به چشم می‌خورد. برای مشخص شدن معنای دقیق واژه انصاف، از فرمایشی از پیامبر رحمت صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بهره می‌بریم. هنگامی که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قصد حرکت به سمت جنگ را داشتند، عربی بادیه‌نشین دهانه شتر ایشان را گرفت و عرض کرد: «یا رسول الله، به من کاری یاد بده تا با انجام دادن آن به بهشت بروم.» حضرت فرمودند: «با مردم چنان رفتار کن که دوست داری مردم با تو رفتار کنند و هر چه را ناپسند می‌دانی که مردم با تو آن‌گونه رفتار کنند، آن را انجام نده.»^۱

واقعیت این است که تمامی ما انسان‌ها در هر وضعیت و جایگاهی، انصاف را دوست داریم و می‌خواهیم دیگران با انصاف با ما رفتار کنند؛ اما متأسفانه هنگامی که قرار است حقوق دیگران را پرداخت کنیم، اجرای عدالت و انصاف برای بسیاری از ما سخت و مشکل خواهد شد. درواقع، اگر کمی فکر کنیم و احتمال دهیم که شاید موقعیتی مشابه همین وضع برای ما نیز اتفاق بیفتد، عمل به انصاف، کار سختی نخواهد بود.

به توصیه تربیتی امیرالمؤمنین، علی علیه‌السلام به فرزند خود، امام حسن مجتبی علیه‌السلام درباره انصاف توجه فرماید:

پسرکم، نفس خود را میزان میان خویش و دیگران قرار بده. پس آنچه برای خود دوست داری، برای دیگران نیز دوست بدار و آنچه را که نمی‌پسندی، برای دیگران هم نپسند. ستم نکن؛ چنان‌که دوست نداری به تو ستم شود و نیکوکار باش؛ آن‌گونه که دوست داری به تو نیکی کنند. آنچه برای دیگران زشت می‌داری، برای خود نیز زشت بشمار و برای مردم به چیزی

۱. محمدبن یعقوب کلینی، اصول کافی، ج ۳، ص ۲۸۲، حدیث ۱۹۴۸؛ محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۴۶، حدیث ۱۰.

رضایت بده که برای خود می‌پسندی.^۱

۴.۱. مصداق‌های انصاف در خانواده

۴.۱.۱. توجه به توانایی‌ها و ظرفیت‌های طرف مقابل

ما دوست داریم دیگران در مواجهه با ما، به توانایی‌های ما توجه کنند و براساس آن، از ما توقع داشته باشند؛ اما در مواجهه با دیگران، صرفاً به خواسته‌ها و نیازهای خود توجه می‌کنیم و به ظرفیت و توانایی طرف مقابل هیچ اهمیتی نمی‌دهیم. این دور از انصاف است که از همسر خود توقع داشته باشیم هرکاری را که من دوست دارم، حتی اگر در توانش نیست، انجام دهد. همیشه به‌خاطر داشته باشید:

توانایی افراد مختلف در موقعیت‌های مختلف، متفاوت است؛
پس منصفانه و براساس توانمندی‌شان،
از آنان توقع داشته باشید.

۴.۱.۲. برخورد‌های یکسان در موقعیت‌های مشابه

گاهی اوقات وقتی دیگران خطایی می‌کنند یا بر اثر بی‌احتیاطی، آسیبی به خود یا وسایل منزل وارد می‌کنند، از کوره در می‌رویم و عصبانی می‌شویم؛ اما اگر چند روز بعد، مشابه همین اتفاق برای خود ما بیفتد، آن را قضاو قدر می‌دانیم یا اصلاً تقصیر را بر گردن دیگران می‌اندازیم. وقتی میهمان محبوب ما ظرفی را به زمین می‌اندازد، از نظر ما شکستن ظرف، دفع بلا می‌شود؛ اما اگر فرزندمان این خطا را مرتکب شود، آن را جنایت جنگی می‌دانیم! این رفتارهای دوگانه، انصاف ما را

۱. محمدبن حسین شریف الرضی، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، ص ۵۲۷، نامه ۳۱.

خداشده دار می کند و اعتماد و احترام اعضای خانواده به رهبر نهاد خانواده را از بین خواهد برد.

۴. ۱. ۳. احترام به سلیقه خویشان و دوستان

همان طور که دوست دارید دیگران به شما، سلیقه، انتخابها، دوستان و نزدیکانتان احترام بگذارند، همسر شما نیز دوست دارد به نزدیکان او احترام بگذارید. او دوست دارد برای دوستانش ارزش قائل باشید و به انتخاب و سلیقه او احترام بگذارید. شاید سلیقه او از نظر شما جالب نباشد؛ اما یادتان باشد این رنگ یا غذا یا هر چیز دیگر سلیقه محبوب شماست؛ پس به آن احترام بگذارید.

به یاد داشته باشید رعایت همین نکات کوچک و ساده، چه بسا تأثیر زیادی در شادمانی و شادکامی زندگی و بهبود روابط اجتماعی شما بگذارد. رمز رعایت انصاف این است که قبل از قضاوت درباره دیگران، برای لحظاتی خود را در آن وضعیت تصور کنید.

۵. ثبات قدم و پشتکار

تصور اعتماد به فردی بی اراده که هر روز تصمیمی متفاوت می گیرد و خود نیز برای سلیقه و انتخاب خود احترام قائل نیست، کار بسیار دشواری است. در واقع، کسی که هر روز تصمیم هایش را عوض می کند و بدون عاقبت اندیشی، دست به اقدام می زند، از شایستگی کافی برای رهبری هیچ مجموعه ای برخوردار نیست.

یادتان باشد شما مرد خانواده اید و در برابر آینده و سرنوشت خود و همسر و فرزندانان مسئول هستید؛ پس سعی کنید اراده و قاطعیت برگرفته از فکر و تدبیر را در خود تقویت کنید تا بتوانید اسباب سعادت و آرامش خانواده خود را تأمین کنید.

۵. ۱. راهکارهای تقویت پشتکار و عزم

در گام نخست، برای تقویت اراده و ثبات قدم، درباره موضوع مدنظر باید خوب بیندیشید و از گرفتن تصمیم‌های عجولانه و بدون فکر کردن به عاقبت آن‌ها خودداری کنید. همچنین در صورت نیاز، باید تحقیق کنید و از اندیشه دیگران نیز بهره‌مند شوید. امام عارفان، مولا امیرالمؤمنین علیه السلام، به زیبایی به ارتباط بین اندیشه و اراده اشاره می‌فرمایند: «میزان عزم به اندازه اندیشه بستگی دارد.»^۱

برای ایجاد قاطعیت و استمرار در کارها، باید به عاقبت و نتایج ارزشمند کار مدنظر نیز توجه کنید. هنگامی که به مشکلات موجود در مسیر دستیابی به هدف توجه می‌کنید، حرکت برای شما سخت می‌شود و ناخودآگاه اراده شما کاهش می‌یابد؛ اما هنگامی که به پاداش‌های شیرین آن توجه کنید که یکی از آن‌ها اقتدار و محبت در خانواده است، حرکت و تلاش برای شما بسیار آسان‌تر خواهد شد.

شاید شما هم افراد بسیاری را دیده باشید که با انگیزه زیاد، حرفه‌ای را آغاز کرده‌اند؛ اما پس از مدت اندکی، تابلوی «به دلیل تغییر شغل، اجناس به قیمت خرید عرضه می‌شود» را نصب می‌کنند! یکی از عوامل این کار، توقع کسب نتایج عالی در زمان اندک است. به همین دلیل است که امیر ملک ولایت، علی علیه السلام می‌فرمایند: «ریشه عزم و قاطعیت، دوراندیشی و ثمره آن، کامیابی است.»^۲

توجه به نتایج ارزشمند قاطعیت، شما را در پیمودن راه و تحمل ناملازمات مسیر، یاری خواهد کرد. ان شاء الله.

۱. «عَلَى قَدْرِ الرَّأْيِ تَكُونُ الْعَزِيمَةُ» (عبدالواحدبن محمد تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۵۱، حدیث ۲).
۲. «أَصْلُ الْعَزْمِ الْحَزْمُ وَ ثَمَرَتُهُ الطَّفَرُ» (عبدالواحدبن محمد تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۹۹، حدیث ۲۶۹).

۶. آزادی در اندیشه و استقلال در تصمیم‌گیری

یکی دیگر از ضروریات مدیر مقتدر و البته محبوب در خانواده، داشتن استقلال در اندیشه و تصمیم است. حقیقتاً پیروی از کسی که خود در اندیشه، تابع دیگران است و هر لحظه نظرش را تغییر می‌دهد و به اصطلاح، «گوشش به دهن مردم است»، کار بسیار دشواری است. پس برای تحکیم پایه‌های خانواده خود، در اندیشه و انتخاب و تصمیم‌گیری، مستقل عمل کنید؛ زیرا امیرالمؤمنین علی عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید: «هرگاه تصمیم‌دوراندیشی قرین هم شوند، خوشبختی کامل شود.»^۱

۶.۱. جایگاه مشورت و استقلال فکری

باید متوجه باشید قرار نیست برای داشتن استقلال، مستبدانه عمل کنید و از دیدگاه‌های سودمند دیگران بهره نگیرید؛ بلکه بایسته است پس از مشورت و همفکری با سایر افراد خانواده یا دوستان یا همکاران، براساس نیازسنجی خود بهترین تصمیم را بگیرید.

قرآن کریم پس از توصیه به مشاوره و کمک‌گرفتن از اندیشه دیگران، وظیفه تصمیم‌گیری و سپس استقامت در مسیر را به‌عهده خود فرد گذاشته است و در توصیه‌ای به وجود نازنین پیامبر رحمت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «وَسَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ»^۲ (و در کارها با آنان مشورت کن؛ اما هنگامی که تصمیم گرفتی، [قاطع باش و] بر خدا توکل کن.)

الگوی صحیح مدیریت در خانواده این است که فرد پس از تفکر و تأمل و مشورت با افراد متخصص و همچنین مشورت با اعضای خانواده، با اطمینان از صحت نتایج، برای انجام‌دادن کار تصمیم بگیرد و اقدام کند.

۱. «إِذَا اقْتَرَنَ الْعَزْمُ بِالْخَزْمِ كَمَلَّتِ السَّعَادَةُ» (عبدالواحدبن محمد تمیمی آمدی، تصنیف غر الحکم و درر الکلم، ص ۴۷۴، حدیث ۱۰۸۶۵؛ محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه، ج ۵، ص ۳۰۴، حدیث (۸۷۷).

۲. آل عمران، ۱۵۹.

۲.۶. نتایج مشورت در خانواده

حال که سخن از مشورت در خانواده مطرح شد، شایسته است به آثار ارزشمند مشورت در خانواده نگاهی مختصر بیفکنیم تا بیش از پیش اهمیت آن مشخص شود.

۲.۶.۱. استفاده از عقل و اندیشه دیگران

اولین و مهم‌ترین فایده مشورت، بهره‌مندی از فکر دیگران است. با مشورت می‌توانید مطمئن شوید تمام جوانب کار خود را سنجیده و بهترین تصمیم را گرفته‌اید. امام علی علیه السلام در فرمایشی کوتاه، به زیبایی به این نکته اشاره فرموده‌اند: «مشورت کردن، اندیشه‌های درست دیگران را در اختیار تو می‌گذارد.»^۱

۲.۶.۲. کرامت‌بخشی به شخصیت اعضای خانواده

پس از بیان نکته اول، ممکن است فردی ادعا کند که با مشورت با همسر و فرزندان خود، هیچ نتیجه مثبت و فکر و ایده جدیدی نصیبش نخواهد شد. در پاسخ این فرد باید گفت: حتی اگر در مشورت با اعضای خانواده، فکر جدیدی به دست نیاورده‌اید، حداقل فایده‌اش این است که توانسته‌اید محبت آنان را جلب کنید و شخصیت آنان را کرامت ببخشید.

۲.۶.۳. جلوگیری از استبداد و تکبر

بدون شک، از آفات بسیار بزرگ نفس انسان، تکبر است. این بیماری وحشتناک روحی، خود، عامل بسیاری دیگر از بیماری‌های نفسانی است. امیرالمؤمنین علیه السلام در «خطبه قاصعه»، عامل سقوط شیطان را پس از سال‌های طولانی عبادت، تکبر

۱. «الْمَشْوَرَةُ تَجْلِبُ لَكَ صَوَابَ غَيْرِكَ» (عبدالواحد تمیمی آمدی، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۱، حدیث ۱۰۶۰).

معرفی می‌فرمایند.^۱

متوجه باشید که مدیریت بر دیگران، یکی از پرتگاه‌های تکبر است؛ پس با مشورت‌خواهی از دیگران، مانع از بروز و رشد این بیماری روحی شوید.

۴.۲.۶. جلب حمایت اعضای خانواده

هنگامی که برای کاری با دیگران مشورت می‌کنید، آن‌ها خود را در پیروزی و شکست شما شریک می‌دانند. در این صورت است که با پیروزی شما، از صمیم قلب خشنود می‌شوند و در صورت شکست، یار و غم‌خوار و حامی شما خواهند بود. این نکته یکی از مزایای بسیار ارزشمند مشورت با دیگران است. به همین دلیل است که امام کاظم علیه السلام می‌فرماید: «کسی که مشورت کند، اگر کارش را درست انجام دهد، مردم او را بستایند و اگر اشتباه کند، معذورش دارند.»^۲

براساس نکات ذکرشده، اصل مشورت، با استقلال در تصمیم‌ها منافاتی ندارد؛ بلکه به گرفتن تصمیم‌های بهتر و شایسته‌تر منجر خواهد شد.

۱. نک: «فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ إِنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ لِكُلِّ أُمَّةٍ رَجُلًا يَكْفِيهِمْ سُبُوحًا قَاتِلِينَ إِلَّا نِسَاءً وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو الْجَوْلَادِ» (محمد بن حسین شریف

الرضی، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، ص ۲۸۲ و ۲۸۳، خطبه ۱۹۲).

۲. محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه، ج ۶، ص ۸۸، حدیث ۱۰۰۲۲.

جایگاه زنان

خانواده

در تحکیم نهاد خانواده

م

و

س

ل

ص

ف

خداوند متعال انسان‌ها را با شکل‌ها، رنگ‌ها، نژادها، سلیقه‌ها، جنسیت‌ها و توانمندی‌های متفاوت آفریده است؛ به همین علت، هریک از انسان‌ها در کار و حرفه‌ای توانمند است و به این ترتیب می‌تواند به صورت گروهی زندگی کند. انسان‌ها با کار گروهی می‌توانند نیازهای یکدیگر را برطرف سازند و اجتماعی سالم را بنا نهند.

در این میان، گاه برخی افراد گمان برده‌اند این تفاوت‌ها به برتری افراد بر دیگران منجر می‌شود. در طول تاریخ، برخی انسان‌ها رنگ پوست و گروهی ملیت و نژاد و متأسفانه برخی نیز جنسیت خود را ملاک فضیلت دانسته‌اند. خداوند متعال به صراحت اعلام می‌کند هیچ‌یک از این تفاوت‌های فردی، نشان‌دهنده برتری بر دیگران نیست و تنها ملاک ارزشمندی انسان‌ها، رفتار شایسته آن‌هاست. خداوند می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾^۱ (ای مردم، ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و شما را تیره‌ها و قبیله‌ها [ی مختلف] قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. [این‌ها ملاک برتری نیست]. [به‌درستی که] گرامی‌ترین شما نزد خداوند، بانقواترین شماست. خداوند دانا و آگاه است.)

عبارت پایانی این آیه شریفه که مبنی بر علم و آگاهی خداوند است، تأکید

می‌کند انسان‌ها از حقیقت درونی یکدیگر باخبر نیستند و نمی‌دانند که چه کسی باتقواتر و بافضیلت‌تر است. پس همگان باید برای رشد روزافزون صفات شایسته خود تلاش ورزند و از هر تفاخر و خودبینی اجتناب کنند. در ملاک قرآنی، برتری انسان به تقوا، علم و تلاش و کوشش اوست^۱ و هیچ‌گونه برتری برای جنسیت خاصی در نظر گرفته نشده است. از نگاه قرآن، زنان و مردان در مسیر کسب فضایل اخلاقی، دوشادوش یکدیگر حرکت می‌کنند و هر دو توانایی فتح تمامی قله‌های رفیع انسانیت را دارند. خداوند متعال در قرآن کریم خطاب به انسان‌ها می‌فرماید: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾^۲ (و کسی که چیزی از اعمال صالح را انجام دهد، خواه مرد باشد یا زن، در حالی که ایمان داشته باشد، چنان کسانی داخل بهشت می‌شوند و کمترین ستمی به آن‌ها نخواهد شد.)

خداوند حکیم دو ملاک ایمان و عمل صالح را شرط ورود انسان‌ها به بهشت و دستیابی به سعادت مشخص کرده است؛ پس هر انسانی را که با نیتی پاک، اعمالی شایسته انجام دهد، پاداش خواهد داد و کوچک‌ترین ظلمی نیز نخواهد کرد.

در عصر حاضر، دشمنان اسلام با تبلیغات گسترده‌ای تلاش می‌کنند این باور نادرست را گسترش دهند که مکتب اسلام به مردان توجه ویژه‌ای کرده و درجاتی از فضایل را مخصوص آنان قرار داده است. این نوع تفکر در صدر اسلام نیز به دلیل بقایای فکری جاهلیت در رفتار گروهی از مردان، برای عده‌ای از زنان ایجاد شد؛ ولی خداوند حکیم با نزول آیه ۳۵ سوره مبارکه احزاب، پاسخ این زنان مؤمن را به زیباترین شکل ممکن بیان فرموده است.

ماجرا از آنجا شروع شد که اسماء با همسر بزرگوار خود، جعفر بن ابی طالب،

۱. نک: حجرات، ۱۳؛ زمر، ۵۸ و ۵۷؛ فاطر، ۱۹؛ انعام، ۵۰؛ نساء، ۹۵.

۲. نساء، ۱۲۴.

از حبشه به خدمت پیامبر ﷺ رسیدند. این زن در گفت‌وگو با همسران پیامبر، به سؤالی برخورد که پاسخ آنان او را قانع نکرد؛ از این رو خدمت پیامبر اکرم ﷺ رسید و عرض کرد: «یا رسول الله، آیا برای زنان، بهره‌ای در قرآن وجود دارد؟» در این حال، جبرائیل امین حاضر شد و آیه ۳۵ سوره احزاب را بر پیامبر ﷺ نازل فرمود.^۱ در این آیه، ده صفت با ده عنوان، به صورت صیغه مذکر و صیغه مؤنث مطرح شده است تا هر شائبه تفاوت بین دو جنسیت، به طور کامل برطرف شود:

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾^۲

به‌یقین، مردان مسلمان و زنان مسلمان، مردان باایمان و زنان باایمان، مردان مطیع فرمان خدا و زنان مطیع فرمان خدا، مردان راست‌گو و زنان راست‌گو، مردان صابر و شکیبیا و زنان صابر و شکیبیا، مردان باخشوع و زنان باخشوع، مردان انفاق‌کننده و زنان انفاق‌کننده، مردان روزه‌دار و زنان روزه‌دار، مردان پاک‌دامن و زنان پاک‌دامن و مردانی که بسیار به‌یاد خدا هستند و زنانی که بسیار یاد خدا می‌کنند، خداوند برای همه آنان، مغفرت و پاداش عظیمی فراهم ساخته است.

کمال اول، اسلام آوردن و تسلیم خداوند بودن است؛ سپس ایمان حقیقی و باور راستین در جان آدمی شکل می‌گیرد. این ایمان باید دوام و ثبات داشته باشد تا انسان را به اوج برساند؛ بنابراین مرحله سوم قنوت است. یکی از معناهای

۱. تک: فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان، ج ۸، ص ۵۶۱.

۲. احزاب، ۳۵.

قنوت استمرار است. نشانه دوام و ثبات ایمان، صداقت است. برای ماندگاری این صداقت، صبر لازم است و برای حفظ ایمان از تکبر و غرور، خشوع و تواضع نیاز است. سپس با صدقه، ایمان در عمل آدمی جلوه می‌کند و با روزه‌داری و کنترل شهوت‌ها، ایمان ارتقا می‌یابد. در نهایت، اوج کمال با ذکر و یاد همیشگی خداوند در قلب و جان و زبان انسان شکل می‌گیرد. در اینجا است که خداوند، مغفرت و پاداش عظیم خود را برای مردان و زنانی که در این مراحل ده‌گانه رشد و تعالی و تکامل، پایه‌پای یکدیگر صعود کرده‌اند، آماده کرده است.^۱

ویژگی‌های همسران بهشتی

در این بخش، وظایف زن در قبال خانواده و همچنین ویژگی‌های زنان و همسران شایسته را براساس آیات قرآن کریم، تشریح خواهیم کرد.

۱. قبول جایگاه همسر در خانواده

با تعیین مرد برای سرپرستی خانواده، وظایف جدیدی بر عهده مرد و زن قرار می‌گیرد. اولین وظیفه بر عهده مرد قرار می‌گیرد: او وظیفه دارد با تقویت قدرت تصمیم‌گیری و استقلال در اندیشه، اعتماد اعضای خانواده را جلب کرده و با تصمیم‌های شایسته، آنان را به سمت کمال و سعادت راهنمایی کند. زن نیز مسئولیت دارد با قبول مدیریت همسر خود، وزیر و مشاور دلسوز برای او باشد و او را در انجام دادن شایسته مسئولیتش یاری کند؛ بنابراین زن برای پیشبرد اهداف خانواده، باید در امور خانه و خانواده به دیدگاه‌های همسرش احترام بگذارد تا هردو، حرکت خود به سمت کمال را سرعت بخشند. پس مشخص می‌شود مقصود از واگذاری مسئولیت سرپرستی خانواده به مرد، استبداد یا اجحاف و تعدی به

۱. نک: محمدعلی انصاری، زن از منظر قرآن، ص ۶۹ تا ۷۱.

حقوق زنان نیست؛ بلکه منظور، رهبری واحد باتوجه به مسئولیت‌ها و براساس مشورت و همفکری برای تحقق اهداف خانواده است.

خداوند متعال در همان آیه شریفه‌ای که مردان را قوام بر زنان معرفی می‌کند، می‌فرماید: ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ﴾ (پس زنان صالح، زنانی هستند که متواضع‌اند). زنان صالح کسانی هستند که به صلاحیت می‌اندیشند و به فکر فساد نیستند. آنان که در برابر خداوند، خاشع و قانت هستند، در خانواده نیز خاضع و متعهد هستند.

نکته بسیار مهم و درخور اشاره این است که حکم سرپرستی مرد بر خانواده به جنس مردان اختصاص یافته است و این تفویض مسئولیت، اشاره‌ای به میزان صلاحیت مرد ندارد. گاهی برخی بانوان برای توجیه همکاری نکردن با همسر در خانواده، از ضعف او در تصمیم‌گیری و نداشتن استقلال یا مشکلاتی از این دست یاد می‌کنند. واقعیت این است تا زمانی که خانواده‌ای وجود دارد و نظام آن پابرجاست، مرد مسئولیت حفظ و نگهداری از آن را خواهد داشت. اگر همواره شوهر با عقل و اندیشه به‌طور کامل تصمیم بگیرد و با بهترین شکل و کیفیت، کارها را انجام دهد و به بهترین و بی‌نقص‌ترین روش ممکن خانواده را مدیریت کند، اطاعت از او کار سختی نیست و نیازی هم نبود که خداوند بارها بر پیروی از مرد خانواده تأکید کند و در برابر قبول مدیریت او اجر و پاداش تعیین فرماید.

همیشه به‌یاد داشته باشید که در هر حرکت گروهی، برای موفقیت، لازم است تمام اعضا، از کاپیتان و مسئول تیم پیروی کنند؛ حتی اگر او دچار نواقصی باشد. در غیر این صورت، دیگر مفهومی به نام خانواده وجود نخواهد داشت. البته در این حالت، شایسته است شما به همسران به‌صورت غیرمستقیم

و به گونه‌ای که اقتدار او آسیب نبیند، راه صحیح و شایسته را نشان دهید و به او برای مدیریت کارآمد، یاری برسانید. نکتهٔ درخور توجه این است که این رفتار شایستهٔ شما در برابر همسر، به‌نوعی آموزش عملی به فرزندان شما برای اطاعت و احترام گذاشتن به والدین و بزرگ‌ترها نیز هست.

۲. محافظت از خود و خانواده

نکتهٔ دوم در آیهٔ شریفه، حفظ خود و خانواده در حضور و غیاب همسر است. خداوند متعال می‌فرماید: ﴿حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾^۱ (و در غیاب [همسر خود]، اسرار و حقوق او را در مقابل حقوقی که خدا برای آنان قرار داده است، حفظ می‌کنند.) زنان صالح، خود را از هر نظر حفظ می‌کنند. برای آنان مهم نیست که در حضور همسرشان باشند یا نه. اینان وجود خود را با همان اصول و راهکارهای ایمان و تقوایی که خداوند در زندگی مقرر کرده است، حفظ می‌کنند.^۲

۲. ۱. مصداق‌های محافظت زنان در خانواده

۲. ۱. ۱. حفاظت از اسرار خانواده

یکی از مصداق‌های مهم حفاظت در خانواده، حفظ اسرار و رازهای زنشویی و خانوادگی است. همان‌طور که دوست ندارید مسائل خصوصی شما به بیرون از خانواده اطلاع داده شود، شوهر شما نیز از این کار خشنود نخواهد شد. خانم‌ها در بسیاری از مواقع دوست دارند مشکلات خود را با دیگران مطرح کنند و از این طریق، با بهره‌مندی از ابراز همدردی دیگران، خشنود می‌شوند و آرامش می‌یابند؛ اما مردان دوست دارند مشکلاتشان را به‌تنهایی حل کنند. آنان ترجیح می‌دهند به‌تنهایی برای مشکلاتشان راه‌حلی بیابند و علاقه‌ای به دریافت کمک و اظهار

۱. نساء، ۳۴.

۲. نک: محمدعلی انصاری، زن از منظر قرآن کریم، ص ۱۳۵.

تأسف و همدردی دیگران ندارند؛ به همین دلیل هم حفظ اسرار خانواده برای آنان بسیار مهم است. پس لطفاً مراقب باشید در هنگام درد دل کردن یا صحبت‌های صمیمانه با دوستان و نزدیکان، فقط دربارهٔ مسائلی صحبت کنید که صرفاً دربارهٔ خود شماست و فاش کردن آن به ناراحتی همسران منجر نمی‌شود.

نمونهٔ عینی این مسئله، مضمون آیهٔ ۳ سورهٔ تحریم است. خداوند متعال در این آیه بعضی از همسران پیامبر را به سبب ترک رازداری، شدیداً ملامت و سرزنش کرده و آنان را به توبه و اصلاح رفتار خویش دعوت فرموده است.^۱ امام‌المتقین، امیرالمؤمنین علی علیه السلام در حدیثی گران‌سنگ می‌فرماید: «تمام خیر دنیا و آخرت در دو چیز نهفته است: کتمان سرّ و دوستی با نیکان. تمام شرّ نیز در دو چیز نهفته است: افشای سرّ و دوستی با اشرار.»^۲

حفظ اسرار خانواده و رازداری، به اعتمادسازی در خانواده منجر می‌شود و جایگاه شما را در خانواده تضمین خواهد کرد.

۲.۱. ۲. محافظت از اموال و دارایی‌های خانواده

با خواندن خطبهٔ عقد بین دختر و پسر، رابطهٔ آنان به پیوندی عاشقانه و محکم تبدیل می‌شود. دیگر «من» از بین می‌رود و فقط یک «ما» وجود خواهد داشت. پس بسیار ضروری است که زن و مرد، امنیت مالی یکدیگر را حفظ کنند و با وجود احترام به حق مالکیت هر نفر بر اموال خود، در تقویت مالی یکدیگر بکوشند و در این زمینه، با نهایت دلسوزی رفتار کنند. همچنین بسیار پسندیده است که

۱. برای مطالعه بیشتر نک: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۲۸۳ تا ۲۹۷.
۲. «جَمِيعُ خَيْرِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فِي كِتْمَانِ السَّرِّ وَ مُصَادَقَةِ الْأَخْيَارِ وَ جَمِيعُ الشَّرِّ فِي الْإِدَاعَةِ وَ مُوَاخَاةِ الْأَشْرَارِ» (عباس قمی، سفینهٔ البحار و مدینهٔ الحکم و الآثار، ج ۷، ص ۴۳۶؛ ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۲۹۷).

به علت قرارگرفتن وظیفه تأمین نیازهای اقتصادی خانواده بر دوش مرد، زن نیز در هزینه‌های منزل با شوهر خود هماهنگ باشد.

۳. تأمین نیازهای جنسی همسر

یکی از وظایف قطعی و مسلم زن و مرد در خانواده، تأمین بی قید و شرط نیازهای جنسی همسر است. خداوند حکیم با قراردادن نیاز جنسی در وجود انسان‌ها، میل به تشکیل خانواده و تولید نسل را در آنان شعله‌ور ساخته و ارتباط زناشویی را عامل تحکیم بنیاد خانواده قرار داده است. تأمین شایسته این نیاز در حفظ سلامت و پاکی خانواده تأثیر چشمگیری دارد و چه بسا مانع ورود بسیاری از آلودگی‌های جامعه و به خصوص فضای مجازی در محیط خانواده می‌شود. رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)، در این باره می‌فرماید:

اسلام همین غریزه جنسی را پشتوانه بنای خانواده قرار داده است؛ یعنی وسیله استحکام خانواده قرار داده است. یعنی چه؟ یعنی وقتی زن و مرد عقیف‌اند و متدین و خداترس‌اند و طبق دستور اسلام، از گناه درباب غریزه جنسی اجتناب می‌کنند، طبعاً نیاز زن و مرد به یکدیگر در این مورد بیشتر خواهد شد. وقتی به هم زیاده‌تر احتیاج داشتند، این بنای خانواده که پایه اصلی‌اش زن و مرد است، مستحکم‌تر خواهد شد.^۱

اسلام می‌خواهد این پشتوانه را از خانواده بگیرد. اسلام می‌خواهد این انسان‌های بیرون از محیط خانواده این غریزه را اشباع نکنند تا نسبت به خانواده بی‌قید و بی‌اعتنا و لاابالی بشوند؛ لذا است که جلوی راه را سد می‌کند.^۲

۳.۱. ضرورت و چرایی تأمین نیازهای همسر

از منظر روان‌شناسی، عواطف زن شدت دارد و مرد عشق‌ورز است. به همین دلیل در

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) هنگام خواندن خطبه عقد، ۹ اسفند ۱۳۸۰.

۲. بیانات رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) هنگام خواندن خطبه عقد، ۱۸ اسفند ۱۳۷۶.

ارتباط زناشویی، اولویت بانوان تأمین نیازهای روحی و روانی و دریافت عشق و محبت است و اگر رابطه‌ای بدون احساسات و عواطف داشته باشند، لذت چندانی نخواهند برد؛ اما برای مردان تأمین نیاز جنسی در اولویت است و در صورت تأمین نشدن این نیاز، تحمل اوضاع برای آنان بسیار سخت می‌شود؛ بنابراین در صورتی که بنیان خانواده برای شما ارزشمند است و می‌خواهید همسرتان از زندگی کردن با شما احساس آرامش و خشنودی کند، در تأمین نیازهای او کوتاهی نکنید.

۳. ۱. ۱. محافظت در برابر آسیب‌ها

به‌هیچ‌وجه برای روابط زناشویی پیش‌شرط تعیین نکنید!

یکی از اشتباه‌ها که در مشاوره‌ها به آن برمی‌خوریم، این است که گاهی یکی از دو طرف برای روابط زناشویی با همسر خود، شرط تعیین کرده و تحقق آن را به رسیدن به خواسته‌های خود مشروط کرده است. این یکی از رفتارهای بسیار اشتباهی است که ممکن است به سردمزاجی، تنفر از رابطه با همسر، کاهش عواطف در خانواده و حتی خیانت منجر شود. پس به‌یاد داشته باشید این رابطه مقدس، بخشی از زندگی مشترک است و هیچ پیش‌شرطی برای آن پذیرفته نیست.

۴. لباس یکدیگر باشید

یکی از تشبیه‌های زیبای قرآنی که نکات بسیار ارزشمندی را در روابط خانواده مطرح می‌کند، تشبیه همسران به لباسی برای یکدیگر است. خداوند متعال می‌فرماید: «هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ»^۱ (آن [زن] ها لباس شما هستند و شما لباس آن‌ها هستید.)

از نگاه قرآن کریم، زن و مرد باید برای یکدیگر همانند لباس باشند. این تشبیه زیبا در عین سادگی و اختصار، معیارهایی اساسی را در تعاملات خانوادگی

برای قبل و بعد از ازدواج تعیین می‌کند. مهم‌ترین نکته‌ای که از این آیه دربارهٔ وضعیت مناسب دختر و پسر برای ازدواج مشخص می‌شود، کفو بودن آن‌هاست؛ یعنی دختر و پسر همان‌طور که قبل از خرید لباس، اندازه و مدل و طرح آن را بررسی می‌کنند تا برای آنان مناسب باشد و با وضع روحی و سلیقهٔ فردی و جایگاه اجتماعی‌شان همخوانی داشته باشد، در انتخاب همسر نیز باید به موقعیت خود و خانوادهٔ خود و طرف مقابل دقت کنند و همسری شایسته و هم‌کفو با خود را انتخاب کنند.

نکتهٔ درخور توجه این است که ملاک‌های این آیهٔ شریفه فقط به شناسایی همسر شایسته اشاره نمی‌کند؛ بلکه الگوی رفتاری صحیح زن و مرد را نیز در طول زندگی مشترک مشخص می‌کند.

۱.۴. ویژگی‌های لباس شایسته

لباس مناسب حداقل باید سه ویژگی بسیار مهم داشته باشد تا بتوانید از آن استفاده کنید.

۱.۴.۱. محافظت در برابر آسیب‌ها

اولین ویژگی ضروری هر لباس، محافظت از انسان در برابر سرما و گرما و تابش مستقیم آفتاب و نیز جلوگیری از وارد آمدن جراحات است. خداوند متعال در سورهٔ مبارکهٔ نحل و پس از یادآوری نعمت‌های بیکران الهی، به نعمت لباس اشاره می‌کند که انسان را در سرما و گرما و در برابر مشکلات و جراحات حفظ می‌کند: ﴿وَجَعَلْ لَكُمْ سَرَابِیلَ تَقِیْکُمْ الْحَرَّ وَ سَرَابِیلَ تَقِیْکُمْ بَأْسَکُمْ﴾^۱ (و برای شما پیراهن‌هایی آفریده است که شما را از گرما [و سرما] حفظ می‌کند و پیراهن‌هایی که در سختی‌ها شما را حفظ می‌کند.)

این قابلیت حفظ‌کنندگی لباس، در مشاغل و صنعت‌های مختلف کاملاً

نمایان است. هر شغلی متناسب با خود، لباس مخصوصی دارد تا بتواند فرد را در برابر خطرهای احتمالی حفظ کند. لباس مخصوص آشپز با لباس نجار کاملاً متفاوت خواهد بود و لباس کارگر معدن قطعاً ضخامت بیشتری خواهد داشت تا مانع وارد آمدن جراحات به بدن او شود. خداوند متعال وظیفه لباس بودن را به طور یکسان بر عهده زن و شوهر قرار داده و به هر دو، مسئولیت حفظ و نگهداری یکدیگر را وا گذاشته است.

زن با قدرت عاطفی خود می‌تواند همسرش را از خطاها حفظ کند. اگر محیط خانواده آرام و پرمهر و محبت بوده و فضایی عاشقانه بر خانه حاکم باشد، مرد به زندگی دلگرم خواهد شد و از رفتارهای ناهنجار اجتناب خواهد کرد. بانوان با ویژگی‌های عاطفی خود به راحتی قادر هستند اعضای خانواده را با مهر و محبت در کنار یکدیگر قرار دهند و گرمابخش روابط باشند. به سبب همین توانمندی‌ها و ویژگی‌های زنان است که خداوند متعال زنان را عامل آرامش خانه معرفی می‌کند: ﴿لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا﴾^۱ (تا در کنار آن [زن]‌ها آرامش یابید.)

۲.۱.۴. پوشش

دومین ویژگی بسیار مهم لباس، پوشانندگی آن است. تصور کنید بر روی بازوی شما یک لکه وجود دارد که از زیبایی بدنتان به شدت می‌کاهد. در این صورت، مراقب خواهید بود حتماً لباس‌های آستین‌بلند بپوشید تا این لکه از دید دیگران پنهان بماند. به همین سبب است که خداوند خطاب به انسان‌ها می‌فرماید: ﴿يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوْءَاتِكُمْ وَ رِيشًا﴾^۲ (ای فرزندان آدم، به راستی لباسی برای شما فرستادیم که اندام [وزشتی‌های] شما را می‌پوشاند و [نیز] مایه زینت شماست.)

۱. روم، ۲۱.

۲. اعراف، ۲۶.

بسیاری از اوقات، در محیط‌های خانوادگی و اجتماعی مشاهده می‌شود برخی به‌راحتی از عیب همسر خود سخن می‌گویند یا برخی اوقات، عیوب فرزندان خود را در حضور دیگران مطرح کرده و متأسفانه گاهی به‌سبب آن عیوب، آنان را مسخره نیز می‌کنند. در این حالت، شخص با آسیب‌رساندن به شخصیت طرف مقابل خود، امکان اصلاح او را از بین خواهد برد و او را به تکرار خطای خود ترغیب خواهد کرد.

ریشه این رفتار نادرست، در باوری اشتباه نهفته است: این افراد گمان می‌کنند با انتقاد کردن از همسر یا فرزندشان، او را از اشتباه خود آگاه کرده و برای اصلاح ترغیب کرده‌اند؛ درحالی‌که اولین اصل در پذیرش سخن دیگران، اعتماد به خیرخواه بودن نصیحت‌کننده است. طرف مقابل شما باید مطمئن شود شما خیر و صلاح او را می‌خواهید و قصدتان از انتقاد، موفقیت و رشد خود اوست، نه کسب منافع برای خودتان. به همین دلیل اگر به‌جای پوشاندن عیوب، آن‌ها را آشکار سازید، احتمال اصلاح کردن را تقریباً به صفر رسانده‌اید. پس تمام تلاش خود را برای پوشاندن عیوب همسر و فرزندان و دوستانتان به‌کار بندید.

۴.۱.۳. آراستگی

همه ما هنگام خرید لباس، سعی می‌کنیم زیباترین لباسی را انتخاب کنیم که عیوب ما را بپوشاند و ما را از خطرهای احتمالی محیط حفظ کند. آراستگی و زیبایی لباس برای ما آن قدر مهم است که حاضریم هزینه‌های سنگینی برای زیباتر شدن لباس‌های خود بپردازیم. خداوند متعال، ویژگی دیگر لباس را «تزیین» معرفی کرده است: «قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوْءَاتِكُمْ وَرِيشًا»^۱ (لباسی برای شما فرستادیم که شما را می‌پوشاند و موجب زینت و آراستگی شما می‌شود).

طبق فرمایش قرآن، زن و شوهر باید یکدیگر را زینت بدهند و مایهٔ فخر و مباهات یکدیگر باشند. آن‌ها باید تلاش کنند موجب آراستگی همسر خود باشند، نه موجب سرافکندی او. در این قسمت، به چند راهکار برای آراستن همسر اشاره می‌کنم.

۴. ۱. ۳. ۱. راهکارهای آراستن همسر

۱. کمک به آراستگی ظاهری همسر

همان‌طور که در بیان تفاوت‌های فردی زن و مرد مطرح می‌شود، خانم‌ها نسبت به مردان، قدرت تشخیص رنگ‌های بیشتری را دارند و باتوجه به شدت عواطف در آنان، معمولاً توانایی و حوصلهٔ بیشتری برای انتخاب لباس‌ها و رنگ‌ها به‌گونه‌ای چشم‌نواز و زیبا دارند؛ پس بسیار شایسته است از این قدرت خود برای آراستگی همسرشان بهره بگیرند.

۲. کمک به آراستگی محیط خانه

برقراری نظم در خانه و آراسته‌سازی آن را کاری کوچک و بی‌اهمیت ندانید؛ بلکه آن را کاری بدانید که موجبات نگاه پرمهر و سراسر رحمت خداوند را فراهم می‌سازد. امام صادق علیه السلام به‌نقل از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «هر زنی که در خانهٔ شوهر خود، به‌قصد مرتب کردن و اصلاح آن، چیزی را جابه‌جا کند، خداوند به او نگاه می‌کند و خدا به هرکس نگاه کند، عذابش نخواهد کرد.»^۱

۳. کمک به آراستگی معنوی همسر

همان‌طور که در ابتدای کتاب گفتیم، هدف از ازدواج، تکامل و رشد و حرکت سریع‌تر به سمت کمال و بندگی خداوند است. پس وظیفهٔ زن و مرد این است که

۱. «أَيُّمَا مَأْمِنٍ [أَمْرًا أَوْ نَفْعًا مِنْ نَيْتٍ زَوْجَهَا...» (محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، امالی الصدوق، ص ۴۱۱، حدیث ۷؛ محمد بن حسن طوسی، امالی، ص ۶۱۸، حدیث ۱۲۷۳؛ محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۱، ص ۱۰۶، حدیث ۱).

با یاری رساندن به یکدیگر برای کسب صفات اخلاقی شایسته، یکدیگر را تزیین کنند. زن و مرد باید باور کنند سرنوشت آنان به یکدیگر گره خورده است و سعادت و شقاوت هریک، به طور مستقیم بر دیگری نیز تأثیر خواهد گذاشت. پس باید در لغزشگاه‌ها، مراقب یکدیگر باشید و به صورت مستقیم و غیرمستقیم، به همسر خود کمک کنید تا از خطاها دوری کند و سپس اشتیاق حرکت به سمت اعمال شایسته را در او ایجاد کنید.

یکی دیگر از روش‌های تزیین معنوی همسر، همراهی و همدلی برای انجام دادن وظایف شرعی است. در جریان زندگی مشترک، بسیاری اوقات برای پیشرفت یکی از اعضای خانواده، لازم است دیگران به او کمک کنند و زمینه لازم برای رشدش را فراهم آورند. در چنین جایی، علاوه بر اینکه کمک شما به رشد خانواده و تعالی همسر منجر می‌شود، از منظر خداوند متعال نیز ارزشمند است و شایسته دریافت پاداش‌های فراوانی است. به همین دلیل است که پیامبر رحمت ﷺ در بیانی زیبا می‌فرماید: «هر زنی که شوهرش را در کار حج و جهاد یا علم‌آموزی کمک کند، خداوند به او از همان پاداشی می‌دهد که به همسر ایوب داده است.»^۱

۵. اظهار محبت و عشق‌ورزی به همسر

معمولاً در بیان تفاوت‌های روحی زنان و مردان، همیشه محبت نیاز اصلی بانوان معرفی می‌شود؛ اما باید توجه کنید که این حقیقت به معنای بی‌نیازی مردان از دریافت محبت نیست. همیشه به یاد داشته باشید: تمام انسان‌ها در هر سن و موقعیتی، نیازمند محبت هستند. برای مردان، شنیدن واژه‌های محبت‌آمیز، نیاز هرروزه نیست؛ اما آنان نیز دوست دارند محبت ببینند. خداوند متعال در توصیف

۱. نک: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَعَانَتْ زَوْجَهَا عَلَى الْحَجِّ وَ الْجِهَادِ أَوْ طَلَبِ الْعِلْمِ أَغْطَاهَا اللَّهُ مِنَ الثَّوَابِ مَا يُعْطَى امْرَأَةً أُيُوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ» (فضل بن حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ص ۲۰۱).

زنان بهشتی و بیان ویژگی‌های آنان، به صفت شوهردوستی و اظهار محبت به همسر اشاره می‌فرماید: ﴿عُرْبًا أَتْرَابًا﴾^۱ (زنانی که تنها به همسرشان عشق می‌ورزند و خوش‌زبان و فصیح و هم‌سن‌وسال‌اند).

«عُرْب» جمع «عروبه» به‌معنی زنی است که وضع و حالش از محبت او به همسر و مقام عفت و پاک‌اش حکایت می‌کند؛ زیرا «إعراب» به‌معنی آشکارساختن است. این واژه به‌معنی فصیح و خوش‌سخن‌بودن نیز می‌آید و ممکن است هردو معنی در آیه جمع باشد.^۲ پس همسران بهشتی، «عُرْب»، یعنی خندان و طناز و عاشق همسر و در برابر او فروتن هستند.^۳

درواقع، تفاوت نیاز به محبت در زن و مرد، علاوه بر میزان وابستگی آنان به این محبت، در شیوه دریافت محبت است. معمولاً مرد دوست دارد این ابزار محبت را در قالب تأیید و قدردانی دریافت کند؛ یعنی همان اثری را که عبارت «دوستت دارم» بر بانوان می‌گذارد، عبارت «به داشتن شوهری مثل شما افتخار می‌کنم» بر مردان می‌گذارد.

۶. مروارید در صدف

یکی دیگر از ویژگی‌های بسیار گران‌قدر در زنان بهشتی، حیا و پاک‌دامنی آنان است. خداوند متعال زنان را در اوج زیبایی و جذابیت آفریده است و دوست دارد این زیبایی‌ها در جای خود صرف شود و با رعایت پوشش مناسب، تأثیری در روابط اجتماعی آنان با دیگران نداشته باشد؛ لذا زنان بهشتی را این‌چنین توصیف می‌کند: ﴿وَحُورٌ عِينٌ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ﴾^۴ (و همسرانی از حورالعین دارند،

۱. واقعه، ۳۷.

۲. نک: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۳، ص ۲۳۴.

۳. نک: محسن قرائتی، تفسیر نور، ج ۱۱، ص ۴۲۴.

۴. واقعه، ۲۲ و ۲۳.

همچون مروارید در صدف پنهان.)

مکنون» به معنای «پوشیده» است و در اینجا منظور پوشیده بودن در صدف است؛ زیرا مروارید هنگامی که در صدف قرار دارد و هنوز هیچ دستی به آن نرسیده است، در زیباترین و شفاف‌ترین حالت خود است. همچنین ممکن است این تعبیر به این معنی اشاره کند که آن‌ها از چشم دیگران کاملاً مستور هستند: نه دستی به آنان رسیده و نه چشمی بر آن‌ها افتاده است.^۱

از این رو زیباترین تعبیر برای زنان بهشتی، مروارید در صدف است که در عین زیبایی و درخشندگی، از دسترسی ناهلان در امان و از نگاه نامحرمان به دور هستند.^۲ پوشیدگی و حیا و عفت آن قدر ارزش بزرگی برای زنان محسوب می‌شود که خداوند متعال در آیات دیگری نیز پوشیدگی را صفت زنان بهشتی و حوریان معرفی کرده است. در سوره الرحمن می‌فرماید: ﴿حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِی الْاٰیِمٰمِ﴾^۳ (حوریه‌هایی که در خیمه‌ها [ی بهشتی] مستورند).

۷. اخلاق شایسته و سیرت زیبا

در جوامع بشری امروز، معمولاً برای ارزش‌گذاری انسان‌ها به زیبایی‌ها و کمالات ظاهری و مادی آنان توجه می‌کنند و نمره قبولی را به زیباترین‌ها و ثروتمندترین‌ها می‌دهند. این توجه به زیبایی‌های ظاهری، در برخی جوامع غربی، شکل افراطی‌تری به خود گرفته؛ تاجایی که به ملاک اصیل برتری زنان تبدیل شده است. به همین دلیل است که متأسفانه هر سال در جهان شاهد انتخاب زن نمونه سال صرفاً براساس زیبایی هستیم؛ اما مکتب اصیل اسلام، پیش از توجه به زیبایی ظاهری، سیرت و باطن زیبا را ارج نهاده و ارزش واقعی انسان‌ها را براساس

۱. نک: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۳، ص ۲۳۶.

۲. نک: محسن قرانتی، تفسیر نور، ج ۱۱، ص ۴۲۰.

۳. الرحمن، ۷۲.

پاکی و کردار نیک آنان تعیین کرده است. به همین دلیل است که امیر مُلک کلام، مولا امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَام در حکمتی زیبا خاطر نشان کرده اند: «قِيمَةُ كُلِّ امْرِئٍ مَا يُحْسِنُهُ»^۱ (قیمت هرکس به میزان کارهای نیک اوست).

بر همین اساس، خداوند متعال والاترین پاداش‌ها را برای این مؤمنان حقیقی که اهل خیر و احسان هستند، تعیین فرموده و هم‌نشینی با زنان پاک‌سیرت را روزی آنان فرموده است: «فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ»^۲ (در آن باغ‌ها، زنانی نیکوسیرت و زیباصورت هستند).

زنان بهشتی، جمع میان «حُسن سیرت» و «حُسن صورت» کرده‌اند؛ چراکه «خیر» غالباً دربارهٔ صفات نیک و جمال معنوی به کار می‌رود و «حُسن» غالباً در زیبایی و جمال ظاهر^۳.

چکیده‌ای از اوصاف زنان شایسته در یک آیه از قرآن بدین شرح است:

خداوند متعال در سورهٔ تحریم، پس از بیان داستان افشای راز پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ توسط برخی از زنان ایشان، به آنان هشدار می‌دهد که در صورت توبه‌نکردن و ادامهٔ روش نادرست در برابر پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، خداوند همسرانی بهتر از آنان، با شش ویژگی ممتاز، جایگزینشان خواهد کرد؛ لذا این شش ویژگی می‌تواند عصاره‌ای از صفات زیبایی هر زن شایسته باشد: «مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارٍ»^۴ (همسرانی مسلمان، مؤمن، متواضع، توبه‌کار، عابد، هجرت‌کننده، زنانی غیرباکره و باکره).

اولین ویژگی زن شایسته، اسلام و تسلیم در برابر اراده و خواست الهی

۱. محمدبن حسین شریف الرضی، نهج البلاغه، ترجمهٔ محمد دشتی، حکمت ۸۱.

۲. الرحمن، ۷۰.

۳. نک: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۳، ص ۱۹۳.

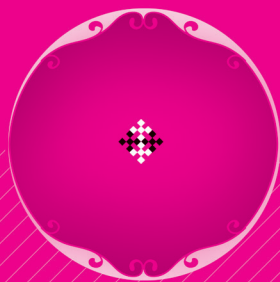
۴. تحریم، ۵.

است. سپس به ایمان، یعنی اعتقادی که در اعماق قلب انسان نفوذ کرده باشد، اشاره می‌فرماید. در مرحله بعد، خداوند به حالت قنوت و تواضع و اطاعت از همسر اشاره می‌فرماید و بعد از آن، توبه را از ویژگی‌های زن شایسته می‌داند؛ یعنی اگر کار خلافی از او سرزند، بر اشتباه خود اصرار نمی‌کند و درصدد جبران و اصلاح خویش خواهد بود.

پس از آن، به عبادت خداوند اشاره شده است؛ زیرا عبادت، روح و جان او را زینت می‌دهد و آن را پاک و پاکیزه می‌کند. جلوه عملی این عبادت، در اطاعت از فرمان خدا ظهور پیدا کرده است و به پرهیز از ارتکاب گناهان منجر می‌شود. برخی مفسران، سائحات را جمع «سائح» به معنی روزه‌دار تفسیر کرده‌اند؛ اما باید دانست سائح را به معنی کسی که در طریق اطاعت از خدا سیر می‌کند نیز تفسیر کرده‌اند.

نکته در خور توجه این است که قرآن روی باکره و غیرباکره بودن زن تکیه خاصی نکرده و برای آن اهمیتی قائل نشده است؛ زیرا در مقابل اوصاف معنوی زیبایی که مطرح شد، این مسئله اهمیت چندانی ندارد.^۱

کلیدهای طلایی خوشبختی

ف ص ل چ ه ا ر م

تفاهم و ضرورت توجه به تفاوت‌های فردی زن و مرد

تفاوت‌های جسمی و روحی زن و مرد، یکی از زیبایی‌های خلقت و نماد قدرت و حکمت الهی است؛ زیرا خداوند این دو جنس را به گونه‌ای آفریده است که نواقص یکدیگر را تکمیل کرده و پیمودن راه کمال را برای یکدیگر آسان کنند. برخلاف تصور بسیاری از افراد که تفاوت‌های زن و مرد را باعث ناراحتی‌ها و مشکلات خانواده می‌دانند و از وجود این تفاوت‌ها گلایه‌مند هستند، باید گفت این تفاوت‌ها موجب زیبایی زندگی است و حیات و بقای جامعه براساس همین تفاوت‌هاست. یکی از این تفاوت‌ها که در این فصل به طور کامل به آن خواهیم پرداخت، تفاوت در محبت‌پذیری و محبت‌خواهی زن و مرد است. همین شدت عاطفه در زنان است که گرمابخش کانون خانواده است و تحمل مشکلات را آسان‌تر می‌کند و از همه مهم‌تر، زمینه مناسب تربیت فرزندان را فراهم می‌سازد. اما پرسش این است که اگر تفاوت‌های روحی و فردی زن و مرد به رشد و کمال منجر می‌شود و این خلقت متفاوت از نشانه‌های بزرگ الهی است، پس چرا گاهی اوقات، همین تفاوت‌ها خانواده را ناآرام می‌کند و زن و شوهر را تا مرز طلاق پیش می‌برد؟ واقعیت این است که تعریفی نادرست از مفهومی بسیار زیبا به نام تفاهم،

زندگی را برای بسیاری از مردم بحرانی کرده است. بسیاری از افراد به اشتباه فکر می‌کنند تفاهم یعنی یکی شدن و با یک منطق فکر کردن و یک چیز خواستن. هنگامی که تفاهم را تشابه و همانندی تعریف می‌کنید، راه بروز اختلاف و ناراحتی را هموار می‌سازید. در واقع، هنگامی که فکر می‌کنید همسران باید همانند شما فکر کند، از افکار متفاوت او پریشان و از انتخاب‌های او ناخشنود و از عملکرد او دل‌زده و ناراحت می‌شوید.

معنای تفاهم

تفاوت‌های روحی زن و مرد، واقعیتی انکارناشدنی است که ریشه‌اش در وظایف و نقش‌های متفاوت آنان است. پس قدم اول تفاهم، شناخت این تفاوت‌هاست. ابتدا تمام تفاوت‌های زن و مرد را در ابعاد مختلف باید بررسی کرد و با آن‌ها آشنا شد. مرحله دوم تفاهم، درک متقابل این تفاوت‌هاست. اگر باور کنید وجود تفاوت‌ها از زیبایی‌های خلقت و عامل دوام و بقای خانواده و حتی جامعه است و اگر بپذیرید همسران از نظر روحی با شما متفاوت است، تحمل این تفاوت‌ها کار راحت‌تری خواهد بود. این نوع نگاه به واژه زیبایی تفاهم، مانع از سوءتفاهم‌ها و رفتارهای نادرست بعدی می‌شود. پس همیشه به خاطر داشته باشید:

تفاهم یعنی: شناخت تفاوت‌ها و درک متقابل تفاوت‌ها.

چرایی تفاوت‌های زن و مرد

انسان‌ها برای پخت‌وپز ظرف‌هایی تولید کردند که به کمک آن‌ها بتوانند غذای خود را طبخ کنند؛ اما به تدریج و براساس گسترش نیازها، ظرف‌های مختلف با شکل‌ها و ویژگی‌های گوناگون تولید کردند. گاهی اوقات، هدف از ساخت یک ظرف، تهیه غذای چندصد نفر است. طبیعی است که در این حالت دیگ‌های بزرگ مسی با استحکام فراوان تولید کردند. این دیگ‌ها شاید زیبایی و لطافت چندانی نداشته باشد؛ اما در برابر وزن سنگین غذا و حرارت شدید اجاق مقاوم هست. اما گاهی هدف از ساخت ظرف، قراردادن غذای میهمان بسیار گران قدری در آن است. برای این کار، ظرف‌های کریستال را با ظرافت و زیبایی بسیار طراحی کردند. این ظروف در برابر وزن زیاد یا حرارت شدید مقاوم نیست؛ اما به سبب زیبایی و ظرافت خود، در زندگی انسان‌ها جایگاه ویژه‌ای یافته است.

همان‌طور که هدف از تولید تمام ظروف، پخت‌وپز و تهیه غذاست، هدف خلقت تمام انسان‌ها، اعم از زن و مرد، یکسان نیست و قرار است همه با بندگی خداوند، به رشد و کمال دست یابند. در این میان، برای انجام دادن وظایف مختلف، ویژگی‌های انسان‌ها با کمی تفاوت شکل گرفت: وقتی قرار بود برای قبول مسئولیت‌های سنگین اجتماعی و تأمین هزینه‌های خانواده، افرادی در نظر گرفته شوند. طبیعی است که در این حالت، از حساسیت‌ها و ظرافت‌ها و احساسات کاسته و بر توانایی تحمل ناملایمات و توان جسمی تکیه خواهد شد. به همین دلیل، مردان عمدتاً هدف‌گرا هستند و حساب‌و‌کتاب‌های منطقی را بر احساسات ترجیح می‌دهند. اما هنگامی که قرار است نقش حفظ و تقویت خانواده و تربیت فرزندان شایسته بر عهده جنس زن قرار گیرد، باید احساسات او دوچندان شود و لطافت‌ها و زیبایی‌های جسمی و روحی او فرونی یابد. طبیعی است که در این حالت، توان و تحمل جسمی و قدرت بدنی از اهمیت

کمتری برخوردار خواهد بود.

گاهی اوقات برخی، این تفاوت‌ها را آن‌چنان عمیق یافته‌اند که گمان کرده‌اند زن و مرد در دو سیارهٔ متفاوت به‌وجود آمده‌اند و حال به ادامهٔ حیات بر روی سیارهٔ زمین مجبور هستند؛^۱ درحالی‌که زن و مرد هر دو از یک جنس آفریده شده و از یک مبدأ شروع به حرکت کرده‌اند و به‌سوی یک مقصد در حال پیشروی هستند و هر دو می‌خواهند یک رسالت مشترک را محقق کنند که همانا رسیدن به قرب و رضای الهی است. این است مفهوم این آیهٔ شریفهٔ قرآن: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾.^۲ همه از خداییم و برای بازگشت مجدد به‌سوی او، توشه می‌گیریم و مهیا می‌شویم. فقط به‌دلیل هدف‌های ثانوی و روش‌های متفاوت حرکت است که ویژگی‌های متفاوتی به زن و مرد داده شده است؛ لذا برتردانستن هریک از این دو جنس یا گلایه‌کردن از نداشتن برخی ویژگی‌های جنس مکمل و اعتراض به خلقت الهی یا تلاش برای شبیه‌شدن به جنس دیگر، خطای بسیار بزرگی است.

تصور کنید یک دیگ مسی بزرگ از اینکه در دکور منزل شما جایی ندارد، گلایه و ادعا کند حقوق مسلم او نادیده گرفته شده است! یا ظرف کریستال زیبایی از اینکه اجازه ندارد بر روی دمای بسیار زیاد قرار بگیرد، ناراحت شود و شما را به تبعیض جنسیتی متهم کند! به‌قول سعدی:

جهان چون چشم و خط و خال و ابروست که هر چیزی به‌جای خویش نیکوست

خدای متعال جنس لطیف زن را برای مسئولیت‌های سنگینی همچون جهاد مناسب ندانسته و او را از این واجب شرعی معاف کرده است تا او بتواند با قلب

۱. نک: جان کری، مردان مریخی، زنان ونوسی.

۲. بقره، ۱۵۶.

مهربان خود، در پشت جبهه‌ها، به مداوای مجروحان و تربیت فرزندان صالح برای آیندهٔ مرزوبوم بپردازد.

روزی گروهی از زنان به نزد پیامبر آمدند و گفتند: «ای پیامبر خدا، مردان ثواب جهاد در راه خدا را از آن خود کرده‌اند و دیگر عملی برای ما نمانده است که با آن به [فضیلت] عمل مجاهدان در راه خدا دست یابیم.» پیامبر ﷺ فرمودند: «کار و زحمت هریک از شما در خانه‌اش، با عمل مجاهدان در راه خدا برابری می‌کند.»^۱ پس باز هم تأکید می‌کنم همان‌طور که مربی، هر بازیکن را براساس توانمندی‌های ذاتی‌اش در پست‌های مختلف تیم به کار می‌گیرد، خداوند متعال هر جنسیت را براساس توانمندی‌های همان جنسیت، در نقش‌های مختلف قرار داده است و براساس کیفیت انجام وظایف، به آنان پاداش می‌دهد.

در پایان بحث و برای جمع‌بندی نکات مطرح‌شده، به سخنی از فرمایش‌های رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) اشاره می‌کنم:

اسلام مرد را «قوّم» و زن را «ریحان» می‌داند. این نه جسارت به زن است نه جسارت به مرد، نه نادیده گرفتن حق زن است و نه نادیده گرفتن حق مرد؛ بلکه درست‌دیدن طبیعت آن‌هاست. ترازوی آن‌ها هم اتفاقاً برابر است؛ یعنی وقتی جنس لطیف و زیبا و عامل آرامش و آرایش معنوی محیط زندگی را در یک کفه می‌گذاریم و این جنس مدیریت و کارکرد و محل اعتماد و اتکال‌بودن و تکیه‌گاه‌بودن برای زن را هم در کفهٔ دیگر ترازو می‌گذاریم، این دو کفه باهم برابر می‌شود؛ نه آن بر این ترجیح دارد و نه این بر آن.^۲

پرسش: آیا تلاش برای تغییر همسر کار شایسته‌ای است؟

۱. علی‌بن‌حسام متقی هندی، کنز العمال، ج ۱۶، ص ۴۰۹، حدیث ۴۵۱۴۶؛ اسماعیل‌بن‌عمرین کثیر قرشی، تفسیر القرآن العظیم (تفسیر ابن کثیر)، ج ۶، ص ۴۰۵.
۲. بیانات هنگام خواندن خطبهٔ عقد، ۲۲ اسفند ۱۳۷۸.

برای پاسخ به این پرسش، باید هدف از ایجاد تغییر را بررسی کنیم. اگر هدف شما از ایجاد تغییر، حذف صفات ناپسند اخلاقی در همسرتان است و می‌خواهید به او کمک کنید در مسیر کمال و بندگی، سرعت بگیرد و مؤثرتر گام بردارد، قطعاً عمل شما ارزشمند و مثبت خواهد بود. در این صورت، هدف شما صحیح است؛ اما باید دقت کنید که روش شما هم شایسته باشد و طرف مقابل را به گونه‌ای از رفتار بدش آگاه کنید که صدمه‌ای به شخصیت او وارد نشود و پذیرای سخن شما باشد؛ اما اگر هدف شما از تغییر، تغییر دادن ساختار روحی همسر و شبیه کردن ویژگی‌های روحی او به خودتان است، قطعاً این رفتار نادرست است و با اساس خلقت او منافات دارد؛ بنابراین در این صورت، شما به موفقیت دست نخواهید یافت و فقط سرمایه‌ ارزشمند عشق و محبت در خانواده را از دست خواهید داد.

نیاز به محبت؛ اصلی‌ترین و مهم‌ترین نیاز بانوان

محبت، کیمیایی است که خارها را گل می‌کند و قلب‌ها را تسکین می‌دهد. محبت احساس میل به چیزی است که برای انسان لذت‌بخش است. از منظر اسلام، محبت بیشترین نقش را در ساماندهی جامعه‌آرمانی انسانی ایفا می‌کند. جامعه مطلوب و مدینه فاضله، جامعه‌ای است که براساس محبت مردم به خالق متعال و به یکدیگر شکل بگیرد؛ زیرا محبت، مؤثرترین عنصر پرورش انسان‌های شایسته و کارآمدترین ابزار پیشبرد اهداف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. اسلام به‌عنوان برنامه جامع تکامل بشر، نگاه ویژه‌ای به محبت دارد؛ تاجایی که محبت را از ارکان اصلی دین معرفی می‌کند. به همین دلیل است که شاکفنده علوم، امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «دین همان محبت است و محبت همان دین.»^۱ محبت، نیاز تمامی انسان‌هاست. مرد و زن به این اکسیر ارزشمند نیازمند

۱. احمد بن محمد بن خالد برقی، المحاسن، ج ۱، ص ۲۶۲ و ۲۶۳، حدیث ۲۲۷.

هستند تا به زندگی خود طراوت بخشند. محبت منشأ حرکت و جوشش آدمیان می‌شود و انگیزه‌بخش انسان‌ها در تحمل دشواری‌های مسیر است. به‌دلیل همین توانایی محبت است که خداوند متعال به پیامبر رحمت ﷺ می‌فرماید: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾^۱ [به مردم] بگو: «اگر خداوند را دوست دارید، [پس] از من پیروی کنید تا خداوند شما را دوست بدارد.»

طبق آیه شریفه، زنجیره بندگی و کمال آدمی با محبت خدا آغاز می‌شود. این محبت و سوزوگداز، حرکت و پیروی را فراهم می‌سازد و انسان را لایق دریافت محبت الهی می‌کند.

محبت؛ عطیه الهی به همسران

همان‌طور که گفتیم، محبت نیاز تمام آدمیان و سلسله‌جنبان حرکت‌های بشری است. تأثیر محبت در روابط اجتماعی بسیار عمیق بوده و بسیاری از مناسبت‌های اجتماعی به‌دلیل بودن یا نبودن محبت به‌وجود آمده‌اند. نهاد خانواده به‌عنوان کوچک‌ترین و صدالبته مهم‌ترین رکن جامعه، براساس محبت شکل می‌گیرد و با محبت، بقایش تضمین می‌شود و ثمره‌های آن، یعنی فرزندان، در سایه محبت رشد و تربیت می‌یابند. خداوند متعال در ابتدای ازدواج، همچون پیشکش، محبت را به عروس و داماد هدیه می‌دهد و سرمایه اولیه تشکیل خانواده را برای آنان تأمین می‌کند: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾^۲ (و از نشانه‌های او همین [است] که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان، آرامش بیابید و در میان شما، مودت و رحمت قرار داد. در این، نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند.)

۱. آل عمران، ۳۱.

۲. روم، ۲۱.

از این آیه شریفه مشخص می‌شود که محبت در خانواده، هدیه‌ای است الهی که با مال و مقام و زیبایی به دست نمی‌آید؛ بلکه این کیمیای سعادت، هدیه خداوند به عروس و داماد است. در واقع، مودت و رحمت، عوامل بقا و تداوم آرامش در زندگی مشترک است. نیز مشخص می‌شود که برای تأثیرگذاری کامل و شایسته، باید این دو عامل همگام شود تا سودمند باشد؛ زیرا مودت بدون رحمت و خدمت، به سردی کشیده می‌شود و رحمت بدون مودت نیز دوام ندارد.^۱

خداوند متعال برای بیان محبت و عشق، از واژه مودت استفاده کرده است. مودت از ریشه «وَدَّ» به معنای دوستی است.^۲ از کاربردهای این واژه در قرآن مشخص می‌شود که «وَدَّ»، محبتی است که از عمق جان برمی‌خیزد، نه اینکه لقلقه زبان باشد. همچنین ممکن است انسان کسی را دوست داشته باشد، اما این دوستی و اظهار محبت و ادب برای تأمین و سامان یافتن منافع شخصی خود او باشد و هر زمانی که به منافع خود دست یافت، رشته محبت او نیز گسسته شود. چنین محبتی مودت نیست؛ زیرا وَدَّ و مودت، محبتی حقیقی و عمیق است.^۳

در کاربردهای دیگر این واژه در قرآن، مشخص می‌شود که مودت، محبتی است همراه با مسئولیت و تعهد. به همین دلیل است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مزد رسالت خود را «مودت اهل بیت خود» بیان فرموده است^۴ تا مردمان، با محبت و مودت به اهل بیت علیهم السلام، به دستوره‌های دینی متعهد شوند و در نتیجه، اعمالی شایسته و مرضی پروردگار انجام دهند.

پس می‌توان مودت را اوج محبت و مهرورزی دانست که نشانه‌های آن بدین قرار است:

۱. نک: محسن قرائتی، تفسیر نور، ج ۹، ص ۱۸۹.

۲. نک: حسین راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن، ترجمه مصطفی رحیمی‌نیا، ص ۸۶۰.

۳. نک: محمدعلی انصاری، تفسیر مشکات، ج ۴، ص ۲۲.

۴. شورا، ۲۳.

۱. به خاطر نفس محبوب است؛
 ۲. پایدار است و در زبان و عمل ابراز می‌شود؛
 ۳. مسئولیت‌آور و تعهد‌آفرین است.
- پس در نگاه قرآنی، این نوع از محبت است که به تحکیم روابط خانوادگی منجر می‌شود و ارتباط زن و مرد را سامان می‌بخشد.

❖ **وظیفه ویژه مردان در محبت به همسر**

با وجود تأکید قبلی مبنی بر نیاز مشترک تمامی انسان‌ها به محبت، نیاز جنس زن به این اکسیر گران‌بها، بسیار فزون‌تر از مرد است. نیاز زن به محبت، واقعیتی پیوسته و قطع‌نشدنی است. او نیازمند توجهی مستمر است که هیچ‌گاه نباید قطع شود؛ حتی زمانی که مشغول کار یا انجام‌دادن وظیفه‌ای است که به‌ظاهر با محبت ارتباطی ندارد.

زن به حس ارزشمند بودن نیاز دارد؛ لذا در هر خانواده قرآنی، تعاملات افراد باید به‌گونه‌ای باشد که این احساس را به زن منتقل کند. زن با دریافت صمیمانه محبت، این نیازش تأمین می‌شود و او را برای قبول مسئولیت سنگین همسری و تأمین آرامش خانواده و همچنین وظیفه مادری و تربیت فرزند شایسته آماده می‌کند. به همین دلیل است در عصری که شنیدن خبر تولد دختران، صورت پدران را برافروخته می‌کند و آنان را غمگین می‌ساخت،^۱ دین مبین اسلام به مردان تأکیدهای جدی بر مهرورزی و محبت به زنان فرموده است؛ تاجایی که امام صادق علیه السلام محبت به زنان را درآمیخته با محبت به خاندان رسالت دانسته و فرموده‌اند: «هرکس ما را بیشتر دوست داشته باشد، به زنان بیشتر محبت

می‌کند.»^۱

محبت به زنان تا آن حد جدی و ارزشمند است که امام صادق علیه السلام آن را یکی از ویژگی‌ها و صفات اخلاقی پیامبران معرفی فرموده‌اند: «از اخلاق انبیا، محبت به زنان بوده است.»^۲

طبق این فرمایش‌های معصومان علیهم السلام، وظیفه مرد است که با اظهار محبت به همسر خود، نیازهای روحی و روانی او را تأمین سازد. دقت کنید اگر این نیازهای روحی در زن تأمین نشود، ممکن است به آسیب‌های جدی به بنیان خانواده منجر شود و خطرهایی همچون افسردگی، بی‌رغبتی به رابطه زناشویی، طلاق و حتی خیانت را به دنبال داشته باشد.

در سیره عملی اهل بیت علیهم السلام، احترام و کرامت‌بخشی و مهرورزی به همسر، شاخصه‌های اساسی در تعامل آنان با همسرانشان بوده است. پیامبر رحمت، محمد مصطفی صلی الله علیه و آله در کلامی گران‌بها فرمودند: «أَحْسَنُ النَّاسِ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَ أَلْطَفُهُمْ بِأَهْلِيهِ وَ أَنَا أَلْطَفُكُمْ بِأَهْلِي»^۳ (بهترین مردم از نظر ایمان، خوش اخلاق‌ترین و مهربان‌ترین آنان با خانواده خود هستند و من در مهربانی به خانواده، از همه شما مهربان‌ترم.)

بدون شک، کلام نبوی خالی از هرگونه تعارف و اغراق است و او سخنی نمی‌گوید مگر از خزانه وحی الهی.^۴ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله علاوه بر تأکید و توصیه به مهربانی و مهرورزی به خانواده، خود نیز بهترین الگوی تعامل با همسر هستند. پس بسیار شایسته است مردان اهل ایمان به سنت نبوی اقتدا کنند و

۱. «كُلُّ مَنْ اسْتَعَدَّ لَنَا حَبًا اسْتَعَدَّ لِلنِّسَاءِ حَبًا وَ لِلْخُلُوعِ» (محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰، ص ۲۲۷).

۲. «مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ حُبُّ النِّسَاءِ» (محمدبن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۲، حدیث ۲۴۹۲۳).

۳. محمدبن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۵۳، حدیث ۱۵۹۲۸؛ محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۶۸، ص ۳۸۷، حدیث ۳۴؛ همچنین از امام رضا علیه السلام از پدرانشان نیز در عیون اخبار الرضا علیهم السلام، ج ۲، ص ۳۸، حدیث ۱۰۹.

۴. نک: نجم، ۳.

با همسران خود به طور شایسته رفتار کنند.

راهکارهای مهرورزی در خانواده

به دلیل همین نیاز روحی زن و به دلیل مدیریت مرد در نهاد خانواده و مسئولیت او برای حفظ و تقویت بنیان خانواده، مرد به جلب محبت همسر و فرزندان مؤظف است و باید در خانواده براساس احترام و مهرورزی، محیط مناسبی ایجاد کند. برای این منظور دو وظیفه اصلی بر عهده مردان خواهد بود: اول، اثبات محبت در خانواده و دوم، اظهار محبت.

۱. راهکارهای اثبات محبت در خانواده

در ادامه این بخش، به طور مفصل روش‌های ابراز محبت را بررسی خواهیم کرد؛ اما باید بدانید ابراز محبت به‌تنهایی کافی نیست. قبل از اینکه محبت خود را به دیگران ابراز کنید، باید وجود این محبت را به طرف مقابل اثبات کنید. اگر در طول زندگی مشترک، همسر شما احساس کند محبتی در قلبتان وجود ندارد، نه تنها از اظهار محبت لذتی نخواهد برد، بلکه رفتارهای محبت‌آمیز شما را فریب کاری و دورویی خواهد دانست. این موضوع چه‌بسا اوضاع زندگی را وخیم‌تر کند.

۱.۱. اثبات صداقت در محبت

اثبات صداقت در محبت، از ضروریات زندگی مشترک است. در واقع، بسیاری از آداب و سنت‌های اسلامی در خصوص ازدواج، به‌منظور اثبات همین محبت بین همسران است. نمونه‌ای بسیار رایج از این سنت‌ها، مهریه است. خداوند از مهریه، به نشان صداقت داماد در محبت به عروس یاد کرده است: ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ (و مهر زنان را [به‌طور کامل] به‌عنوان یک بدهی یا عطیه، به آنان بپردازید.)

«صَدَقَاتِهِنَّ» جمع «صداق» به معنی مهر است. «نحله» در لغت به معنی بخشش و عطیه آمده است. بنابراین، تفسیر آیه چنین خواهد شد: مهر عطیه‌ای است الهی و خدا به این دلیل به زن این عطیه را داده است که او حقوق بیشتری در اجتماع داشته باشد و ضعف نسبی جسم او از این راه جبران شود. شما هم آن را به طور کامل به زن عطا کنید.^۱ پس طبق آیه شریفه، مهریه هدیه مرد به همسرش و نشانه صداقت مرد در علاقه و دوستی به همسر است^۲ و این اثبات محبت در نخستین مراحل تشکیل خانواده، برای همدلی و صمیمیت بیشتر، ضرورتی انکارناپذیر دارد.

۲.۱. ترجیح دادن همسر

یکی از ابزارهای اثبات محبت به دیگران، ترجیح دادن آنان به سایر امور است. هنگامی که شما می‌خواهید عشق و محبت خود را به همسران ثابت کنید، باید او را به سایر امور زندگی ترجیح دهید تا او حقیقتاً به عشق و علاقه شما آگاه شود. همسر شما باید ببیند و بداند شما او را بر دوستان و تفریح و شغلان ترجیح می‌دهید. تا زمانی که این ترجیح دادن را همسران نبینند، به هیچ وجه راهکارهای ابراز محبت مفید نخواهد بود.

فرض کنید مشغول تماشای فوتبال یا اخبار هستید. در همین لحظه همسران برای شما چای و کیک می‌آورد تا لحظاتی باهم گپ بزنید. در این لحظات، برای همسر شما بسیار مهم است که بداند آیا شما او را به این برنامه تلویزیونی ترجیح می‌دهید یا خیر! مطمئن باشید همسر شما از نوع رفتارات با او، به میزان مهر و علاقه شما پی خواهد بُرد. یا گاهی برای شما هم پیش آمده است که در حین صحبت با میهمان، فرزندان به سمت شما می‌آید و

۱. نک: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۳۳۵.

۲. نک: محسن قرانتی، تفسیر نور، ج ۲، ص ۲۴۲.

اصرار می کند نقاشی هایش را بررسی کنید. کودک شما می تواند دقایقی بعد نیز نقاشی خود را به شما نشان دهد؛ اما برای او نیز اهمیت دارد که بفهمد خودش برای شما مهم تر است یا میهمان. به همین علت، برخی والدین همیشه گلایه می کنند که فرزندان ما در منزل بسیار خوب هستند؛ اما متأسفانه با ورود میهمان به خانه، رفتارهای غیر معمولی از خود نشان می دهند و مدام در حال بهانه گیری و دعوا و قهر هستند. یکی از عوامل رفتارهای این چنینی کودکان، جلب توجه و محبت شماست. آن ها دوست ندارند احساس کنند شما دیگران را به آن ها ترجیح می دهید؛ بنابراین سعی می کنند بین خود و دیگر عوامل، رقابتی ایجاد کنند. در این حالت است که حتی جلب توجه های منفی شما نیز برای آن ها لذت بخش است؛ یعنی گاهی کودک شما حاضر است با رفتار خود، شما را عصبانی کند تا او را تنبیه کنید؛ ولی از بی توجهی شما رهایی یابد.

این، دو مثال از ترجیح دادن ها در محیط خانواده بود. از این پس بسیار دقت کنید تا بتوانید به گونه ای رفتار کنید که نزدیکانتان باور داشته باشند هیچ چیز در دنیا به اندازه آنان برای شما ارزشمند نیست.

نگران نشوید!

برخی از آقایان با خواندن چند سطر اخیر، ممکن است نگران رفت و آمدها و تفریح ها و روابط اجتماعی خود در بیرون خانواده شوند. سبب این نگرانی این است که تصور می کنند قرار است برای ترجیح دادن همسر و فرزندان، هیچ گاه به برنامه مدنظر خود نگاه نکنند و روزنامه نخوانند و با دوستان خود صحبت نکنند؛ اما این برداشت صحیحی از گفته های قبلی نیست. قرار نیست تمام فعالیت های جانبی شما حذف شود؛ بلکه بایسته است این فعالیت ها به گونه ای انجام پذیرد که حریم محبت خانواده شما حفظ شود.

اگر مردی در زمان‌های لازم، به خواسته‌ها و نیازهای جسمی و روحی همسر خود پاسخ دهد و به او توجه کافی کند، زن نیز در زمان‌های لازم و لحظاتی که شوهرش می‌خواهد به کار دیگری بپردازد، او را درک خواهد کرد. اگر زن بداند شوهرش حقیقتاً او را به شغل خود ترجیح می‌دهد، تحمل چند دقیقه یا حتی چند ساعت کار شوهر در منزل و در زمان استراحت و باهم‌بودن را خواهد داشت؛ اما اگر این سرگرمی و اشتغال‌ها بیش از حد طبیعی باشد و احساس بی‌توجهی را به همسر شما منتقل کند، وضع نگران‌کننده‌ای بر زندگی شما حاکم خواهد شد.

۳.۱. حضور و همدلی و همراهی در مشکلات

ابزار دیگر اثبات محبت، حضور و همدلی و همراهی در لحظات سخت است. معمولاً در خوشی‌ها و شیرینی‌های زندگی، دیگران همراه و یاور شما هستند و خود را در شادی شما سهیم می‌کنند؛ اما در لحظات تلخ و در سختی‌ها، فقط کسانی همراهی می‌کنند که حقیقتاً دوستدار و علاقه‌مند به شما هستند و حاضرند برای تسکین ناراحتی‌های شما، سختی‌ها و تلخی‌هایی را بر خود هموار کنند. به همین سبب است که دوستان واقعی را می‌توان در سختی‌ها شناخت. این قاعده در محیط خانواده نیز پابرجاست.

همسر شما دوست دارد در سختی‌ها به شما تکیه کند و در پناه آغوش گرم شما، آرامش بگیرد. همراهی شما در مشکلات و تلاش برای رفع آن‌ها، علاوه بر اثبات محبت و تقویت نقش تکیه‌گاهی و مدیریت شما در خانواده، پاداش عظیمی نیز برای شما به دنبال خواهد داشت. سخن گهربار امام صادق علیه السلام در این باره چنین است: «مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَ الْآخِرَةِ...»^۱ (هر که مؤمنی را از گرفتاری نجات دهد، خداوند او را در روز قیامت از گرفتاری

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۹۹ و ۲۰۰، حدیث ۳.

نجات می‌دهد.)

یکی از مصداق‌های لحظه‌های گرفتاری بانوان، زمان عادت ماهیانه است. در این زمان، زن به شدت به همراهی و کمک همسر خود نیاز دارد و دورانی است که خداوند متعال از آن به اذیت و ناراحتی یاد می‌کند: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى﴾ (و از تو درباره حیض می‌پرسند. بگو آن رنج و ناراحتی است.)

درک وضعیت سخت جسمی و روحی زن در این دوران، برای او بسیار اهمیت دارد و در خاطرش ثبت می‌شود. پس سعی کنید در این دوران در امور خانه، به خصوص در کارهای سخت و سنگین، او را یاری کنید و از نظر روحی، او را تقویت کنید.

مصداق دیگر لحظات سخت برای بانوان، ایام بارداری و زایمان است. این دوران با وجود شیرینی‌های وصف‌ناپذیر، سختی‌ها و اذیت‌های فراوانی برای زن در پی دارد. او که سلامتی و جان خود را برای گسترش خانواده به خطر می‌اندازد، دوست دارد شوهرش را یار و حامی خود ببیند. به سبب سختی‌های دوران بارداری، خداوند از مقام مادر تمجید کرده و به فرزندان احترام به مادر را توصیه فرموده است: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ﴾^۲ (و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم. مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد [در دوران بارداری، هر روز رنج و ناراحتی تازه‌ای را متحمل می‌شد].).

یکی دیگر از روزهای سخت همسر که باید شوهر به آن توجه کند، دوران خانه‌تکانی و نظافت سالانه است. بسیاری از مردان از این دوران گلایه‌مند هستند و فکر می‌کنند با نفی ضرورت خانه‌تکانی یا ایجاد تردید در آن، نیاز

۱. بقره، ۲۲۲.

۲. لقمان، ۱۴.

همسرشان به کمک و همراهی برطرف خواهد شد. واقعیت این است که خانه شما بعد از یک سال زندگی در آن، نیازمند پاک‌سازی و نظافت اساسی است و زن، در کمال محبت، مسئولیت این نظافت دشوار را بر عهده می‌گیرد. حال در این وضعیت، دور از انصاف است که به جای کمک‌کردن و قوّت قلب دادن به همسر، مانع کار او شوید یا وضع را بر او سخت‌تر کنید.

نکات ذکرشده فقط نمونه‌هایی است از لحظات سخت و سهمگین برای زنان که همراهی با آن‌ها، محبت شما به او را ثابت خواهد کرد و به شیرینی زندگی مشترک شما خواهد افزود.

یک تمرین و یک پیشنهاد: به زندگی مشترک خود نگاه کنید و لحظات سخت و خطیری را که احساس می‌کنید همسرتان از نبود شما اذیت شده یا حضور شما را بسیار گرامی داشته و از آن خرسند شده است، یادداشت کنید. همچنین براساس سلیقه همسر خود، راهکارهای ویژه جلب توجه او را شناسایی و ثبت کنید. حال سعی کنید تا حد ممکن، نکته‌های ذکرشده در این بخش و نکته‌هایی را که خود ثبت کرده‌اید، درطول زندگی مشترک رعایت بفرمایید. به یاد داشته باشید که با اثبات محبت خود به همسر، می‌توانید قلب او را به تسخیر درآورید و لذت زندگی مشترک را دوصدچندان کنید.

۲. راهکارهای ابراز محبت در خانواده

جایگاه محبت حقیقی در قلب انسان است و محبت از صفات دل و جان آدمی است؛ اما باید در رفتارهای بیرونی او نیز جلوه‌گر شود و بروز عینی یابد. درواقع، سنگ محک محبت آدمی، نوع رفتار و تعاملات او با طرف مقابل است. مودت، همان گونه که در معنای واژگان آن بیان شد، نوعی از محبت است که ظهور عینی و

عملی داشته باشد و خداوند متعال قراردادان این نوع محبت عملی را از نشانه‌های ذات بی‌همتای خود بیان فرموده است.^۱ پس برای ابراز عملی آن، باید از راهکارها و روش‌های مختلفی بهره گرفت.

ابراز محبت به همسر، به دو شیوهٔ مختلف ممکن است: گاه این ابراز محبت در کلام جلوه‌گر می‌شود و با واژگان عاشقانه، گوش‌های معشوق را نوازش می‌دهد و گاه ابراز محبت در اعمال و رفتار تجلی پیدا می‌کند و عشق را شعله‌ور می‌سازد.

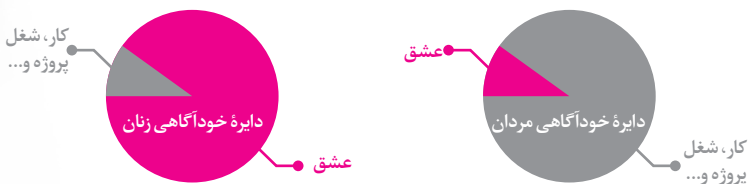
۲. ۱. ورود به قلب همسر با ابراز کلامی محبت

یکی از روش‌های بسیار خوب و تأثیرگذار در اظهار محبت، روش‌های کلامی است. خانم‌ها به شدت علاقه‌مند هستند تا محبت همسر خود را در کلام او نیز مشاهده کنند. ریشهٔ این نیاز عمیق و جدی به شنیدن واژگان محبت‌آمیز، ساختار روحی و عاطفی بانوان است. برای هر زن، عشق مهم‌ترین اولویت زندگی اوست؛ از این رو اگر در کلام شما، این عشق را دریافت نکند، بخش مهمی از وجودش بی‌قرار و آرامش درونی‌اش سلب خواهد شد.

به تعبیر برخی روان‌شناسان، اگر شما دو کیک را نماد خودآگاهی مرد و زن در نظر بگیرید و برشی به اندازهٔ یک‌دهم از هر کدام از کیک‌ها بردارید، برش حذف‌شده در دایرهٔ خودآگاهی مردان، میزان تمرکز او بر عشق و روابط صمیمی است و بقیهٔ آن مربوط به کار، شغل، پروژه‌ها، علایق شخصی و دیگر فعالیت‌های اوست. در این حالت اگر نگاهی به دایرهٔ مربوطه زنان بیندازید، اوضاع کاملاً متفاوت خواهد بود: در این حالت، برش حذف‌شده مربوط به کار و شغل و علایق شخصی است و نه بخش باقی‌مانده از آن، عشق و روابط صمیمانه

است.^۱ پس سعی کنید با کلمات عاشقانه خود، بخش بزرگ ذهن و فکر همسر خود را تسکین دهید و آرامش او را تأمین کنید. به یاد داشته باشید برای تأمین آرامش هر خانواده، زن خانواده باید در آرامش کامل باشد.

چه زیبا و باشکوه است کلمات معصومان (علیهم السلام) در دوران جاهلیت و در زمانی که مردان به همسران خود نگاهی همچون کالا داشتند؛ برای نمونه، پیامبر رحمت و شفقت، امام صادق (علیه السلام) از قول پیامبر رحمت و شفقت، محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) فرموده اند: «قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أُحِبُّكَ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا»^۲ (این سخن مرد که به زن بگوید: «دوستت دارم» هرگز از دل زن بیرون نمی رود.)

بسیار جالب است بدانید در همین دوران که ما در آن زندگی می کنیم، هنوز مردانی هستند که گفتن واژه زیبا و دل نشین «دوستت دارم» برای آنان دشوار است. بسیاری افراد هستند که به علت های مختلفی، از جمله ناآگاهی، غرور، تکبر یا بی توجهی، همسر خود را در آرزوی شنیدن این واژگان مقدس، حسرت به دل می گذارند.

پیامبر عظیم الشان اسلام که در اوج بندگی و ارتباط با خدا بودند و به مقاماتی دست یافتند که فرشتگان مقرب الهی از رسیدن به آن عاجز هستند، به زنان خود محبت می کردند و به مسلمانان نیز توصیه می فرمودند که با کلمات شیرین

۱. به سبب تفاوت در ساختار مغز و ارتباط نیمکره های آن در زن و مرد، زنان حتی هنگام کار و فعالیت نیز با عاطفه خود درگیر هستند. به همین علت است که حتی هنگام مشغول بودن به سخت ترین کارها نیز می توانند به خوبی از فرزندان خود مراقبت کنند. این یکی از زیبایی ها و عظمت های آفرینش خداوندی است.

۲. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۵۶۹، حدیث ۵۹.

و دل نواز با همسرانشان سخن بگویند. به یاد داشته باشید که معصومان (علیهم السلام)، هنگامی که به مردم می فرمودند، خود، قبل از همه و بیش از دیگران، به آن عمل می کردند. به همین سبب است که وجود مقدس آن حضرت می فرماید: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَ أَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي»^۱ (بهترین شما، نیکورفتارترین شما با خانواده اش است و من در حُسن رفتار با خانواده، بهترین شما هستم.)

تمرین

سعی کنید هر روز حداقل یک جمله عاشقانه به همسر خود بگویید. خود را ملزم کنید روزی یک بار به او بگویید «دوستت دارم». به زودی تأثیرات این جمله طلایی را بر روابط خانوادگی خود مشاهده خواهید کرد و متوجه قدرت اکسیر عشق خواهید شد.

جمله‌ها و واژه‌های «دوستت دارم» و «عشق من» و... کلیدهای قلب همسر هستند که با آن‌ها می‌توانید گنجینه مهر و محبت همسر خود را تصاحب کنید و از زندگی آرام و دل‌نشین با او لذت ببرید. پس اگر می‌خواهید همسران به پیری زودرس، سردمزاجی، جذب به مرد بیگانه و... دچار نشود، به او محبت کنید؛ زیرا بی‌توجهی شما باعث فشار روحی می‌شود و فشار روحی به کاهش هورمون‌های جنسی و در نتیجه سردمزاجی در همسر می‌انجامد و احتمال انحرافات جنسی را در او ایجاد می‌کند؛ پس سعی کنید این نیاز روحی همسر خود را همیشه و به‌موقع پاسخ بگویید.

به یاد داشته باشید زنان در طول روز، حداقل سه بار به شنیدن واژگان محبت‌آمیز شما نیاز دارند.

۲.۲. اظهار محبت رفتاری

با وجود اهمیت بیان جمله‌ها و واژگان محبت‌آمیز، نباید تصور کنید تمام نیازهای روحی همسران در این عبارتها خلاصه شده است. درواقع، اظهار محبت کلامی، نیاز زنان به محبت‌های رفتاری را برطرف نخواهد کرد و همچنین اظهار محبت رفتاری، جایگزین گفت‌وگوهای عاشقانه نخواهد شد.

گمان اشتباه برخی مردان این است که فداکاری‌ها و زحمتهای آنان در تأمین نیازهای خانواده، جایگزین گفتن «دوستت دارم» می‌شود و در طرف مقابل، برخی مردان تصور می‌کنند با گفتن چند جمله و واژه زیبا، می‌توانند برای همیشه همسر خود را خشنود سازند. پس اگر حقیقتاً خواهان داشتن زندگی آرام و همسری خشنود هستید، راهکارهای زیر را در زندگی خود عملی سازید.

۲.۲.۱. هم‌نشینی با همسر

یکی از لوازم اساسی اظهار محبت، هم‌نشینی و باهم‌بودن است. معمولاً با کاهش حضور فیزیکی و حذف هم‌نشینی‌ها، محبت‌ها نیز روبه‌کاهش می‌گذارد. همان‌طور که در ضرب‌المثل‌ها می‌خوانیم: «از دل برود، هر آن‌که از دیده برفت.» پس برای حضور و بودن با همسر و فرزندان خود اهمیت قائل شوید و بخشی از وقت روزانه خود را برای بودن با آنان صرف کنید. دین اسلام به‌عنوان کامل‌ترین و آخرین برنامه جامع خداوند برای زندگی سعادت‌مندانۀ انسان‌ها، بر هم‌نشینی مرد با خانواده خود تأکید خاصی می‌کند. رسول خدا ﷺ می‌فرمایند: «نشستن مرد در کنار خانواده‌اش، نزد خداوند متعال، دوست‌داشتنی‌تر از اعتکاف در این مسجد من است.»^۱

درواقع دلیل این تأکیدهای پیامبر اکرم اسلام ﷺ به هم‌نشینی با همسر،

۱. «جُلُوسُ الْمَرْءِ عِنْدَ عِيَالِهِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ اغْتِكَافٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا» (محمد محمدی ری‌شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۲۳؛ مسعود بن عیسی بن‌رواه بن‌ابی‌فراس، تنبیه الخواطر و نزهة النواظر، ج ۲، ص ۱۲۲).

آگاهی ایشان از ساختار درونی زن و مرد است. ایشان به خوبی نیاز زن به حضور و همراهی شوهر را می‌دانند و بیش از هرکس، از خسارت‌های جبران‌ناپذیر نبودن شوهر، بر سلامت خانواده آگاه هستند. به دلیل همین شناخت عمیق خالق از مخلوقات است که اسلام دستورهای فراوانی برای تحکیم بنیان خانواده صادر فرموده است؛ زیرا می‌داند بقا و پویایی جامعه به سلامت خانواده وابسته است. به همین دلیل است که حضور غیرضروری مردان در بیرون از خانه، از منظر اسلام مطلوب نیست و توصیه بر این است که پس از پایان مشغله‌های روزانه و تأمین معاش و انجام فرایض دینی، به کانون پرمهر خانواده بازگردند؛ از این روست که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سفارش کرده‌اند: «هرگاه یکی از شما حج خود را به جای آورد، باید زودتر به سوی خانواده‌اش بار سفر بربندد؛ زیرا این کار، پاداش او را بزرگ‌تر می‌کند.»^۱

۲.۲.۲. غذاخوردن با همسر و فرزندان

یکی از مصداق‌های مهم هم‌نشینی که گاه به راحتی مغفول واقع می‌شود، غذاخوردن با همسر و فرزندان در کنار یک سفره، با محبت و عشق است. بسیاری از مردان به علت مشغله‌های کاری، اهمیت حضور در کنار خانواده را فراموش کرده‌اند. البته گاهی برخی افراد به سبب مسائل شغلی خود مجبور هستند ناهار را در محیط کار باشند یا چند روزی را در مأموریت کاری سپری کنند، یا ممکن است گاهی برای شرکت در میهمانی دوستانه‌ای، از غذاخوردن با همسر و فرزندان محروم شوند؛ اما آنان باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی کنند که تا حد ممکن و در وضعیت عادی، در کنار خانواده غذا بخورند و نه در حال تماشای تلویزیون و اخبار. این کار به صمیمیت و مهربانی بین اعضای خانواده خواهد افزود و در این محیط، فرزندان سالم و با شخصیت تک‌ریم‌شده تربیت خواهند شد.

۱. محمد محمدی ری‌شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۲۳۰، حدیث ۳۴۵.

به همین دلیل است که از وجود نازنین برگزیده دوران‌ها، محمد مصطفی صلی الله علیه و آله روایت شده است:

خداوند مؤمن را دوست دارد و زن و فرزندانش را نیز دوست دارد. محبوب‌ترین چیز نزد خدای متعال، آن است که ببیند مرد با زن و فرزندانش سر یک سفره غذا می‌خورند. سپس هرگاه به آن سفره گردهم آیند، با نظر رحمت به ایشان می‌نگرد و پس از آنکه از جای خود پراکنده شوند، آنان را می‌آمرزد.^۱

۲.۲.۳. دست‌دادن با همسر و نگاه محبت‌آمیز به او

طبق تحقیقات آلبرت محرابیان^۲ در دانشگاه کالیفرنیا^۳ مشخص شده است در هر ارتباط، ۷ درصد از انتقال مفاهیم به‌عهده‌واژگان و ۳۸ درصد مفاهیم را لحن و آهنگ کلام منتقل می‌کند و ۵۵ درصد آن نیز به‌عهده‌زبان بدن است. پس بیشترین حجم انتقال اطلاعات و مفاهیم بر عهده‌حالات رفتاری شماسست. این مطلب، اهمیت زبان بدن را در ارتباطات عاطفی مشخص می‌کند. معمولاً خانم‌ها زبان بدن را بسیار بهتر از آقایان درک می‌کنند. به همین دلیل است که در تعالیم زیبا و ارزشمند دین اسلام و در کلمات پیامبر رحمت و محبت، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله، به این نکات تأکید فراوانی شده است: «هرگاه بنده به چهره‌همسرش و همسرش به چهره‌او بنگرد، خداوند به آن دو با نگاه مهرآمیز می‌نگرد و هرگاه دست یکدیگر را بگیرند، گناهان آن دو از بین انگشتان آنان فرومی‌ریزد.»^۴

۱. محمد محمدی ری‌شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۲۳۰.

۲. Albert Mehrabian

۳. University of California, Los Angeles (UCLA)

۴. زیدبن علی، مسند زید بن علی، ص ۳۰۲، به نقل از امام سجاده علیه السلام از پدرانش علیهم السلام.

۴.۲.۲. هدیه‌دادن

هدیه‌دادن نیز یکی از راهکارهای جلب محبت و افزایش رضایت‌مندی در زندگی مشترک است؛ به‌خصوص اگر این هدیه همراه با سخنان محبت‌آمیز شفاهی یا کتبی باشد. برای تأثیرگذاری بیشتر هدیه، سعی کنید به ویژگی‌های شخصیتی همسر خود توجه کنید. اگر همسر شما بصری است و بیشترین توجه او به تصاویر زیبا و دل‌نشین است، سعی کنید ظاهر هدیه خود را زیباتر کنید و به بسته‌بندی زیبای آن اهمیت دهید.

اگر ویژگی‌های سمعی در همسر شما نمود بیشتری دارد و تأثیر واژگان زیبا و دل‌نشین در او بیشتر است، حتماً سعی کنید در هنگام تقدیم هدیه، جمله‌ای زیبا و دل‌نشین را مطرح کنید. اگر صفات لمسی همسر شما غالب است، هنگام تقدیم هدیه، سعی کنید او را در آغوش بگیرید تا خاطره این هدیه شما تا ابد در ذهن او باقی بماند. به‌یاد داشته باشید هدیه نماد محبت و اهمیت‌داشتن همسر برای شماست. پس کوچک‌ترین هدیه‌ها نیز تأثیرات بسیار زیادی در قلب و جان همسر شما خواهد گذاشت. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «هدیه‌دادن، دوستی و محبت را به‌ارمغان می‌آورد.»^۱

۵.۲.۲. سوغات‌آوردن

یکی از روش‌های زیبای هدیه‌دادن، تقدیم سوغات است. نگران هزینه‌های ناشی از هدیه یا سوغاتی نباشید! اصلاً لازم نیست برای تأمین هدیه و سوغاتی، خود را به سختی بیندازید؛ بلکه کافی است با خرید حتی یک شاخه گل یا به تعبیر پیامبر، حتی یک تکه سنگ، به همسر و فرزندان خود اعلام کنید که آن‌ها را دوست دارید و در سفر به‌یاد آنان بوده‌اید. پیامبر صلی الله علیه و آله در این باره می‌فرمایند: «هنگامی که یکی از شما به سفر می‌رود و بعد به‌سوی خانواده‌اش برمی‌گردد، به آنان هدیه‌ای بدهد

۱. «الهدیة تُورث المودة» (محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۱۶۶).

و برایشان سوغاتی بیاورد؛ اگر چه تکه‌سنگی باشد.»^۱

۶.۲.۲. نامه‌نگاری

یکی از روش‌های آسان و کم‌هزینه و صدالبته بسیار تأثیرگذار در ابراز محبت به همسر، نوشتن نامه‌های عاشقانه است. همسر شما دوست دارد به شیوه‌های متفاوت از محبت شما بهره‌مند شود. بهره‌مندی از محبت به صورت کتبی، ماندگاری زیادی در عاطفه او دارد و شیرینی وصف‌ناپذیری را در وجود او به‌ارمغان می‌آورد. حتماً سعی کنید در فرصت‌های مختلف، برگه‌هایی پر از عشق و صمیمیت را به او تقدیم کنید تا شاهد آثار فراوان این کار در زندگی خود باشید.

دقت کنید اینجا هم اصل کار بسیار مهم‌تر از حواشی آن است؛ یعنی حتی یک عبارت «دوستت دارم» بر روی یک برگه سفید کوچک که در کنار وسایل او قرار بگیرد، تأثیرات شگرفی خواهد گذاشت. بدیهی است که نامه‌های طولانی‌تر و عاشقانه‌تر با انتخاب برگه‌های زیبا آثار جالب‌تری خواهد گذاشت.

۷.۲.۲. پیامک‌های عاشقانه

شکل ساده‌تر نامه‌نگاری، ارسال پیام‌های محبت‌آمیز است. هر چند روز یک‌بار، یک پیام کوچک، اما پرمهر را برای همسرتان بفرستید تا قلب او همیشه مالا مال از عشق و محبت شما باشد. به یاد داشته باشید عشق و محبت بزرگ‌ترین سرمایه همسر شماست. پس با نامه‌های زیبا و پیام‌های دل‌نشین، احساس خوشبختی و رضایت را به او هدیه دهید.

یک نمونه تاریخی از نامه‌ها و پیام‌های عاشقانه

امام خمینی رحمته در سال ۱۳۱۲ عازم سفر حج شدند و در بین راه، نامه عاشقانه‌ای

۱. «إِذَا خَرَجَ أَحَدُكُمْ إِلَى سَفَرٍ قَدْ عَلِيَ أَهْلِيهِ فَلْيُهِدِهِمْ وَ لِيُطَرِّفُهُمْ وَ لَوْ حِجَارَةً» (محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار،

برای همسرشان نوشتند که نمونه جالبی از متنی عاشقانه از شخصیتی تأثیرگذار به همسر خویش است. بخشی از متن نامه به شرح زیر است:

تصدقت شوم. الهی قربانت بروم. در این مدت که مبتلای به جدایی از آن نور چشم عزیز و قوت قلبم گردیدم، متذکر شما هستم و صورت زیبایت در آیینۀ قلبم منقوش است.

عزیزم، امیدوارم خداوند شما را به سلامت و خوش در پناه خودش حفظ کند. [حال] من با هر شدتی باشد می گذرد؛ ولی بحمدالله تاکنون هر چه پیش آمد، خوش بوده و الان در شهر زیبای بیروت هستم. حقیقتاً جای شما خالی است. فقط برای تماشای شهر و دریا خیلی منظره خوش دارد. صد حیف که محبوب عزیزم همراهم نیست که این منظره عالی به دل بچسبد...! ایام عمر و عزت مستدام.

تصدقت، قربانت، روح الله^۱

۲.۲.۸. کمک به همسر در کارهای خانه

کمک کردن مرد به همسر خود در کارهای خانه نشان دهنده عشق و علاقه و اهمیت دادن او به زندگی است. همسر شما هرچقدر از شما تعهد بیشتری به مسائل خانه و خانواده مشاهده کند، به زندگی دلگرم تر خواهد شد و با آسودگی بیشتر و شوق دوچندان، به زندگی با شما ادامه خواهد داد. در صورتی که وظیفه تأمین اقتصاد خانواده فقط بر عهده شماست و همسر شما خانه دار است، سعی کنید گاه و بیگاه در امور منزل کمک کنید تا به این شکل، قدرشناسی خود را از زحمات همسرتان نشان دهید.

اگر تأمین اقتصاد خانه بر عهده هردو نفر شماست، لازم است کمک‌های شما

در امور منزل بیشتر شود و نظم خاصی به خود بگیرد. در این حالت همسران همانند شما در محیط جامعه مشغول به کار است و با خستگی جسمی به خانه می‌آید. کمک نکردن شما برای او به این معناست که شما توان جسمی او را درک نمی‌کنید. به‌یاد داشته باشید همسر شما از لحاظ جسمی، ظرافت‌های بیشتری دارد و باید مراقبت‌های شما از او بیشتر باشد. این همان توصیه نورانی مولای متقیان، امیرالمؤمنین علیه السلام خطاب به مردان است. ایشان فرموده‌اند: «و لا تَمْلِكِ الْمَرْأَةُ مِنْ أَمْرِهَا مَا جَاوَزَ نَفْسَهَا فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ» (به زن، بیش از کارهای خودش را وامگذار؛ زیرا او همچون شاخه گل است، نه کارگزار و پیشکار.)

در توضیح این فرمایش امام علیه السلام، اشاره می‌کنم به نکته‌ای از فرمایش‌های رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی):

در داخل خانواده هم، از نظر اسلام مرد مؤلف است که زن را مانند گلی مراقبت کند. می‌فرماید: «الْمَرْأَةُ رِيحَانَةٌ» (زن گل است). این مربوط به میدان‌های سیاسی و اجتماعی و تحصیل علم و مبارزات گوناگون اجتماعی و سیاسی نیست؛ این مربوط به داخل خانواده است. «الْمَرْأَةُ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ» این چشم و دید خطیبینی را که گمان می‌کرد زن در داخل خانه مؤلف به انجام خدمات است، پیغمبر با این بیان نکوهیده کرده است. زن مانند گلی است که باید او را مراقبت کرد. با این چشم باید به این موجود دارای لطافت‌های روحی و جسمی نگاه کرد. این نظر اسلام است. هم خصوصیت زنانگی زن که همه احساسات و خواست‌های او براساس این خصوصیت زنانگی است، حفظ شده است؛ بر او تحمیل نشده است. از او خواسته نشده است که درحالی که

زن است، مثل مرد فکر کند، مثل مرد کار کند، مثل مرد بخواهد؛ یعنی خصوصیت زن بودن که یک خصوصیت طبیعی و فطری و محور همهٔ احساسات و تلاش‌های زنانه است، در دید اسلامی حفظ شده [است]. هم در عین حال، میدان علم، میدان معنویت، میدان تقوا، میدان سیاسی بر روی او باز شده است و او، هم به کسب علم تشویق شده است، هم به حضور در میدان‌های گوناگون اجتماعی و سیاسی. آن وقت در داخل خانواده هم به مرد گفته‌اند که حق تکلیف، تحمیل، زیاده‌روی، اعمال قدرت‌های جاهلانه و غیرقانونی ندارد. این، آن نگاه اسلامی است.^۱

پس همیشه مراقب باشید کارهای منزل را در حد توان همسر خود تنظیم کنید و هنگامی که کار به گونه‌ای سخت می‌شود که ممکن است به لطافت‌های جسمی و روحی او آسیب رساند، نهایت مراقبت و دقت را به خرج دهید و کمک‌حال او باشید. به همین سبب است که در فرمایشی گران‌سنگ، نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله، به پادشاه‌های بزرگی برای یاری‌رساندن به همسر اشاره می‌فرماید: «هرکس از سه کار تکبر نوزد، مؤمن حقیقی است: خدمت به خانواده و نشستن با فقرا و غذا خوردن با خدمتکارش. این کارها از نشانهٔ مؤمنانی است که خداوند در کتابش آنان را مؤمنان حقیقی دانسته است.»^۲

۲.۲.۹. احترام به علاقه و سلیقهٔ همسر

روش دیگر اظهار محبت، احترام به سلیقه و علاقهٔ همسر است. همان‌طور که قبلاً گفتیم، معنای تفاهم، نبود تفاوت نیست؛ بلکه شناسایی تفاوت‌ها و درک متقابل آن‌ها سازندهٔ تفاهم است. حقیقت این است که هیچ دو نفری یافت نمی‌شود

۱. بیانات در دیدار با گروه زیادی از بانوان، ۳۰ شهریور ۱۳۷۹.

۲. نک: انفال، ۴.

۳. علی بن حسام متقی هندی، کنز العمال، ج ۱، ص ۱۵۵، حدیث ۷۷۴؛ محمد محمدی ری‌شهری، تحکیم خانواده از

نگاه قرآن و حدیث، ص ۲۲۰.

که سلیقه‌های کاملاً مشابه داشته باشند. ممکن است شما رنگ زرد را دوست داشته باشید و همسر شما آبی را. ممکن است شما چلوکباب را ترجیح بدهید و او قورمه‌سبزی را. ممکن است شما حلیم را با شکر میل کنید و او با نمک! ممکن است شما دوست داشته باشید وسایل تزئینی منزل کوچک باشد، اما او به وسایل بزرگ با رنگ‌های متنوع علاقه داشته باشد. وجود این تفاوت‌ها در دو نفر بسیار طبیعی است. فقط مهم این است که باور کنید هیچ‌کدام از این سلیقه‌ها بر دیگری برتری ندارد و هیچ ملاکی برای تعیین برتر بودن یکی بر دیگری وجود ندارد. پس به سلیقه طرف مقابل خود احترام بگذارید و از تمسخر او بپرهیزید و به او همان‌گونه که هست، احترام بگذارید.

۲۰۲۰۱. ترجیح و تقدم سلیقه همسر

برای اظهار محبت بیشتر به همسرتان، سعی کنید تا حد امکان، سلیقه او را بر سلیقه خود مقدم کنید. این ترجیح سلیقه‌های همسر، نشان‌دهنده محبت قلبی شما به او خواهد بود. البته لازم نیست خود را در زندگی مشترک نادیده بگیرید؛ بلکه تا حد امکان و تا جایی که این ترجیح، آسیب جدی برای شما ندارد، سلیقه او را ترجیح دهید. فرض کنید قرار است برای تفریح و رفع خستگی به مسافرت بروید. شما دوست دارید به جزیره کیش سفر کنید؛ اما او دوست دارد به قشم برود. به یاد داشته باشید هدف شما از سفر، تفریح و لذت‌بردن از زمان خود بوده است. پس حقیقتاً فرقی نمی‌کند به کدام‌یک از این نقاط سفر کنید؛ ولی چه بهتر که سلیقه او را ترجیح دهید و خوشی سفر را دوچندان کنید.

نگران نباشید!

فکر نکنید در این صورت مجبور خواهید بود تا آخر عمر از خواسته خود چشم‌پوشی کنید. بدون شک همسر شما نیز پس از مشاهده چند بار از خودگذشتگی شما،

سعی خواهد کرد سلیقه شما را به میل خود ترجیح دهد. در این صورت است که طعم شیرین زندگی را به معنای واقعی خواهید چشید.

۲.۲.۱۱. ارتباط با خانواده همسر

برای خانم‌ها بسیار مهم است که روابط سالم و دوستانه بین شما و خانواده خود را مشاهده کنند. به طور کلی، زنان رابطه‌گرا و مردان هدف‌گرا هستند. به دلیل همین میل به ارتباط در خانم‌ها، آن‌ها علاقه دارند با ازدواج، تعداد روابط خود را افزایش دهند؛ نه اینکه روابط قبلی را نیز در خطر ببینند. پس سعی کنید تا حد امکان و در چارچوب‌های مشخص و به دور از افراط و تفریط، با خانواده همسر خود ارتباط محترمانه و شایسته‌ای برقرار کنید.

۲.۲.۲۱. تقویم محبت

یکی از نکات مهم برای خانم‌ها که معمولاً آقایان آن را نادیده می‌گیرند، توجه به تاریخ اتفاقات مهم زندگی مشترک است. آقایانی که تاریخ تولد همسر خود یا تاریخ سالگرد ازدواج خود را از یاد می‌برند، نباید برای داشتن رابطه عاشقانه با همسر خود توقع زیادی داشته باشند. به یاد داشتن این روزها و بزرگداشت آن‌ها با خرید هدیه‌ای کوچک، حتی یک شاخه گل، این پیام را به همسر شما می‌رساند که آن قدر برای شما ارزشمند است که تک‌تک دقایق زندگی با او را در ذهن خود ثبت کرده‌اید. گاهی حتی یادآوری برخی اتفاقات به ظاهر کوچک، بر رابطه عاطفی شما با همسران تأثیر عمیقی خواهد گذاشت. کافی است به او بگویید: «می‌دانی امروز چه روزی است؟ امروز سالگرد اولین روزی است که باهم برای قدم‌زدن به پارک رفتیم!»

این یادآوری‌ها، لذت و نشاط خاصی را در دل و جان همسر شما به وجود خواهد آورد که به شادمانی و شیرین‌تر شدن زندگی شما منجر خواهد شد.

۲.۲. ۳۱. انجام دادن کارهایی مخصوص همسر

یکی از شاه کلیدهای تسخیر قلب همسر، انجام دادن کاری ویژه برای اظهار محبت به همسر است. این ترفند برای افزایش عشق و علاقه همسر شما، بسیار اثرگذار است. سعی کنید کار ویژه‌ای که دل‌پسند همسر شماست، فقط و فقط به قصد خشنودی او انجام دهید و به او اعلام کنید قصد شما فقط خشنودی و خنده او بوده است. لازم نیست این کار بسیار عجیب و غریب باشد یا هزینه زیادی برای شما در پی باشد. تنها نکته این است که آن کار را او دوست داشته باشد و فقط برای او باشد.

برای مثال، اگر همسر شما دوست دارد مدل خاصی از لباس را بپوشید یا اصلاح مو و ظاهر خود را به شکلی دیگر انجام دهید، در مناسبتی مشخص می‌توانید این کار را برای او انجام دهید؛ به شرط اینکه این کار شأن و احترام اجتماعی شما را حفظ کند، یا می‌توانید این کار را فقط در منزل انجام دهید. مثال دیگر اینکه همسر شما به غذای خاصی علاقه دارد؛ در این صورت می‌توانید با دعوت از او به یک رستوران و یک قرار ملاقات، او را شگفت‌زده کنید. باز هم تأکید می‌کنم حجم کار انجام‌شده مهم نیست؛ بلکه اصل توجه ویژه شما، زیبا و دل‌نشین است. این خشنودی با قراردادن یک شکلات کوچک و دلخواه او در کیفش نیز به دست می‌آید. شادمان ساختن همسر، علاوه بر تقویت ارتباط زناشویی، رضایت الهی را نیز برای شما به دنبال خواهد داشت؛ لذا پیامبر رحمت ﷺ در کلامی زیبا خطاب به مردم می‌فرماید: «هرکس خانواده‌اش را شاد سازد، خداوند از آن شادی، مخلوقی می‌آفریند که تا روز قیامت برایش طلب آمرزش کند.»^۱

۱. علی بن حسام متقی هندی، کنز العمال، ج ۱۶، ص ۳۷۹، حدیث ۴۴۹۹۵؛ محمد محمدی ری شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۲۲۶.

عشق این هدیه ارزشمند الهی، آتشی است که در جان و دل زن و مرد، شور و نشاط به پا می‌کند و موجب گرمابخشی به زندگی می‌شود؛ اما اگر این آتش مغفول واقع شود، از رونق آن کاسته می‌شود و روبه زوال و سردی خواهد گذاشت. در طول زندگی مشترک، زن و شوهر باید با رعایت اصول مهرورزی، دم‌بدم به حرارت این آتش بیفزایند و شور و شوق زندگی خود را افزایش دهند. در غیر این صورت، آتش عشق روبه سردی می‌نهد و شیرینی زندگی را از بین خواهد برد. در این بخش به شاه‌کلیدهای خوشبختی اشاره خواهیم کرد که بانوان می‌توانند به کمک آن‌ها، به زندگی خود گرم‌بخشند.

۱. خوش اخلاقی

در روابط اجتماعی، همه ما دوست داریم با کسانی ارتباط داشته باشیم که اخلاقی شایسته داشته باشند. هیچ‌کس از بداخلاقی و پرخاشگری و توهین به دیگران لذت نبرده است و نمی‌برد. پس برای جلب محبت هر چه بیشتر در محیط خانواده، باید سعی کنید با اخلاقی شایسته، در کمال ادب و احترام و مدارا رفتار کنید و از بداخلاقی و پرخاشگری پرهیزید. امام صادق علیه السلام در پاسخ به پرسشی از معنای حسن خلق، فرمودند: «تَلِيْنُ جَنَاحَكَ وَ تُطِيْبُ كَلَامَكَ وَ تَلْقَى أَخَاكَ بِبِشْرِ حَسَنِ»^۱ (حسن خلق این است که نرم خو و مهربان باشی، گفتارت پاکیزه و مؤدبانه باشد و با برادرت با خوش‌رویی برخورد کنی.)

واقعیت این است که کمتر چیزی به اندازه محبت و حُسن خلق می‌تواند دیگران را به شما علاقه‌مند کند و دوستی‌ها را افزایش دهد. به همین دلیل است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به زیباترین مکارم اخلاق آراسته بود و به دیگران نیز

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۰۳، حدیث ۴.

توصیه فرموده‌اند اخلاق خود را شایسته کنند: «حُسْنُ الْخُلُقِ يُثَبِّتُ الْمَوَدَّةَ»^۱
(حسن خلق رشته دوستی را استوار می‌کند.)

پس برای آباد شدن خانه‌هایتان و گرمابخشی به زندگی، اخلاق خود را نیکو کنید؛ زیرا امام صادق علیه السلام فرمودند: «الْبِرُّ وَحُسْنُ الْخُلُقِ يَعْمُرَانِ الدِّيَارَ وَيَزِيدَانِ فِي الْأَعْمَارِ» (نیکی کردن و خوش خویی، خانه‌ها را آباد و عمرها را زیاد می‌کند).^۲
گاهی، برخی خانم‌ها یا آقایان به گمان خود، از بداخلاقی برای اصلاح طرف مقابل و یادآوری نکات ضروری زندگی استفاده می‌کنند؛ برای مثال، هنگامی که می‌بینند همسرشان در بازگشت از محیط کار، بی توجه به زحمات آنان، لباس‌ها و وسایل خود را سر راه و روی میبل رها می‌کنند، از کوره درمی‌روند و با عصبانیت سعی می‌کنند او را متوجه خطای رفتاری خود کنند. باید باور داشته باشید: با عصبانیت و بداخلاقی، امکان ایجاد تغییر مثبت در دیگران وجود ندارد. در این مواقع بهتر است در زمان مناسب و با اخلاقی شایسته، این رفتارهای اشتباه را به همسر خود تذکر دهید تا بیشترین تأثیر را بر او بگذارید. امیر ملک ولایت، مولا علی علیه السلام در کلامی زیبا، سه عامل جلب محبت را این چنین معرفی می‌فرماید: «ثَلَاثٌ يُوجِبْنَ الْمَحَبَّةَ حُسْنُ الْخُلُقِ وَ حُسْنُ الرِّفْقِ وَ التَّوَّاضُعِ»^۳
(سه خصلت موجب جلب محبت می‌شود: خوش اخلاقی و ملایمت و فروتنی.)

۲. احترام

یکی دیگر از اصول اساسی محبت و ارکان اصلی تقویت ارتباطات در اجتماع، حفظ احترام متقابل است. خط قرمز هر ارتباط سالمی، حفظ احترام است و هنگامی که احترام در هر جمع یا گروه یا خانواده از میان برود، بازگشت آرامش

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۱۴۸، حدیث ۷۱.

۲. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۰۰، حدیث ۸.

۳. عبدالواحدبن محمد تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۳۳۲، حدیث ۲۷.

به آن خانواده بسیار سخت خواهد بود و احتمال بقای آن نیز بسیار ضعیف خواهد شد. درواقع، احترام، نیاز تمامی انسان‌ها در هر سن و جایگاهی است. هیچ انسانی از بی‌احترامی خوش حال نمی‌شود یا از دریافت احترام و محبت، ناخشنود نمی‌شود. درواقع، احترام و محبت دو نیاز اساسی انسان‌هاست که همانند نیازهای فیزیولوژیک، مانند آب و هوا، برای آنان ضروری است.

علاوه بر اینکه احترام در تقویت ارتباطات اجتماعی اهمیت دارد، ویژگی دیگرش این است که خود نیز موجب افزایش محبت می‌شود. پس بی‌تردید یکی از ارکان اساسی خوشبختی و سعادت در خانواده، حفظ احترام متقابل است. اگر واقعاً برای خانواده خود ارزش قائل هستید و بنای حفظ آن را دارید، هیچ‌گاه حرمت همسر خود را نشکنید و به او بی‌احترامی نکنید. اگر به ازدواج‌هایی که به طلاق منجر شده است، نگاهی بیندازید و آن‌ها را بررسی کنید، خواهید دید در روابط آن‌ها در روزها و ماه‌های قبل از طلاق، احترام جایگاهی نداشته و زن و مرد به راحتی به یکدیگر توهین کرده‌اند. به همین دلیل است که در آموزه‌های دینی، بر حفظ احترام، به‌ویژه در زندگی مشترک، تأکید بسیار زیادی شده است.

شما با احترام گذاشتن به طرف مقابل، شخصیت او را گرامی داشته و او را تکریم کرده‌اید و هیچ شخصیت تکریم‌شده و محترمی حاضر به انجام دادن رفتارهای زشت نخواهد بود. به قطع، خود شما هم تجربه کرده‌اید در محیط‌هایی که بیشتر از احترام دیگران برخوردار هستید، بر رفتار خود بیشتر مراقب خواهید بود. به همین دلیل است که در تعلیمات نورانی اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام، تأکید فراوانی به احترام به دیگران شده و از خوار و خفیف کردن دیگران به شدت نهی شده است؛ تاجایی که بی‌حرمتی به انسان‌ها را در حکم جنگ با خداوند دانسته‌اند. امام صادق علیه‌السلام فرمودند: «خداوند عزوجل می‌فرماید: 'هرکس بنده

مؤمن مرا خوار کند، باید به من اعلام جنگ کند.»^۱

پس به یاد داشته باشید به هیچ وجه، برای اصلاح همسر و فرزند و حتی برای تذکر دادن زشت‌ترین رفتارها نیز بی احترامی نکنید و کرامت نفس آنان را حفظ کنید؛ زیرا از مولانا امیرالمؤمنین علی علیه السلام روایت کرده‌اند: «هر که برای نفس خود احترام قائل باشد، آن را با معصیت خوار نمی‌کند.»^۲

لازم است به‌طور ویژه تذکر دهیم که احترام‌گذاری شما به همسران از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است؛ زیرا اولاً به‌طور معمول، مردان از همسران خود سن بیشتری دارند و از آن مهم‌تر اینکه مردان به‌علت ساختار روحی خاص خود، به‌شدت نیازمند هستند که احترام و اقتدارشان حفظ شود تا بتوانند از زندگی با شما لذت ببرند. پس همیشه و در هر حالی، حتی در هنگامی که حق با شما و اشتباه از همسران است، احترامش را حفظ کنید.

اگر زندگی خود را دوست دارید و می‌خواهید خانواده شما پابرجا بماند، احترام‌گذاشتن خود را به احترام‌گذاری طرف مقابل وابسته نکنید. شاید این سخن به‌نظر شما سخت و یک‌جانبه باشد؛ اما بدانید اگر شما هم در پاسخ بی‌احترامی طرف مقابل، حرمت‌شکنی کنید، دیگر هیچ‌امیدی به اصلاح خانواده و چشیدن طعم خوشبختی وجود نخواهد داشت. پس اگر برای خود ارزش قائل هستید، احترام همسر را حفظ کنید و به‌یاد داشته باشید خدای حکیم و مهربان، شاهد اعمال شماست و پاداش صبر شما را به بهترین شکل ممکن خواهد داد. مولای متقیان، علی علیه السلام خطاب به تمام زنان و مردان عالم فرمودند: «خداوند جهاد را بر مردان و زنان واجب کرده است. جهاد مرد، بخشیدن مال و جان خویش است تا آنکه در راه خدا کشته شود و جهاد زن، این

۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۲۸۴، حدیث ۱.

۲. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۲۸۴، حدیث ۱.

است که در برابر آزار شوهرش و غیرت او صبر کند.»^۱

۳. فروتنی

یکی دیگر از شاه کلیدهای خوشبختی در زندگی، داشتن روحیه فروتنی است. به طور کلی انسان‌ها به ارتباط با افراد متکبر و از خودراضی، علاقه و محبتی ندارند. تکبر در انسان، موجب می‌شود جایگاه دیگران را نادیده بگیرد و برای آنان ارزشی قائل نباشد. در این صورت است که اجازه بسیاری از خطاها را به خود می‌دهد و زندگی را بر خود و دیگران تلخ می‌کند. در واقع، تکبر ریشه بسیاری از صفات رذیله و اخلاقیات ناپسند است که به دوری انسان‌ها از یکدیگر منجر می‌شود. ریشه بسیاری دیگر از خطاهای موجود مثل بی‌احترامی به طرف مقابل، صدازدن با القاب زشت، تمسخر، حسادت‌ورزی و در ارتباطات، تکبر درونی انسان است. به همین سبب است که پیامبر رحمت ﷺ تکبر را عامل دوری انسان‌ها از یکدیگر معرفی فرموده‌اند: «منفورترین مردمان، شخص متکبر است.»^۲

باتوجه به اینکه بنیان خانواده بر محبت و صمیمیت بنا نهاده شده، داشتن غرور و تکبر در آن بسیار زشت‌تر و ناپسندتر است؛ لذا باید زن و مرد بسیار مراقب باشند از رفتارهایی که شائبه غرور و خودبرتربینی دارد، اجتناب کنند. خانم‌هایی که سطح علمی یا اجتماعی برتری از شوهر خود دارند، بسیار مراقب باشند. در این صورت کوچک‌ترین رفتاری از جانب زن که باعث شود همسرش گمان کند قصد تخریب او را دارد، آسیب جدی به زندگی زناشویی آنان وارد خواهد کرد. حتی اگر در بعضی مواقع متوجه شود همسرش تصمیم اشتباهی گرفته است و به مشاوره و راهنمایی او نیاز دارد، نباید سعی کند به طور مستقیم او را از خطایش آگاه کند؛ بلکه باید در نهایت ظرافت و احترام، به‌آرامی

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۹، حدیث ۱: محمدبن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۱۱، حدیث ۹: محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۴۳۹، حدیث ۴۵۱۶.
۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۲۳۱، حدیث ۲۳.

و با روش‌های غیرمستقیم، او را متوجه خطایش کند. در این صورت است که احتمال اثرگذاری سخن زن افزایش خواهد یافت و از همه مهم‌تر، کانون گرم خانواده حفظ خواهد شد.

۴. وفاداری

یکی دیگر از مؤلفه‌های اساسی خوشبختی، وفاداری در خانواده است. برای بقای زندگی مشترک، لازم است زن و شوهر، هر دو به زندگی خود وفادار باشند. اساساً وفاداری یکی از نشانه‌های مؤمنان است و خداوند متعال فرمان داده است که به عهدها و قرارهای خود پایبند باشید: ﴿وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾ (و به پیمان وفا کنید؛ زیرا که پیمان مورد سؤال قرار می‌گیرد).

طبق این آیه شریفه همه انسان‌ها در برابر قول و پیمان خود مسئول هستند و باید در برابر این پیمان‌ها در روز قیامت پاسخ‌گو باشند. حال سؤال این است: چه عهدی با اهمیت‌تر از پیمان زندگی مشترک وجود دارد؟ هنگامی که دختر و پسر تصمیم می‌گیرند ازدواج کنند و زندگی مشترک را آغاز می‌کنند، با یکدیگر پیمان می‌بندند که تا پایان عمر همراه یکدیگر بوده و در سختی‌ها یار و یاور هم باشند و تمام تلاش خود را برای حفظ خانواده و جلب رضایت طرف مقابل به کار گیرند.

پس چه اتفاقی می‌افتد که با گذشتن مدت‌زمانی از آغاز زندگی، بی‌وفایی‌ها به تدریج آغاز می‌شود و زن و شوهر هرکدام به‌گونه‌ای زندگی می‌کنند که گویی هیچ پیمانی باهم نبسته‌اند؟!

متأسفانه در طول سال‌های اخیر، زنان و مردانی را مشاهده کرده‌ایم که در نهایت بی‌تعهدی، حریم روابط خود با جنس مخالف را حفظ نکرده‌اند و

بی توجه به هنجارهای جامعه، رفتار می کنند. به یاد داشته باشید هنگامی که عقد ازدواج جاری می شود، شما دیگر از حالت انفرادی خود خارج و با همسر خود، «ما»ی مشترک می شوید؛ یعنی قبل از ازدواج، رفتارهای شما فقط بر زندگی شخصی و سرنوشت خود شما تأثیرگذار بود؛ اما از این پس هرگونه رفتار مثبت یا منفی شما چه بسا به سعادت و شقاوت طرف مقابل شما نیز منجر شود. پس به طور جدی مراقب عملکرد خود باشید.

از طرفی، در مواجهه با رفتارهای نادرست طرف مقابل، باید بسیار هوشمندانه عمل کنید تا حساسیت های شما موجب تشدید رفتار نادرست همسر شما نشود. از طرفی و به عنوان توصیه ای جدی به تمام خوانندگان این کتاب، از شما می خواهیم هنگامی که رفتار ناهنجار و ناشایستی را از طرف مقابل خود می بینید، قبل از محکوم کردن طرف مقابل از خود بپرسید چه رفتارهایی از طرف من، موجب شده است که او چنین خطایی را مرتکب شود؟ این نگاه آسیب شناسانه به خود می تواند سرمنشأ اصلاح و رشد شما شود. گاهی ممکن است خطا و بی وفایی همسر، ناشی از بی تعهدی های کوچک شما در طول سالیان بوده که او را از دایره غیرت خارج کرده و امروز دست به چنین رفتاری زده است. حتماً سعی کنید این نوع نگاه را در همه روابط از جمله در خانواده و در اجتماع به کار ببندید تا از وقوع مشکلات بزرگ تر پیشگیری و خود را نیز اصلاح کنید. وفاداری به عهد تا جایی مهم است که زینت عبادت کنندگان، امام سجاد علیه السلام آن را در کنار حق گوئی و داوری عادلانه، یکی از سه چکیده شرایع دانسته اند.^۱

خطر: متأسفانه گاهی اوقات برخی افراد، بی وفایی و عهد شکنی طرف مقابل را مجوز خطا و اشتباه خود می دانند و بعد از مشاهده کوچک ترین نشانه هایی

از خطا و عهدشکنی، خود نیز به بهانه جبران بدی او، به عهدشکنی و بی‌وفایی روی می‌آورند. واقعیت این است که اگر تمام دنیا عهدشکنی کنند و هیچ‌کس حتی کلامی صادقانه نیز به زبان جاری نکند، مجوز آن نمی‌شود که حتی یک خطای کوچک یا حتی یک دروغ شوخی از ما سرزند.

توجه داشته باشید که در پیشگاه عدل خداوند، هرکس باید پاسخ‌گویی خطاهای خود باشد؛ زیرا خداوند کسی را به جای دیگری مجازات نمی‌کند و خطای هیچ‌کس را توجیهی برای خطای دیگران نمی‌داند. گذشته از این، وفای به عهد نشانه بزرگی شخصیت خود شماست. این معنای سخن گران‌قدر امام‌العارفین، علی‌بن‌ابی‌طالب علیه‌السلام است که فرمودند: «انجام‌دادن وعده از نشانه‌های بزرگواری است.»^۱

۵. انصاف

یکی دیگر از عوامل خوشبختی و جلب محبت که طعم شیرین وصف‌ناپذیری به دنبال دارد، رعایت انصاف است. انصاف یکی از مفاهیم زیبا و عمیق اسلامی است که جاری شدن آن در جامعه، ممکن است نویدبخش ترسیم مدینه فاضله و آرمان‌شهر اسلامی شود. سخن گهربار امام‌جواد علیه‌السلام در این باره خواندنی است: «سه خصلت است که به وسیله آن‌ها، محبت جلب می‌شود: رعایت انصاف در معاشرت با دیگران و همیاری دیگران در سختی و برخورداری از قلب سلیم و مهربان.»^۲ تمامی انسان‌ها انصاف را زیبا می‌دانند و دوست دارند با آنان رفتاری منصفانه شود. پس مراقب باشید همیشه در تعامل با همسر و فرزندان خود انصاف را

۱. عبدالواحدبن محمد تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۲۱۹۳.

۲. علی‌بن‌عیسی اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمّة علیهم‌السلام، ج ۳، ص ۱۹؛ محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه،

ج ۲، ص ۴۱۴.

رعایت کنید تا راه ورود خود به بهشت را هموار سازید.^۱

۶. چهره شادمان

بدون شک چهره شادمان و خندان، تأثیر زیادی در جلب محبت و احساس خوشبختی در خانواده و به‌طورکلی در جامعه دارد. شادمانی، طراوت چهره، تبسم و لبخند، موجب ایجاد سرور و شادمانی در دیگران می‌شود و محبت آنان را جلب می‌کند. معمولاً انسان‌ها از دیدن افراد عبوس و اخموناراحت و با دیدن افراد خندان و شادمان، خشنود می‌شوند و غم‌هایشان را فراموش می‌کنند. به همین دلیل است که در توصیف وجود مقدس پیامبر ﷺ، به تبسم همیشگی ایشان اشاره می‌شود. شکافنده علوم، امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «چهره شاد و روی باز، وسیله جلب محبت و مایه تقرب به خداوند است و ترش‌رویی و گرفتگی چهره، سبب جلب دشمنی و مایه دوری از [رحمت] خداست.»^۲

طبیعی است که باتوجه‌به زیبایی‌ها و لطافت‌های جسمی و روحی زنان، اهمیت خوش‌رویی و شادمانی آنان در خانواده دوچندان است. بانوان مایه آرامش و شیرینی زندگی هستند و با نشاط خود، محیط مناسبی برای تسکین همسر و تربیت فرزندان سالم فراهم می‌آورند.

۷. نگاه محبت‌آمیز

نگاه محبت‌آمیز همسران به یکدیگر، یکی از عوامل تحکیم خانواده است که موجب می‌شود پیوند قلبی آنان عمیق‌تر و زیبایی‌های زندگی آنان افزون شود. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در کلامی زیبا و راهگشا فرمودند: «هرگاه مردی به چهره همسرش و همسرش به او بنگرد، خداوند به آن دو با نگاه محبت‌آمیز می‌نگرد و هرگاه دست

۱. برای توضیحات بیشتر، نک: فصل دوم همین کتاب.

۲. حسن بن شعبه حرانی، تحف العقول عن آل الرسول صلی الله علیه و آله، ص ۲۹۶.

یکدیگر را بگیرند، گناهان آنان از میان انگشتانشان فرومی‌ریزد.»^۱

پس همیشه سعی کنید با نهایت عشق و محبت به همسر خود نگاه کنید تا سیگنال‌های عشق و محبت شما به‌سوی او فرستاده شود. در این موقعیت است که باید منتظر باشید پاسخ‌های محبت‌آمیز او نیز به‌گرمای زندگی مشترک شما، بیش از پیش بیفزاید.

۸. استقبال و بدرقه

واقعیت این است که برای خوشبخت‌شدن و گرمابخشی به زندگی مشترک، به انجام کارهای عجیب و غریب یا اقدامات سخت و طاقت‌فرسا نیاز نیست. کارهای بسیار ساده و کوچکی هستند که در درازمدت، شیرینی وصف‌ناپذیری را به زندگی مشترک شما به‌ارمغان می‌آورد. استقبال و بدرقه از همسر، یکی از این اقداماتی است که با وجود سادگی و راحتی، چه‌بسا احساس محبت زیادی در همسر شما شکل دهد و رضایتمندی و محبت متقابل را افزایش دهد.

مردی نزد پیامبر خدا آمد و گفت: «همسری دارم که هرگاه وارد خانه می‌شوم، به استقبالم می‌آید و هرگاه خارج می‌شوم، بدرقه‌ام می‌کند و هرگاه مرا اندوهگین می‌بیند، می‌گوید که چرا اندوهگین هستی؟ اگر غم روزی‌ات را می‌خوری، غیر تو [یعنی خداوند] آن را برایت ضمانت کرده است و اگر غم آخرت را داری، پس خداوند بر اندوهت بیفزاید. [همه ما به تلاش بیشتر برای آبادانی آخرت خود نیاز داریم.]» پیامبر فرمودند: «خداوند کارگزارانی دارد و این زن، یکی از کارگزاران اوست. برای او نصف پاداش شهید در نظر گرفته شده است.»^۲

اگر شما هم دوست دارید در قیامت، خداوند متعال نیمی از پاداش شهید را

۱. نهج الفصاحه، ص ۲۷۸؛ زیدبن علی، مسند زیدبن علی، ص ۳۰۲، به نقل از امام سجاد علیه السلام از پدرانشان علیهم السلام.

۲. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۹، حدیث ۴۳۶۹؛ فضل بن حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ج ۱، ص ۴۳۸، حدیث ۱۵۰۱.

به شما عنایت کند، حتماً برای استقبال از همسر خود و بدرقه وی برنامه‌ریزی کنید. اگر خانه‌دار هستید و صبح‌ها در منزل به‌سر می‌برید، حتماً سعی کنید صبح‌ها حداقل برای دقایقی بیدار شوید و پس از صرف صبحانه با همسر و بدرقه او، در صورت خستگی و نیاز به خواب استراحت کنید و در غیر این صورت به فعالیت‌های روزانه خود بپردازید. سعی کنید در زمان‌های تقریبی بازگشت همسر خود به منزل، آماده استقبال از او شوید و ترجیحاً با ظاهری آراسته به دیدار همسر خود بشتابید. در صورتی که شما نیز شاغل هستید و فعالیت‌هایی در بیرون از منزل دارید، سعی کنید تا حد امکان، برنامه کاری خود را به گونه‌ای تنظیم کنید تا قبل از ورود شوهر در خانه، حاضر شوید و پس از استقبال از همسر، استراحت کنید و همراه او غذا بخورید.

۹. هم‌نشینی و غذاخوردن با همسر و فرزندان

بانوان به‌عنوان کانون محبت و گرمابخشی خانواده، می‌توانند با قلب مهربان خود، اعضای خانواده را در کنار یکدیگر جمع کنند و فضای پرمهری را تدارک بینند. گاهی اوقات خانم‌های خانه‌دار به‌سبب کم‌توجهی و خانم‌های شاغل به‌سبب عجله برای حضور در محل کار، از صبحانه‌خوردن با همسر و فرزندان غفلت می‌کنند؛ لذا حتماً سعی کنید این وعده غذایی را، هر چند کوتاه و مختصر، با خانواده خود میل کنید.

اگر ویژگی‌های شغلی شما و همسرتان اجازه می‌دهد، حتماً ناهار را نیز با یکدیگر میل کنید و سعی کنید سر سفره، تلویزیون و تلفن همراه را کنار بگذارید و صرفاً با یکدیگر همدلی کنید.

در پایان روز و هنگام وعده شام، معمولاً تمام اعضای خانواده در منزل به‌سر می‌برند. پس قدر این فرصت عالی برای باهم‌بودن را بدانید. در صورتی که شام

بسیار سبک میل کرده یا به خوردن چند میوه اکتفا می‌کنید، این کار را نیز در مجاورت همسر و فرزندان خود انجام دهید.

۱۰. توجه به آراستگی

خداوند متعال زیباست و زیبایی را دوست دارد. او مخلوقات را در نهایت زیبایی و به‌بهرترین شکل ممکن خلق کرده است و دوست دارد آنان نیز این زیبایی را پاس بدارند. در میان انسان‌ها، خداوند جنس زن را در زیبایی برتری داده و این زیبایی را موجب جذابیت او قرار داده است. از طرفی مردان، بیشتر با چشم خود عاشق می‌شوند و به دیده‌های خود بسیار اهمیت می‌دهند. برای مردان، بلکه برای تمام انسان‌ها، داشتن ظاهر زیبا اهمیت خاصی دارد و موجب خشنودی و رضایت‌مندی فزون‌تر آنان از زندگی می‌شود. به دلیل همین ویژگی‌های شخصیتی جنس مرد است که پیامبر ﷺ فرموده‌اند: «اگر زن، خود را برای شوهرش آراسته نمی‌کرد، بی‌گمان در دل او جانی گرفت.»^۱

حتماً تلاش کنید همیشه در مقابل همسر خود با آراستگی ظاهر حاضر شوید و از ژولیدگی پرهیزید. اشتباه برخی خانم‌ها در این است که زیبایی و آراستگی را فقط مخصوص میهمانی‌ها و حضور در محافل بزرگ می‌دانند؛ در حالی که همسران آن‌ها شایسته‌ترین افراد برای مشاهده زیبایی‌های آنان هستند. اختصاص دادن آراستگی به میهمانی‌ها، علاوه بر اینکه نارضایتی همسر از شما را به دنبال دارد، موجب کاهش اعتماد به نفس می‌شود و این احساس را در شما تقویت می‌کند که شایسته استفاده از لباس‌های زیبا نیستید. البته طبیعی است که این آراستگی در منزل در زمان‌ها و موقعیت‌های مختلف، متفاوت است؛ اما در هر صورت نباید از اصل آن غفلت ورزید. امام کاظم علیه السلام به نقل از

۱. محمد محمدی ری‌شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۳۱۲.

پدرانش، از رسول گرامی اسلام چنین نقل فرمودند: «هریک از شما باید خود را برای همسرش آراسته کند؛ همچنان که همسرش خود را برای او می آراید.»^۱ البته متقابلاً برای رعایت حس زیباطلبی بانوان، دستورهایی فراوانی نیز به مردان برای نظافت و آراستگی در برابر همسر بیان شده است.

خواننده گرامی، تنها هدف تمامی نکات مطرح شده در این کتاب که برگرفته از آیات مقدس قرآن و فرمایش های نورانی چهارده معصوم (علیهم السلام) است، اصلاح روابط خانوادگی است تا طبق وعده الهی، تشکیل خانواده به آرامش بینجامد. واقعیت این است که در صورت رعایت تمام نکته های قبل، باز هم ممکن است نکاتی در زندگی مشترک شما وجود داشته باشد که سبب ناراحتی شما شود. گاهی اوقات خطاهایی کوچک از شیرینی زندگی کم می کند. گاه اتفاقات ناگوار و رویدادهای تلخ باعث می شود لذت زندگی برایتان کم رنگ شود یا گاه با مقایسه زندگی خود با دیگران، احساس ناکامی و سرخوردگی به شما دست می دهد.

یکی از پرسش های پرتکرار افراد پس از مطالعه این مطالب، ممکن است این باشد: «اگر ما تمام نکته های ذکر شده را رعایت کردیم، اما همسرمان بدون تغییر بود و همان رفتارهای قبل را تکرار کرد، چه باید بکنیم؟» در پاسخ، چند نکته را باید گفت:

۱. شک نکنید تغییر در شما، اصلاح طرف مقابل شما را نیز به دنبال دارد؛ اما نباید توقع تغییر ناگهانی داشته باشید. برای مثال اگر هیچ وقت برای غذا خوردن با یکدیگر اهمیت قائل نبودید و این رفتار به عادت در خانواده تبدیل شده است، نباید توقع داشته باشید در اولین روزی که شما برای حضور مشترک بر سر سفره برنامه ریزی کردید، همسر شما نیز با نهایت اشتیاق از این موضوع استقبال کند.

۱. میرزا حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۲۹۶، حدیث ۱۶۷۶۸.

این قانون طبیعت است: ویران کردن بسیار آسان است؛ اما آباد کردن زمان‌بر و نیازمند صبر و حوصله است. پس صبر کنید که ان‌شاءالله به فضل الهی، زندگی شما روز به روز زیباتر و شادمان‌تر خواهد شد.

۲. همه ما در زندگی باید به دنبال اصلاح خویشتن باشیم. قرار نیست با ایجاد کوچک‌ترین تغییر در خود، از طرف مقابل نیز متوقع شویم و منتظر باشیم او نیز خود را متحول کند. در این صورت مطمئن باشید اوضاع شما از حالت قبل نیز بدتر خواهد شد.

۳. همان‌طور که گفتم، به دلیل وجود محدودیت‌های طبیعی، هیچ‌وقت تمام دنیا به کام شما نخواهد بود؛ لذا باید تمرین کنید در همین وضعیت موجود، آرامش داشته باشید و از زندگی خود لذت ببرید.

به یاد داشته باشید راز موفقیت واقعی و آرامش پایدار این است که با وجود تلاش برای دستیابی به وضعیت مطلوب، از وضع موجود راضی و شاکر نعمت‌های خداوندی باشید. به همین دلیل است که مولانا امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمودند: «گواراترین زندگی، از آن کسی است که به آنچه خداوند قسمت او کرده است، راضی باشد.»^۱

نتیجه این راضی‌بودن به نعمت‌های الهی، رسیدن به حیات طیبه است که خداوند وعده آن را به مؤمنان داده و فرموده است: «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۚ» (هرکس کار شایسته‌ای انجام دهد، خواه مرد باشد یا زن، درحالی که مؤمن است، او را به حیاتی پاک زنده می‌داریم و پاداش آن‌ها را به بهترین اعمالی که انجام می‌دادند، خواهیم داد.)

۱. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۸۰۱۱.

۲. نحل، ۹۷.

حدود محبت به همسر و فرزندان

در این فصل از کتاب، به طور مفصل در خصوص اهمیت و جایگاه محبت به همسر و فرزندان نکاتی را بیان کردم و راهکارهای اجرایی دربارهٔ ابراز و اثبات محبت، به ویژه به همسر را مطرح کردم؛^۱ اما یک نکتهٔ بسیار مهم باقی مانده است که گاه غفلت از آن، به نتایج مخرب و دورشدن از اهداف اصلی ازدواج می‌انجامد و آن، اصل رعایت حدود محبت است. گاه افراط در محبت سبب می‌شود افراد از انجام دادن وظایف اصلی خود بازمانند و عاقبت نافرجامی را برای خود رقم بزنند؛ لذا خداوند متعال این نکته را به انسان‌ها چنین متذکر می‌شود: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾^۲ (ای کسانی که ایمان آوردید، مبدا اموال و فرزندان شما را از یاد خدا غافل نگرداند و کسانی که چنین کنند، زیانکارانند.)

همچنین در آیهٔ ۱۱ سورهٔ فتح نیز خداوند خانواده و مال را دو عامل غفلت‌زا معرفی فرموده است. اگر به معنای آیه دقت کنید، متوجه خواهید شد خداوند متعال به محبت به خانواده ایرادی نمی‌گیرد؛ بلکه متذکر می‌شود که نباید محبت به مال و همسر و فرزندان، مانع از یاد خدا و انجام دادن وظایف شود. همان‌طور که در فصل نخستین کتاب مطرح شد، هدف از ازدواج، سرعت‌گیری حرکت به سمت کمال و هدایت الهی است. پس هر عملی که مانع از رشد و کمال و تقرب شما به خداوند شود، اشتباه خواهد بود. پس، محبت به همسر و فرزندان نباید مانع انجام وظایف عبادی و اجتماعی افراد شود.

درواقع، حکمت برخی روایات که محبت افراطی به خانواده را ناپسند می‌داند، این است که گاهی زیاده‌روی در محبت، مردان را از وظایف اجتماعی

۱. بسیاری از روش‌های گفته‌شده دربارهٔ ابراز محبت به همسر، برای محبت به فرزندان نیز عملی است.

۲. منافقون، ۹.

خود بازمی دارد؛ مانند سفرهای تبلیغی، مأموریت برای خدمت به کشور، کسب تخصص در یک رشته، جهاد و دفاع از میهن و انتقال تجربه و دانش به نیازمندان آن. اینجاست که پیشوایان دینی تذکر می دهند محبت خود را به گونه ای مدیریت کنید تا مانعی برای حرکت شما به سمت کمال نشود. رسول خدا ﷺ که جلوه رحمت الهی برای عالمیان است، در توصیه ای به یکی از یاران خود فرمودند:

مبادا دلسوزی برای خانواده ات، باعث شود که طاعت خدا را وانهی و نافرمانی اش را در پیش گیری! زیرا خداوند متعال می فرماید: «ای مردم، از پروردگارتان بپروایید و بترسید از روزی که هیچ پدری به کار فرزندش نمی آید و هیچ فرزندی نیز به کار پدرش نخواهد آمد.»^۱

پایان بخش این بحث را بیانی از رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) قرار می دهم تا با اهمیت موضوع بیشتر آشنا شوید:

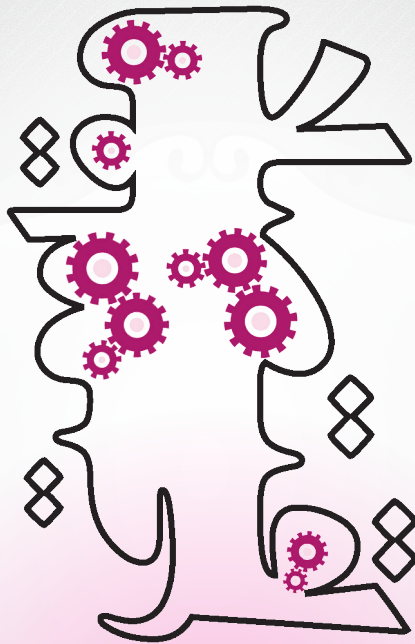
وقتی پیغمبر ﷺ از مکه به مدینه هجرت کرد، امیرالمؤمنین علیه السلام حدود بیست و سه چهار سال سن داشت. از همان اول هم مبارزات و جنگ های گوناگون شروع شد. در همه این جنگ ها هم این جوان، یا پرچمدار بود یا جلودار بود یا قهرمان اصلی بود؛ خلاصه بیشترین بارها را بر دوش داشت. جنگ که زمان نمی شناسد: هوا گرم است، سرد است، صبح است، بچه مریض است. در مدت ده سال حکومت پیغمبر که تقریباً هفتاد جنگ بزرگ و کوچک اتفاق افتاد، از جنگی که مثلاً یک ماه طول کشیده یا بیشتر، تا جنگ های چندروزه، جز یک مورد، امیرالمؤمنین علیه السلام در تمام آن ها شرکت داشت. علاوه بر این جنگ ها، ایشان به مأموریت هم فرستاده

۱. نک: لقمان، ۳۳.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۷، ص ۱۰۰، حدیث ۱؛ فضل بن حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ج ۲، ص ۳۴۹، حدیث ۲۶۶۰.

می‌شد؛ مثل مأموریت به یمن که پیغمبر ﷺ، امیرالمؤمنین ﷺ را برای قضاوت، مدتی به یمن فرستاد. بنابراین، فاطمه زهرا ﷺ دائم مواجه بود با اینکه شوهرش یا در جنگ است یا با بدن زخمی و خون‌آلود از جنگ برگشته یا در کنار پیغمبر مشغول کارهای مهم داخل مدینه است یا در سفر مأموریت است. فاطمه زهرا ﷺ با این اوضاع و شرایط دشوار و با این شوهر پُرکار و دائماً مشغول، با نهایت مهربانی و از خودگذشتگی رفتار کرد و چهار بچه را در دامن تعلیم و تربیت آسمانی خود بزرگ کرد که یکی از آنها حسین بن علی ﷺ است که امروز در همه تاریخ بشر، هیچ پرچم آزادی و افتخاری را برجسته‌تر، بلندتر و نمودارتر از او مشاهده نمی‌کنید. پس معنای «حَسُنُ التَّبَعُلُ» این است.^۱

جایگاه اقتصاد مقاومتی در خانواده

م ج ن پ ل ص ف

یکی از مسائل مهم تأثیرگذار بر سلامت خانواده، تأمین نیازهای مالی در چارچوب اقتصاد سالم است. خانواده سالم می‌کوشد با فعالیت‌های شایسته اقتصادی، علاوه بر تأمین نیازهای خود، چرخ اقتصادی جامعه را نیز به چرخش درآورد و تأثیری هرچند کوچک بر پویایی اقتصاد کشور بگذارد. به‌یاد داشته باشید اساس زندگی انسان، اجتماعی است و خوشبختی فرد و خانواده به سعادت اجتماع گره خورده است. پس همه ما وظیفه داریم در مدیریت خانواده خود، به‌گونه‌ای عمل کنیم که خود و خانواده و جامعه خود را در برابر خطرها و تهدیدها و مشکلات اقتصادی ایمن سازیم. بی‌تردید اقتصاد مقاومتی در مواجهه با زیاده‌خواهی‌ها و انحصارطلبی‌های نظریه‌پردازهای غربی و غرب‌گرا، راهکارهای کارآمد و مناسبی برای توسعه روزافزون ایران اسلامی است.

۱. نقش مردان در شکل‌گیری اقتصاد مقاومتی خانواده

نقش مردان به‌عنوان مدیر خانواده در تأمین نیازهای اقتصادی، انکارناشدنی است. این نقش پررنگ، وظیفه خطیری بر عهده مردان قرارداد است تا بتوانند با عملکرد صحیح خود، خیر و برکت را برای خانواده و اجتماع خود تأمین کنند. در این بخش به چند وظیفه مهم مردان در تأمین نیازهای اقتصادی خانواده و تحقق

چشم اندازهای اقتصاد مقاومتی اشاره خواهیم کرد.

۱.۱. کار و تلاش خستگی ناپذیر

یکی از وظایف اساسی مردان در نهاد خانواده، تأمین نیازهای اقتصادی خانواده است. در طول تاریخ، همیشه مردان این مرزوبوم برای تأمین نیازهای خانواده خود تلاش کرده و به دنبال حفظ استقلال مالی و بی‌نیازی از دیگران بوده‌اند. اسلام عزیز به این تلاش ارزشمند، احترام گذاشته و آن را در کنار اعمال بافضیلتی همچون جهاد قرار داده است تا ضمن تشویق مردان بر تلاش مضاعف، انگیزه آنان را نیز دوچندان سازد و با رعایت اصول اخلاقی در فعالیت‌های اقتصادی، به سلامت جامعه کمک کنند.

هنگامی که پیامبر خدا ﷺ از جنگ تبوک بازمی‌گشتند، سعد انصاری به استقبال ایشان آمد و پیامبر ﷺ با او دست دادند. سپس فرمودند: «چرا دستانت پینه بسته است؟» عرض کرد: «ای پیامبر خدا، طناب می‌کشم و بیل می‌زنم تا خرجی خانواده‌ام را فراهم آورم.» پیامبر ﷺ دستش را بوسید و فرمود: «این دستی است که آتش [دوزخ] به آن نمی‌رسد.»^۱

درواقع رشد و تعالی جامعه اسلامی مدیون این نگاه ژرف پیشوایان اسلامی به کار و کوشش است. پیامبر ﷺ هیچ‌گاه زهد را در گوشه‌گیری و عبادت بدون عمل ندانسته و پیوسته مسلمانان را به تلاش سفارش فرموده‌اند. ولی نعمت مهربان ما، امام رضا علیه السلام، با تأکید بر این دیدگاه، امت اسلام را به تلاش اقتصادی دعوت فرموده‌اند: «کسی که برای تأمین زندگی خانواده‌اش در طلب فضل خداوند برمی‌آید، اجرش بیشتر از مجاهد در راه خداوند است.»^۲

۱. نک: محمد محمدی نیک ری شهری تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۲۹۰.

۲. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۸۸، حدیث ۲؛ حسن بن شعبه حرانی، تحف العقول عن آل الرسول، ص ۴۴۵.

۲.۱. برکت و مال حلال

خداوند متعال، برکت یعنی خیر پایدار را در کارهای حلال قرار داده و همه را به کسب حلال و پرهیز از شبهات و مال حرام دعوت فرموده است. سنت الهی بر این قرار داده شده است که مال حلال به آرامش و سعادت منجر شود و مال حرام جز بر سختی‌ها نیفزاید. شاید به ظاهر، کسب حرام مانند ربا سبب شود در زمان کم، مال فراوانی برای شما فراهم آید؛ اما این مال برکت خانه شما را تأمین نمی‌کند و فرزندان پاکی را به‌ارمغان نمی‌آورد.

یکی از عوامل پاک‌دامنی و بی‌رغبتی به باطل در وجود انسان، لقمه حلال است. امام صادق علیه السلام در این خصوص می‌فرماید: «آثار درآمد و کسب حرام در نسل بعد آشکار می‌شود.»^۱ در واقع، کسب حلال یکی از شاه کلیدهای دستیابی به اقتصاد مقاومتی است؛ زیرا مال پاک و حلال، بابرکت است و تأثیر چشمگیری در رشد و پویایی فرد و جامعه خواهد گذاشت.

۳.۱. میانه‌روی

یکی از اصول اساسی اقتصاد مقاومتی که به حفظ سلامت اقتصادی خانواده منجر می‌شود و خانواده را از تنگ‌دستی‌های می‌بخشد، حفظ تعادل است. جالب است بدانید واژه اقتصاد به معنای اعتدال و میانه‌روی و دوری از افراط و تفریط است.^۲ پس سعی کنید در تأمین احتیاج خانواده خود، اعتدال را رعایت کنید و از اسراف یا سخت‌گیری بپرهیزید. پیامبر رحمت، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: «میانه‌روی در خرج کردن، نصف معیشت و دوستی با مردم، نصف خرد و خوب‌پرسیدن، نصف دانش است.»^۳

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۱۲۵؛ سید حسین طباطبایی بروجردی، جامع احادیث شیعه، ج ۱۷، ص ۱۴۴.

۲. حسین راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن، ترجمه مصطفی رحیمی‌نیا، ص ۳۶۱.

۳. علی بن حسام متقی هندی، کنز العمال، ج ۳، ص ۴۹، حدیث ۵۴۳۴.

۱. ۴. خرید براساس توان اقتصادی

برای رعایت اقتصاد مقاومتی، باید در هزینه‌کرد منزل، به توانایی خود توجه کرده و به‌دور از تجملات و رقابت با دیگران، ضروریات زندگی خود را تأمین کنید. وجود نازنین خاتم رسولان، محمد مصطفی صلی الله علیه و آله فرمودند: «همانا مؤمن خوی خداوند را می‌گیرد: هرگاه خداوند به او گشایش می‌دهد، او نیز گشاده‌دستی می‌کند و هرگاه از او باز می‌گیرد، او هم دست‌نگه می‌دارد.»^۱

بنابراین هرکس باید طبق ظرفیت مالی خود هزینه کند و با رعایت میانه‌روی، ضروریات زندگی را تأمین کند.

۲. بانوان و اقتصاد مقاومتی در خانواده

بانوان، به‌عنوان یار و همراه مردان در حرکت به‌سمت کمال، در تمامی صحنه‌های زندگی، از جمله در اقتصاد خانواده، تأثیر چشمگیری می‌گذارند. برخی وظایف زنان در دستیابی به این هدف مقدس را می‌توان در نکات زیر جست‌وجو کرد:

۲. ۱. درخواست نکردن بیش از توان همسر

اغلب مردان دوست دارند به‌بهترین شکل ممکن، به تمامی نیازهای همسر و فرزندان خود جامه عمل بپوشانند؛ اما همیشه اوضاع اقتصادی اجازه این کار را به آنان نمی‌دهد و معذوریت‌هایی در پیش پای آنان قرار می‌دهد. اینجاست که نقش بانوان مهم می‌شود و آنان می‌توانند با کنترل هزینه‌های زندگی، همسر خود را در راه تأمین اقتصاد خانواده یاری رسانند.

درخواست‌های خارج از توان همسر، این احساس را به همسران منتقل می‌کند که شما مشکلات و وضعیت او را درک نمی‌کنید و صرفاً به‌دنبال آسایش خود هستید. قطعاً این نگرش شعله‌های عشق را در زندگی شما کم‌فروغ خواهد

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۱۲، حدیث ۱۲.

کرد و لذت زندگی را کاهش خواهد داد و خشم الهی را به دنبال خواهد داشت. نبی مکرم اسلام ﷺ می‌فرماید: «هر زنی که در فراهم آوردن نفقه به شوهرش فشار آورد و چیزی خارج از توانش بر او تحمیل کند، خداوند از او نه توبه‌ای می‌پذیرد و نه فدیهای؛، مگر آنکه توبه کند و برگردد و در توان همسرش از او بخواهد.»^۱

هنر بانوی ایرانی سبب می‌شود که با مدیریت مصرف، همسر خود را یاری کند و به فرزندان خود، تحمل و همراهی با پدر را آموزش دهد و آنان را به صبر و استقامت دعوت کند.

۲.۲. مدیریت مصرف و دوری از اسراف

همه اعضای خانواده باید مراقب باشند از اسراف دوری و با زیاده‌خواهی و مصرف بی‌رویه مقابله کنند. امیرالمؤمنین علی علیه السلام در کلامی کوتاه و راهگشا فرمودند: «اسراف موجب هلاکت و ترک آن، مایهٔ زیاد شدن ثروت است.»^۲

اشتباه نکنید:

دوری از اسراف به معنی فشار آوردن بر خود و تأمین نکردن نیازهای مالی نیست؛ بلکه منظور، استفادهٔ صحیح و به‌موقع از نعمت‌های خداوندی است. در واقع، اقتصاد مقاومتی به معنی دعوت به سختی و ریاضت اقتصادی نیست؛ بلکه اقتصاد مقاومتی به معنای استفادهٔ درست از امکانات موجود و تلاش برای رشد و پویایی جامعه و خانواده است.^۳ برای تبیین دقیق موضوع، لازم است به فرمایشی عالی از امام صادق علیه السلام توجه کنید: اسحاق بن عمار به ایشان عرض کرد: «آیا مؤمن می‌تواند ده پیراهن داشته باشد؟» حضرت فرمود: «آری.» عرض کرد: «بیست پیراهن چطور؟» فرمودند: «آری، این‌ها اسراف نیست. اسراف این است که لباس

۱. فضل بن حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ج ۱، ص ۴۴۱، حدیث ۱۵۱۵.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۲، ص ۱۹۲.

۳. برگرفته از سخنرانی رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی)، حرم مطهر رضوی، ۱ فروردین ۱۳۹۳.

بیرون‌ت را لباس کار و دم‌دستی قرار دهی.»^۱

۳.۲. دوری از تجملات

بانوانی که مسئولیت مدیریت داخلی منزل را به‌عهده دارند، لازم است از تجملات و چشم‌وهم‌چشمی دوری کنند و اعضای خانواده را از این عادت زشت برحذر دارند. گاهی اوقات بسیاری از مشکلات مسیر ازدواج و تشکیل خانواده به‌سبب همین تجملات شکل می‌گیرد.

در نگاه اسلام، دوری از تجملات به‌معنای کناره‌گیری از زیبایی‌های دنیا نیست؛ بلکه شایسته است مؤمن در استفاده از زینت‌ها، اعتدال را رعایت کرده و براساس توان خود، نیازهایش را تأمین کند. وجود نازنین امیرالمومنین (علیه‌السلام) می‌فرماید: «خداوند متعال زیباست و زیبایی را دوست دارد و دوست می‌دارد که اثر نعمت خود را در بنده‌اش ببیند.»^۲

۴.۲. استفاده از تولیدات داخلی

استفاده از تولیدات باکیفیت داخلی به شکوفایی اقتصاد کشور و افزایش رفاه اجتماعی همگان منجر می‌شود. پس اصرار به خرید تولیدات داخلی وظیفه‌ای ملی برای تمامی زنان و مردان جامعه است. متأسفانه بسیاری از اوقات توجه به تبلیغات برندهای خارجی که اغلب، مصرف‌گرایی را ترویج می‌کنند، استقبال نکردن از کالای ایرانی را سبب می‌شود و به تحقق اقتصاد مقاومتی آسیب می‌رساند. رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در این باره خاطر نشان کرده‌اند:

مصرف‌کننده بانصاف، مصرف‌کننده باوجدان هم می‌تواند همین جور به تولید کشور کمک کند. دنبال اسم‌ورسم نروید. دنبال برند نروید. این

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۹، ص ۳۱۷.

۲. محمدبن یعقوب کلینی، کافی، ج ۶، ص ۴۳۸، حدیث ۱.

حرفی که حالا مرتب تکرار می‌کنند «برند، برند»، دنبال مارک نروید؛
دنبال مصلحت بروید. مصلحت کشور، مصرف تولید داخلی است؛ کمک
به کارگر ایرانی است.^۱

۱. بیانات در دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور، ۹ اردیبهشت ۱۳۹۴.

ضرورت و نتایج فرزندآوری

م

ش

ش

ل

ص

ف

قرآن و عترت، دو ثقل گران بها و دو میراث پیامبر که ضامن هدایت بشر است، بر مسئله فرزند و فرزندخواهی تأکیدهای فراوانی کرده و فرزند صالح را مایه خیر و برکت و عزت آدمی معرفی می کنند.

در بین آیات شریف قرآن، مناجات پیامبران علیهم السلام با خدای متعال به چشم می خورد که از خداوند فرزند صالح و سالم طلب می کنند: «هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ»^۱ (انجا [بود که] زکریا پروردگارش را خواند و گفت: «پروردگارا، از جانب خود، فرزندی پاک و پسندیده به من عطا کن که تو شنونده دعایی.»)

از این دعای حضرت زکریا علیه السلام مشخص می شود در خواست فرزند و نسل پاک، سنت و روش انبیای الهی است.^۲

با نگاهی دقیق به درخواست حضرت زکریا از خداوند، مشخص می شود ارزش فرزند به پاکی و شایستگی اوست. در روایات معصومان علیهم السلام نیز همیشه قید صلاحیت و صالح بودن در کنار بحث فرزند مطرح می شود. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

۱ آل عمران، ۳۸. هنگامی که حضرت زکریا علیه السلام، رزق الهی خداوند به حضرت مریم را مشاهده کرد، متقلب شد و به محراب عبادت رفت و از خداوند متعال فرزند شایسته طلب کرد.

۲. نک: محسن قرائتی، تفسیر نور، ج ۲، ص ۵۵.

فرمودند: «از خوشبختی مرد، داشتن فرزند صالح و شایسته است.»^۱

۱. نتایج ارزشمند فرزندآوری

حال برای ترغیب بیشتر به مسئله مهم فرزندآوری، به نتایج ارزشمند حضور فرزندان در خانواده نگاهی بسیار کوتاه خواهیم انداخت.

۱.۱. خشنودی خداوند و گسترش آرمان توحید

بدون شک، اولین و مهم‌ترین دلیل برای ترغیب مؤمنان به فرزندآوری، خشنودی خداوند متعال از تولد فرزندان شایسته است. همان‌طور که در فصل «ضرورت تشکیل خانواده» توضیح دادم، خداوند متعال از تولد فرزندان شایسته و موحد که آرمان توحید را گسترش دهند و زمین را از اعمال شایسته و نیکو مالا مال کنند، خشنود می‌شود.^۲

۲.۱. خشنودی و مباحثات پیامبر گرامی اسلام ﷺ

بدون شک، انجام دادن هر کاری که موجبات خشنودی قلب نبی اکرم ﷺ را فراهم آورد، بسیار گران‌بهاست؛ زیرا خشنودی پیامبر ﷺ قرین با رضایت الهی و موجب سعادت انسان است. پیامبر ﷺ در سخنان متعددی به انجام ازدواج و فرزندآوری فراوان دستور داده‌اند و تمایل دارند مؤمنان، با تربیت فرزندان شایسته، خوبی‌ها را در سراسر زمین بگسترانند. ایشان می‌فرمایند: «فرزندانتان را زیاد کنید که من فردا با فراوانی شما، به دیگر امت‌ها مباحثات می‌کنم.»^۳

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۴، ص ۹۸، حدیث ۶۷.

۲. نک: همین کتاب، فصل ضرورت تشکیل خانواده.

۳. محمدبن یعقوب کلینی، کافی، ج ۶، ص ۲، حدیث ۳ از محمدبن مسلم از امام صادق ﷺ.

۳.۱. بهره‌مندی پدر و مادر از رحمت الهی

خداوند متعال تربیت فرزندان شایسته را دوست دارد و به آن ارج می‌نهد و به پدر و مادر، پاداش عظیمی برای تربیت صحیح و تحمل سختی‌ها و مشکلات مسیر تربیت، عطا می‌کند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «همانا خداوند به بنده، به سبب محبت شدید او به فرزندش، رحم می‌کند.»^۱

این رحمت الهی، به دلیل این است که تربیت صحیح فرزندان بدون وجود محبت، امکان‌پذیر نخواهد بود.

۴.۱. فرزندان؛ یاور و همدم والدین

با گذر زمان، روزه‌روز بر توانایی و شادابی فرزندان افزوده و از توانمندی والدین کاسته می‌شود. اگر فرزندان به‌خوبی تربیت شده باشند، می‌توانند در دوران کهنسالی والدین، کمک‌حال و قوت قلبی برای آنان باشند. به‌طور عموم، نیاز انسان‌ها به محبت و همدلی، با افزایش عمر بیشتر می‌شود و به حضور نزدیکان و دریافت محبت آنان، وابسته‌تر می‌شوند. به همین علت است که معمولاً افراد مسن، نوه‌های خود را بسیار دوست می‌دارند. از نظر شرع مقدس اسلام، فرزندان وظیفه دارند به والدین خود محبت کرده و با خدمت کردن به آنان در سنین پیری، بخش کوچکی از زحمت‌های آنان را جبران کنند:

﴿وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا﴾^۲ (و بال‌های تواضع خویش را از محبت و لطف، در برابر آنان فرود آور و بگو: «پروردگارا، همان‌گونه که آنان مرا در کوچکی تربیت کردند، مشمول رحمتشان قرار ده.»)

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۸۲، حدیث ۴۶۹۵.

۲. اسرا، ۲۴.

۱. ۵. طلب آمرزش

کارنامه اعمال انسان با مرگ او بسته می‌شود و دیگر امکان کسب زادوتوشه برای او وجود نخواهد داشت؛ مگر در دو حالت: یا اعمال شایسته و ارزشمندی انجام داده باشد که آثار آن تا سال‌ها پس از مرگش باقی مانده باشد؛ همچون بنانهادن سنت‌های حسنه، نوشتن کتاب‌های ارزشمند، بنای مسجد، کتابخانه، مدرسه و بیمارستان. روش دوم بهره‌مندی انسان پس از مرگ، تربیت فرزندان صالح است که با عملکرد مثبت آنان، اسباب نجات یا ارتقای درجه و مقام او فراهم شود. بازبودن پرونده نیکی‌های انسان پس از مرگ، آن قدر مهم است که ارزش دارد برای تربیت یک فرزند صالح و متدین، سال‌ها خون دل بخورد. امام صادق علیه السلام در این زمینه می‌فرماید: «میراث خدا از بنده مؤمن، فرزند صالحی است که برای او آمرزش بطلبد.»^۱

پس تربیت فرزند ممکن است میزان سعادت انسان را در قیامت تغییر دهد. باید در نظر داشته باشید همان‌طور که اعمال شایسته فرزندان سبب دریافت پاداش برای پدر و مادر حتی پس از مرگ آنان می‌شود، رفتار ناشایست و خطاهای فرزندان نیز بر عاقبت کار پدر و مادر تأثیرگذار است. پس برای موفقیت در تربیت، باید برنامه‌ریزی جدی کنید و بیشترین بهره ممکن را از آموزه‌های نورانی دین اسلام برید. از مولای متقیان، امیرالمؤمنین علی علیه السلام روایت کرده‌اند: «فرزند ناشایست، شرافت را از بین می‌برد و نیاکان را بدنام می‌سازد.»^۲

۲. جایگاه مادر

خداوند متعال در برابر تکلیف فرزندآوری که بر عهده زن و مرد قرار داده است،

۱. فضل‌بن‌حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ج ۱، ص ۴۷۱، حدیث ۱۶۱۰.

۲. عبدالواحدبن محمد تمیمی آمدی، غرر الحکم و دررالکلم، حدیث ۱۰۰۶۵.

فضیلت‌های فراوانی نیز برای آنان قرار داده و حقوق فراوانی را برای آنان در نظر گرفته است. در این میان، جایگاه و فضیلت مادر بسیار پررنگ است و هم در آیات قرآن و هم در روایات معصومان (علیهم‌السلام)، به این جایگاه رفیع، توجه ویژه‌ای شده است؛ تاجایی که پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در پاسخ جوانی که از ایشان پرسید به چه کسی نیکی کند، فرمودند: «به مادرت.» او برای بار دوم و سوم همین سؤال را پرسید و پیامبر باز هم فرمودند: «به مادرت نیکی کن.» پس از پرسش برای مرتبه چهارم، حضرت در پاسخ فرمودند: «به پدرت نیکی کن.»^۱

خداوند متعال به سبب سختی‌هایی که مادران در مسیر تولد و تربیت فرزند تحمل می‌کنند، پاداشی فزون‌تر برای آنان قرار داده است؛ تاجایی که رسول خدا (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) فرمودند: «بهشت زیر قدم‌های مادران است.»^۲

در حقیقت، بسیار شیرین است که آدمی احساس کند خداوند متعال به عمل او نگاه مثبت می‌کند و آن را گرامی می‌دارد. معمولاً انسان‌ها دوست دارند دیگران متوجه خدمات آنان باشند و متناسب با سخت‌تر شدن وظایف، توجه بیشتری به آنان شود. حال، بسیار دل‌نشین است که خالق هستی و مالک و مربی مخلوقات به زحمتهای او چنین نگاهی آمیخته با قدردانی کرده باشد. خداوند رحیم انسان‌ها را به رعایت حقوق والدین توصیه می‌کند و می‌فرماید: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾^۳ (و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم. مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد. [به هنگام بارداری، هر روز رنج و ناراحتی تازه‌ای متحمل می‌شد] و دوران شیرخوارگی او در دو سال پایان می‌یابد. [آری، به او توصیه کردم] که برای من و برای پدر و مادرت شکر به‌جا آور

۱. محمدبن یعقوب کلینی، اصول کافی، ج ۲، ص ۱۵۹.

۲. علی بن حسن طبرسی، مشکاة الأنوار، ص ۴۰۶.

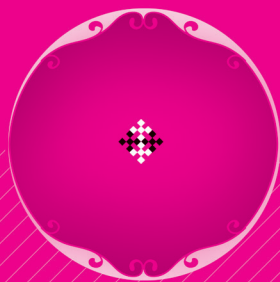
۳. لقمان، ۱۴.

که بازگشت [همه شما] به سوی من است.)

خداوند در این آیه، ابتدا به نیکی به والدین و سپس به دوران بارداری مادر اشاره فرموده است تا وجدان اخلاقی انسان را تحریک و بیدار کند و به او تذکر دهد که زحمتهای مادر را فراموش نکند و همواره بهیاد داشته باشد: مادر او را حمل کرده و از شیرۀ جانش به او خورانده و برای آسایش او، خواب و خوراک را بر خود حرام کرده است. درواقع، به سبب حق فزون تر مادر بر فرزند و به سبب زحمتهای ذکرشده، خداوند از مقام مادر جداگانه یاد کرده و جایگاه او را به صورت ویژه گرامی داشته است.^۱

بدون شک، امکان دستیابی به این جایگاه رفیع و منزلت عالی مادران، در هیچ شغل و جایگاه علمی و اقتصادی و فرهنگی وجود نخواهد داشت. پس تمام تلاش خود را برای پاسداشت این مقام والا صرف کرده و برای تربیت فرزندان صالح و شایسته برنامه ریزی کنید.

فرزندان

والدین

نقش والدین در
تربیت فرزند صالح

ف ص ل ه ف ت م

در فصل گذشته به نتایج ارزشمند حضور فرزندان در خانواده اشاره کردم؛ اما باید دقت کنید که برای تربیت فرزندان صالح، قبل از تولد فرزند و حتی قبل از ازدواج، باید والدین ملاحظات متعددی را در نظر بگیرند. در این فصل به برخی از وظایف بسیار مهم والدین اشاره خواهم کرد.

۱. انتخاب نام نیکو

یکی از تأکیدهای جدی اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام به والدین، انتخاب نام شایسته برای فرزندان است. امام کاظم علیه السلام فرمودند: «نخستین نیکی انسان به فرزندش این است که نام نیک بر او نهد. پس هرکدام از شما باید نام نیک بر فرزندش بگذارد.»^۱

علت توجه ائمه علیهم السلام بر نام‌گذاری شایسته، این است که نام انسان بیانگر افکار و اعتقادات و رسالت انسان‌ها در زندگی است. معمولاً یکی از ابزارهای اولی ارتباط انسان‌ها با یکدیگر، استفاده از نام است؛ به همین دلیل افراد در اولین برخورد خود با یکدیگر، در درون خود درباره طرف مقابل، قضاوت‌هایی می‌کنند. از آن طرف می‌بینیم برخی افراد با تغییر طرز نگرش و اعتقادات خود

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۱۸، حدیث ۳.

دربارهٔ آفرینش، نام خود را تغییر می‌دهند و نام جدید را مطابق فکر و سلیقه و اعتقاد جدید خود انتخاب می‌کنند. نمونه‌های زیادی از این تغییر نام در تاریخ اسلام وجود داشته است که از نمونه‌های شاخص آن، تغییر نام مادر امام‌زمان f به نرجس است. به همین دلیل است که امام‌باقر علیه‌السلام توصیه می‌فرماید: «درست‌ترین نام‌ها آن است که به بندگی خوانده شود (شناخته شود) و برترین آن‌ها، نام انبیاست.»^۱

۲. آموزش و تعلیم

یکی دیگر از وظایف اساسی والدین در برابر فرزندان، تعلیم‌دادن آنان است. فطرت پاک فرزند در هنگام تولد، آمادهٔ ثبت و دریافت آموزه‌های مختلف از محیط و جامعه است؛ لذا والدین وظیفه دارند با نحوهٔ تربیت صحیح خود، روحیات و اخلاقیات آنان را شکل دهند و به‌نوعی، سرنوشت و آیندهٔ آنان را رقم زنند.

نوع تربیت و سرفصل‌های آموزشی پدر و مادر، حتی در بزرگسالی و زمانی که فرزندان تأثیرپذیری مستقیمی از والدین خود ندارند، مؤثر است. رفتارهای نخست والدین با فرزندان، سلیقه‌ها و روحیات آنان را شکل می‌دهد. این سلیقه‌ها، به انتخاب علاقه‌مندی‌ها و محیط‌ها و دوستان آنان منجر می‌شود و دوستان و نوع فکر و نگاه آنان را در بزرگسالی تعیین می‌کند. پس بسیار مهم است در کودکی، چه آموزش‌هایی به فرزندان خود بدهید و چه فضای فکری را برای آنان مهیا سازید؛ لذا پیامبر مهربانی‌ها، حضرت محمد مصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم سفارش کرده‌اند: «حقوق فرزند بر پدرش سه چیز است: برایش نام خوب انتخاب کند و سواد به او بیاموزد و هرگاه به سن بلوغ رسید، او را همسر دهد.»^۲

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۱۸، حدیث ۱؛ محمدبن حسن طوسی، تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۴۳۸، حدیث ۱۷۴۷.

۲. فضل‌بن حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ج ۱، ص ۴۷۴، حدیث ۱۶۲۷.

در برخی روایات نیز پیشوایان معصوم به موضوعات تعلیمی اشاره کرده‌اند و آموزش مسائل زندگی مادی و معنوی فرزندان را از وظایف پدر برشمرده‌اند. از جمله این وظایف، می‌توان به این نمونه‌ها اشاره کرد: وظیفه آموزش نوشتن و سواد، آموزش شنا و تیراندازی، آموزش شغل و حرفه و از همه مهم‌تر، آموزش قرآن، به‌عنوان دستورالعمل زندگی سعادت‌مندانه.^۱

۳. فراهم‌سازی زمینه‌های ازدواج

یکی از وظایف اساسی پدران در برابر فرزند، مهیا کردن اسباب ازدواج اوست. دلایل و ضرورت ازدواج و تأثیر آن بر سعادت انسان را به‌طور مفصل در ابتدای کتاب بررسی کردم. شایسته است شما نیز برای ازدواج فرزند خود برنامه‌ریزی کنید و وضعیت اقتصادی و از آن مهم‌تر، وضع روحی و فکری و اخلاقی فرزند خود را برای ازدواج آماده سازید. براساس میزان توانایی‌های خود، برای مهیا ساختن اسباب و زمینه‌های ازدواج آنان باید اهتمام بورزید.

متأسفانه گاهی در جامعه با افرادی مواجه می‌شویم که به‌بهانه‌های مختلفی، از جمله تأثیرپذیری از برخی تفکرات نادرست جوامع غربی، با وجود توانایی مالی و اعلام آمادگی فرزند و تحقق شروط ازدواج در آنان، مانع از ازدواج فرزند خود می‌شوند. در این صورت خطاهای فرزندان و مشکلات احتمالی دامن والدین، به‌خصوص پدر را نیز خواهد گرفت. پیامبر رحمت و مهربانی، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله با تأکید بر این نکته مهم، می‌فرمایند: «هرکس فرزندش به سن ازدواج برسد و توانایی مالی داشته باشد که او را همسر دهد، اما این کار را نکند و از آن فرزند خطایی سرزند، گناهانش به گردن اوست.»^۲

۱. نک: محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۱۳۶؛ محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۸۵؛ محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه، ج ۱۳، ص ۵۰۴.

۲. علی بن حسام متقی هندی، کنز العمال، حدیث ۴۵۳۳۷.

۴. نقش ویژه مادران در تربیت اسلامی

جایگاه مهر و محبت و عشق‌ورزی در تربیت اسلامی، جایگاهی انکارناپذیر است و ملاحظت در رفتارها و داشتن اخلاق شایسته، از ارکان اصلی تربیت است. در بررسی تاریخی دوران ابتدایی اسلام، مشاهده می‌کنیم بسیاری از کافران پس از مشاهده رأفت و شفقت پیامبر گرامی اسلام ﷺ و مواجهه آنان با اخلاق عظیم نبوی، به اسلام علاقه‌مند شدند و به موحدان پیوستند. خداوند متعال راز موفقیت پیامبر ﷺ در تبلیغ دین و سوق دادن مردمان به سوی اسلام را لین بودن و نرم‌خویی پیامبر معرفی فرموده است: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾^۱ (به برکت رحمت الهی، در برابر آنان (مردم) نرم و مهربان گشتی و اگر خشن و سنگ‌دل بودی، از اطراف تو پراکنده می‌گشتند).

لذا نقش مادران به سبب بهره‌مندی از عاطفه فرون‌تر، در تربیت فرزندان انکارناشدنی است. این از جلوه‌های زیبای حکمت الهی است که احساسات و عواطف را در جنس زن بیشتر کرده و بهره آنان را از محبت بیشتر قرار داده است تا بتوانند مسئولیت بسیار ارزشمند تربیت نسل آینده را به بهترین شکل بر عهده بگیرند. رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) درباره جایگاه رفیع مادران فرمودند:

فرزندآوری یکی از مهم‌ترین مجاهدت‌های زنان و وظایف زنان است؛ چون فرزندآوری در حقیقت هنر زن است. اوست که زحمت‌هایش را تحمل می‌کند. اوست که رنج‌هایش را می‌برد. اوست که خدای متعال ابزار پرورش فرزند را به او داده است. خدای متعال ابزار پرورش فرزند را به مردها نداده، در اختیار بانوان قرار داده: صبرش را به آن‌ها داده، عاطفه‌اش را به آن‌ها داده، احساساتش را به آن‌ها داده، اندام‌های جسمانی‌اش را به

آن‌ها داده. در واقع این هنر زن‌هاست. اگر چنانچه ما این‌ها را در جامعه به‌دست فراموشی نسپریم، آن‌وقت پیشرفت خواهیم کرد.^۱

بدون شک، برای تربیت شایسته، باید والدین همراه و همیار یکدیگر باشند تا بتوانند فرزندانی با شخصیت سالم تربیت کنند؛ زیرا مسئولیت تربیت فرزند بر عهدهٔ هر دو است و آنان موظف هستند برای تربیت شایسته تلاش کنند. پیامبر خدا ﷺ فرمودند: «مرد سرپرست خانواده است و دربارهٔ آنان بازخواست می‌شود و زن نیز مسئول خانهٔ شوهر و فرزندان است و دربارهٔ آنان از او سؤال خواهد شد.»^۲

۵. اصول اساسی تربیت فرزند

در این قسمت به چند اصل اساسی تربیت در دیدگاه اهل بیت (علیهم‌السلام) اشاره خواهیم کرد:

۵.۱. محبت

یکی از نیازهای اساسی انسان که از بدو تولد آشکار می‌شود، نیاز به دریافت محبت است. نیاز به محبت از آغازین دقایق خلقت آدمی، شکل می‌گیرد و تا آخرین لحظه‌های عمر نیز ادامه دارد. با وجود اینکه نیاز به دریافت محبت بر اساس سن و جنسیت و وضعیت زمانی و مکانی مختلف متفاوت است، اصل نیاز انسان هیچ‌گاه و در هیچ وضعی از بین نمی‌رود.

معمولاً به‌سبب شدت عواطف در بانوان، انتظار داریم مادران وظیفهٔ مهرورزی به فرزندان را بر عهده بگیرند و این نیاز آنان را برطرف سازند؛ اما این طرز فکر با اصول تربیت اسلامی چندان مطابق نیست. فرزندان نیازمند محبت پدر و مادر هستند؛ اما با دریافت محبت از جانب یکی از آن دو، نیازشان به محبت

۱. بیانات در سالروز میلاد حضرت زهرا (علیها‌السلام)، ۱۱ اردیبهشت ۱۳۹۲.

۲. محمد محمدی ری‌شهری، حکمت‌نامهٔ کودک، ص ۱۳۶.

کاملاً برطرف نمی‌شود. بر همین اساس رسول گرامی اسلام ﷺ می‌فرمایند:
«کودکان را دوست بدارید و با آنان مهربان باشید.»^۱

در جامعه امروز، گاه با والدینی مواجه می‌شویم که با وجود ابراز محبت به فرزندان در خلوت و در محیط خانواده، از ابراز محبت در محیط‌های اجتماعی خودداری کرده و فکر می‌کنند با این روش، روابط و چارچوب‌های اجتماعی را حفظ کرده‌اند؛ اما اگر به سیره و عملکرد پیامبر ﷺ، به‌عنوان خاتم رسولان و هدایتگر انسان‌ها تا روز قیامت، نگاهی کنید، خواهید دید ایشان احترام و محبت به فرزندان و حتی فرزندان اصحاب و یاران خود را سرلوحه رفتار اجتماعی خود قرار داده بودند. این روایت^۲ را نیک بنگرید:

روزی رسول خدا ﷺ روی منبر مشغول ایراد خطبه بود که حسن و حسین^۳ وارد شدند. رسول خدا ﷺ از منبر پایین آمدند و آن‌ها را برداشتند و در کنار خود نشاندند و فرمودند: «همانا اموال و اولاد شما مایه آزمایش شما هستند.»^۴

پس برای محبت به فرزندان خود، هیچ ترتیب و آدابی نجوید؛ زیرا نیاز کودکان به محبت همیشگی است. به همین سبب است که در تعالیم اسلام بر نوازش و بوسیدن فرزندان تأکیدی فراوان شده است. پیامبر رحمت، محمد مصطفی ﷺ فرمودند: «مؤمن دوست خداست و فرزند او هدیه خداست. پس خداوند در اسلام، به هرکس فرزندی عطا کرد، باید فرزندش را بسیار ببوسد.»^۴

نکته درخور تأمل در محبت‌ورزی به فرزندان این است که طبق فرموده امام صادق^۵، بوسیدن فرزند، به‌عنوان یکی از ابزارهای عملی ابراز و اثبات محبت، چنان اهمیتی دارد که والدین در صورت کوتاهی، مستوجب عذاب

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۴۹، حدیث ۳.

۲. نک: محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲۸۴، حدیث ۵۰.

۳. تغابن، ۱۵.

۴. تنبیه الغافلین، ص ۳۴۳، حدیث ۴۹۷.

الهی خواهند شد. مردی خدمت پیامبر ﷺ رسید و گفت: «هرگز کودکی را نبوسیده‌ام»، پس از رفتن آن مرد از نزد پیامبر خدا ﷺ، حضرت فرمودند: «این مرد در نزد من از دوزخیان است.»^۱

پس حتماً محبت خود را به فرزندان ابراز کنید و مهرورزی را به آنان تعلیم دهید تا در زندگی آینده خود آرامش بیشتری تجربه کنند.^۲ همچنین پدران باید توجه کنند که نیاز به دریافت محبت، در دختران بیشتر است؛ لذا ابراز محبت در خانواده باید به گونه‌ای باشد که این نیاز آنان به شکلی مناسب تأمین شود.

۵.۲. تکریم فرزند و احترام به او

یکی دیگر از اصول تربیت صحیح اسلامی، تکریم شخصیت و احترام گذاشتن به فرزندان است. والدین باید در رفتارهای خود با فرزندان، نهایت ادب را رعایت کرده و با آنها با احترام رفتار کنند. رسول گرامی اسلام ﷺ در کلامی کوتاه، اما بسیار راهگشا به ما چنین تعلیم می‌فرماید: «به فرزندان خود احترام بگذارید و آنها را نیکو تربیت کنید.»^۳

ایشان در این کلام زیبا، تکریم و احترام را مقارن و همراه تربیت شایسته دانسته و مشخص فرموده‌اند که راهکار اصلی تربیت و ادب‌آموزی به فرزندان، احترام گذاشتن به شخصیت آنان است.

دقت کنید که علاوه بر احترام به فرزندان، رعایت احترام بین شما و همسران و همچنین رعایت احترام شما به همه جامعه، تأثیر بسیاری بر شخصیت فرزندان شما خواهد گذاشت. هنگامی که شما فرزند خود را به رعایت ادب توصیه کنید،

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۵۰، حدیث ۷؛ محمدبن حسن طوسی، تہذیب الأحکام، ج ۸، ص ۱۱۳، حدیث ۳۹۱.

۲. علت برخی از بی‌مهری‌ها در محیط خانواده بین شوهر و همسر، یاد نگرفتن ابراز محبت در محیط خانواده در دوران کودکی است.

۳. علی بن حسام متقی هندی، کنز العمال، حدیث ۴۵۴۱۰.

اما در عمل، او شاهد سخنان و رفتارهای خارج از دایرهٔ ادب و احترام شما باشد، دچار دوگانگی شخصیت می‌شود و نه تنها سخنان شما اثر تربیتی نخواهد گذاشت، بلکه دورویی را نیز به آنان آموزش می‌دهید. این سخن مضمون فرمایش زیبای پیامبر ﷺ است که چنین به احترام متقابل توصیه می‌فرماید: «همان گونه که فرزند نباید به والدین خود بی‌احترامی کند، والدین نیز نباید به او بی‌احترامی کنند.»^۱

می‌دانید که رعایت عملی احترام توسط شما باید فراگیر باشد؛ یعنی اگر فرزند شما مشاهده کند احترام شما گزینشی است و همیشگی نیست، دچار دوگانگی شخصیت می‌شود و نمی‌تواند دلیل رفتارهای شما را متوجه شود. در این صورت شما به جای یاد دادن احترام، دورویی و فرصت‌طلبی را به فرزندتان خواهید آموخت.

۵.۳. قاطعیت و سازش نکردن

با وجود نکاتی که در خصوص ابراز محبت به فرزندان گفته شد، باید متوجه باشید که یکی از اهداف محبت، تربیت شایستهٔ فرزندان است؛ پس هرگاه این محبت، به خطاکاری خود شما یا فرزندان منجر شود، نه تنها مطلوب نیست، بلکه از رفتارهای بسیار ناپسند است. دوست داشتن خانواده و محبت به آنان قلمرو خاصی دارد؛ به گونه‌ای که نباید به هیچ شکل، سبب ترک اطاعت پروردگار و نافرمانی از خدای متعال شود. پیامبر ﷺ در توصیه‌ای به ابن مسعود فرمودند: «مبادا دلسوزی برای خانواده‌ات، باعث شود که اطاعت خدا را وانهی و نافرمانی‌اش را در پیش گیری.»^۲

البته بدون شک، اصل اساسی در رابطهٔ مادر و فرزند بر محبت و نرمش بنا شده است؛ اما باید مراقب باشید این محبت مانع از تربیت شایستهٔ فرزندان نشود. متأسفانه در نظر بسیاری از افراد، قاطعیت در تقابل با محبت است؛

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۴، ص ۹۳، حدیث ۲۲.

۲. فضل بن حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ج ۲، ص ۳۴۹، حدیث ۲۶۶۰.

در حالی که باید یاد بگیرید در نهایت محبت‌ورزی، قاطع نیز باشید. برای مثال، اگر به فرزند خود گفته‌اید: «به‌علت مریضی، حق خوردن شکلات ندارد»، به‌هیچ‌وجه نباید از تصمیم خود کوتاه بیایید. در این حالت، در اوج محبت و مهربانی و با خنده، به او تذکر بدهید که شکلات برایش خوب نیست و نمی‌تواند به شکلات‌ها دست بزند. حتی در صورت نیاز می‌توانید پاداش‌هایی جایگزین را نیز برای او تعیین کنید؛ اما حرف خود را عوض نکنید و به‌یاد داشته باشید برای قاطع بودن، لازم نیست اخم کنید یا به کودک خود بی‌توجه شوید. متوجه باشید در صورت رعایت‌نکردن اصل قاطعیت در تربیت، شما فرزندانِ لوس، ضعیف‌النفس، وابسته و پرتوقع تربیت خواهید کرد. اینان در برابر سختی‌ها و مشکلات، مقاوم و صبور نخواهند بود و در زندگی خانوادگی و اجتماعی آینده خود، دچار مشکلات فراوانی خواهند شد.

۵. ۴. عدالت میان فرزندان

یکی دیگر از نکات اساسی در تربیت کودکان، رعایت عدالت بین فرزندان است. علاوه بر اینکه رعایت عدالت جنبه حقوقی دارد، از منظر اخلاقی و مهرورزی نیز در الگوی تربیت اسلامی بسیار بر آن تأکید شده است. برای شکل‌گیری شخصیت سالم در فرزند، باید او را از آغازین روزهای زندگی، با مفهوم ارزشمند و بنیادین عدالت آشنا کنید. اگر فرزندان عدالت‌محوری را از والدین خود بیاموزند، آنان نیز متقابلاً در رعایت حقوق و حفظ حرمت و احترام آنان خواهند کوشید و مراقب خواهند بود که در رفتار با والدین، از مرزهای عدالت تجاوز نکنند.

از طرفی، رفتارهای به‌دور از عدالت، ایجاد اختلالات روحی در فرزندان را سبب می‌شود و آتش غضب و حسد به دیگر فرزندان را در دل آنان شعله‌ور می‌سازد. به همین دلیل است که مکتب متعالی اسلام تأکید فراوانی بر رعایت

این مسئله کرده است؛ چنان که از پیامبر رحمت، حضرت محمد مصطفی ﷺ روایت کرده اند: «میان فرزندان خود به عدالت رفتار کنید؛ همان گونه که شما خود نیز دوست دارید آنان در احترام و محبت به شما عدالت به خرج دهند.»^۱

طبق دستورهای صریح معصومان (علیهم السلام)، رعایت عدالت بین فرزندان، حتی در کارهای به ظاهر کوچکی مثل هدیه دادن یا حتی بوسیدن، بسیار ضروری است؛ اما دقت کنید که عدالت به معنای مساوات نیست. گاه لازم است برای یکی از فرزندان به دلایل خاصی، مثل بیماری، هزینه های بیشتری صرف کنید یا به سبب وضع سنی و تحصیلی یکی از فرزندان، مجبور شوید هزینه های بیشتری برای او صرف کنید. همچنین گاهی ممکن است برای تشویق برخی صفات و رفتارهای پسندیده در یکی از فرزندان، او را تشویق کنید و امتیاز خاصی برای او در نظر بگیرید؛ اما در تمام این حالات باید مراقب باشید سایر فرزندان بدانند محبت شما به همه آنان یکسان است و فقط شکل اظهار آن بنا به دلایلی، متفاوت شده است. به طور مثال، برای تشویق کار پسندیده کودک، بسیار مراقب باشید صرفاً عملکرد فرزند را تشویق کنید، بدون آنکه بخواهید درباره شخصیت او و دیگر فرزندان قضاوتی انجام دهید. همچنین در دادن هدیه یا ابراز توجه به فرزندان، سعی کنید در ضمن رعایت عدالت و مساوات بین فرزندان دختر و پسر، دختران را مقدم کرده و ابتدا به آنان توجه کنید؛ زیرا نیازهای عاطفی در آنان بیشتر است و بی توجهی به این نکته، آسیب دیدن روح لطیف آنان را در پی دارد.

۵.۵. تغافل

ابزار دیگری که برای تربیت صحیح، به آن نیازمندید، تغافل و نادیده گرفتن خطاهاست. لطفاً اشتباه نکنید! منظورم این نیست که پس از بیان نکات متعدد

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۴، ص ۹۲، حدیث ۱۶.

در تربیت فرزند، بگویم فرزندان خود را رها کنید و اجازه دهید به خطای خود ادامه دهند. به عکس، برای رهایی آنان از خطا، بهترین تدبیرها را برگزینید؛ اما توجه کنید هنگامی که متوجه شدید فرزند شما خطایی را مخفیانه مرتکب می‌شود، سعی کنید خود را به تغافل برزید تا او احساس کند شما متوجه خطای او نشده‌اید. سپس بکوشید برای حل مشکل فرزند خود و بازگرداندن او به مسیر صحیح، برنامه‌ریزی کنید و راهکارهای مناسبی برای حل این مشکل بیابید. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ما چنین توصیه می‌فرمایند: «خدا رحمت کند پدری را که فرزندش را در نیکی کردن به خود یاری رساند؛ بدین گونه که از گناه و خطای او درگذرد و به درگاه خدا برایش دعا کند.»^۱

پدران گرامی در نظر داشته باشید تلاش فرزند شما برای مخفی ساختن خطای خود، نشان‌دهنده این است که از خطاب‌بودن فعل خود آگاه است و از آن مهم‌تر، نمی‌خواهد حرمت شما را بشکند و در برابر شما مرتکب خطا شود. پس شما هم با تغافل سعی کنید باعث شکسته شدن این حرمت نشوید و قابلیت هدایت و اصلاح فرزند خود را از بین نبرید و با فکر و مشورت، راهکار مناسبی برای پیشگیری از تکرار خطای فرزند خود بیابید. تأکید امام باقر علیه السلام در این باره چنین است: «اگر دین را یک پیمانانه در نظر بگیریم، دوسوم این پیمانانه تغافل است.»^۲

لازم است یادآوری کنم اصل تغافل در صورت بروز خطای عمدی است. پس اگر متوجه شدید همسر یا فرزند شما ناخواسته، خطایی انجام داده است، بسیار طبیعی است که اصلاً آن را نادیده بگیرید و پیگیری نکنید.

۵.۶. کودکی کردن با کودک و بازی با او

شاید واژه بازی برای بزرگسالان برابر با وقت‌گذرانی و غفلت باشد؛ اما بدون شک،

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۴، ص ۹۸، حدیث ۷۰.

۲. عباس قمی، سفینة البحار و مدینة الحکم و الآثار، ج ۳، ص ۸۰۳.

بازی برای کودکان بستر رشد و تکامل است. باید دقت کنید دوران بازی کودک، دوران تعطیلی تکامل نیست؛ بلکه دوران شکوفایی استعدادهای او از طریق بازی است. به همین دلیل است که اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام به بازی کردن با کودکان توصیه فرموده‌اند. امام صادق علیه السلام در توصیه‌ای ارزشمند به والدین فرمودند: «فرزندت را رها کن تا هفت سال بازی کند و هفت سال [دوم] او را تربیت کن و هفت سال [سوم] او را با خود همراه کن.»^۱

دوره اول تربیت فرزند، باید همراه با بازی باشد. بازی‌های مناسب در این سن، آمادگی ذهنی لازم را در کودک شما برای تربیت‌پذیری و آموزش‌پذیری بیشتر در دوره دوم تربیت فراهم می‌سازد. براساس روایات، اهل بیت علیهم السلام نه تنها دستور داده‌اند که والدین اجازه بازی به کودک بدهند، بلکه آنان را به رفتار کودکانه با فرزند و بازی کردن با او توصیه فرموده‌اند. توصیه رسول گرامی صلی الله علیه و آله چنین است: «نزد هرکس کودکی هست، باید با او کودکی کند.»^۲

درواقع، فرزندی که در دوران کودکی، خود را با بازی کردن اقناع نکرده باشد، نتیجه‌اش این است که در بزرگسالی از خود رفتارهای کودکانه نشان خواهد داد و به خود و خانواده‌اش آسیب خواهد زد. از آنجایی که بازی رکن مهمی در حیات کودک است و از طرفی، والدین و به‌خصوص مادر، نقش قهرمانان زندگی او را ایفا می‌کنند، حضور و همراهی آنان در بازی برای کودک بسیار مهم است. به‌علت اهمیت داشتن والدین نزد کودک، بازی والدین با او، تکریم کودک و افزایش عزت نفس او را به‌دنبال خواهد داشت. علاوه‌براین، بازی والدین با کودک، روابط بین آنان را تحکیم می‌کند و صمیمیت در روابط آنان افزایش می‌یابد. این صمیمیت بین کودک و والدین، در مراحل بعدی تربیت، بسیار راهگشاست و مانع از گرایش افراطی او به دوستان و فرار از خانواده می‌شود. در سیره پیامبر

۱. محمدبن علی بن بابویه (شیخ صدوق)، کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۹۲، حدیث ۴۷۴۳.

۲. محمدبن علی بن بابویه (شیخ صدوق)، کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۸۳، حدیث ۴۷۰۷.

گرامی اسلام ﷺ، علاوه بر توصیه‌های فراوان به بازی با کودک، نمونه‌های عملی بسیاری از بازی ایشان با کودکان مشاهده می‌کنیم: روزی پیامبر ﷺ با گروهی نماز می‌خواندند و حسین علیه السلام که خردسال بود، در کنار ایشان بود. هرگاه پیامبر خدا ﷺ به سجده می‌رفتند، حسین علیه السلام می‌آمد و بر دوش ایشان سوار می‌شد. سپس پاهایش را تکان می‌داد و می‌گفت: «هی، هی!» وقتی پیامبر خدا سر برمی‌داشتند، او را می‌گرفتند و کنار خود می‌گذاشتند و همین که به سجده می‌رفتند، حسین علیه السلام بر پشت پیامبر برمی‌گشت و می‌گفت: «هی، هی!» این کار را همچنان ادامه داد تا اینکه پیامبر خدا ﷺ از نماز فارغ شدند. در این هنگام شخصی یهودی گفت: «ای محمد، شما با فرزندان خود به‌گونه‌ای عمل می‌کنید که ما نمی‌کنیم!» پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «بدان اگر به خدا و پیامبرش ایمان می‌آوردید، حتماً با کودکان مهربان می‌شدید.» یهودی گفت: «من به خدا و پیامبر او ایمان می‌آورم.» او مسلمان شد؛ زیرا با همه عظمت مقام پیامبر صلی الله علیه و آله، کرامت ایشان را مشاهده کرد.^۱

۵.۷. رعایت زمان مناسب برای تربیت

پنجمین و آخرین نکته ضروری در تربیت اسلامی که در این نوشتار کوتاه به آن اشاره می‌شود، رعایت زمان مناسب تربیت و تأدیب فرزندان است. اثرگذاری تمام راهکارهای تربیتی، به رعایت زمان مناسب برای تربیت وابسته است. پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله در یکی از سخنان بسیار جامع و زیبا و کاربردی خود در خصوص تربیت فرزند، که حقیقتاً کاویدن این سخن، خود محتاج کتابی مستقل است، زمان‌های مناسب برای تربیت را چنین تشریح فرموده‌اند: «فرزند، هفت سال آقا است و هفت سال خدمتکار و هفت سال وزیر است. اگر در ۲۱ سالگی از تربیت او راضی بودی

۱. محمدبن علی ابن شهر آشوب، مناقب، ج ۴، ص ۷۱؛ محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۲۹۶، حدیث ۵۷.

که خوب، وگرنه به پهلویش بزن که نزد خداوند معذوری.»^۱ یعنی با رعایت این الگو، وظیفه خود را به درستی انجام داده‌ای؛ پس بازخواست نخواهی شد. یکی از نکات مهم تربیتی که تأثیر جدی بر تکریم شخصیت فرزند می‌گذارد، توجه به احساسات کودک در هفت سال نخست زندگی است؛ لذا پیامبر، این هفت سال را زمان فرماندهی و سیادت کودک و فرمان برداری او و اطاعتش از والدین دانسته‌اند. در این دوران، والدین تمام نیازها و درخواست‌های کودک خود را تا حدی که برای او زیان‌بار نباشد و در توان آنان نیز باشد، باید اجابت کنند. اگر این نکته را با فرمایش امام صادق علیه السلام که در قسمت قبل مطرح کردم مقایسه کنید، متوجه خواهید شد بهترین راهکار تربیتی برای تحقق این هدف، بازی است.

نتیجه تبعیت و فرماندهی در هفت سال آغازین، فرمان برداری مطلق و البته توأم با محبت و احترام فرزند از والدین در دوره دوم است. در واقع، کودک که هیچ پیش شرط اولیه در روح و جان خود نداشته است، اصول اطاعت و محبت را از والدین فرامی‌گیرد تا بتواند در هفت سال دوم، از یافته‌های خود بهره بگیرد.

پس طبق این نظریه اسلامی و براساس سایر روایات اهل بیت علیهم السلام، هفت سال ابتدایی زمان آموزش به فرزند نیست و فرزند با ورود به هفت سال دوم و آغاز دوران فرمان برداری، آمادگی کافی برای دریافت آموزش‌های جدید به دست خواهد آورد. پس از گذراندن هفت سال آموزش و تعلیم و اطاعت از والدین، فرزند به مرحله‌ای از رشد و بلوغ می‌رسد که می‌تواند همچون وزیر، در کنار والدین حضور داشته باشد و آنان را در تصمیم‌گیری‌ها یاری کند.

در پایان مرحله سوم، جوان به ۲۱ سالگی می‌رسد و آمادگی تشکیل خانواده و تربیت فرزند را خواهد داشت. پس بسیار ضروری است که در هفت سال سوم

۱. فضل بن حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ج ۱، ص ۴۷۸، حدیث ۱۶۴۹.

عمر، والدین با او مشورت کنند و از فکر و توان او کمک بگیرند تا علاوه بر اینکه شخصیتش تکریم می‌شود، آرام‌آرام با فضای واقعی جامعه آشنا شود و توانایی ورود به جامعه و تصمیم‌گیری را پیدا کند.

در صورت رعایت این زمان‌بندی و رعایت سایر اصول اساسی تربیت اسلامی، در پایان ۲۱ سال تلاش و زحمت، وظیفه تربیت از عهده والدین برداشته می‌شود و آنان دیگر مسئولیتی در خصوص رفتارهای او نخواهند داشت. مولای متقیان، امیر ملک ولایت، علی علیه السلام در وصیتی به فرزند برومند خود، امام مجتبی علیه السلام، نکات گران‌سنگی را متذکر شده‌اند که برای همه ما راهگشاست و به‌عنوان حسن ختام این قسمت، به گوشه‌هایی از آن اشاره می‌کنم:

برای سفارش نمودن به تو پیش‌دستی کردم و خصلت‌هایی را در آن آوردم تا پیش از آنکه اجل به‌سوی من شتاب گیرد، آنچه را در دل دارم، به‌تورسانده باشم و قبل از آنکه همان‌گونه که جسم من ضعیف شده است، اندیشه‌ام نیز ضعیف گردد یا آنکه پیش از من، برخی هوس‌ها و فتنه‌های دنیا بر تو چیره شوند و در نتیجه، سرکش و گریزان گردی. همانا قلب جوان همانند زمین خالی است که هر چه در آن افکنده شود، می‌پذیرد. از این‌رو، پیش از آنکه دل تو سخت و فکر تو درگیر شود، به تربیت تو مبادرت کردم... و چون همانی را برای تو می‌خواهم که یک پدر دلسوز می‌خواهد، خوب نگریستم و بر آن شدم که تربیت تو در حالی باشد که تو رو به زندگی داری و چیزی از روزگار نگذرانده‌ای و دارای نیتی سالم و نهادی پاک هستی و [همچنین بر آن شدم که] تربیت را از آموزش کتاب خداوند و تأویل آن و قوانین اسلام و احکام آن و حلال و حرام آن آغاز نمایم...^۱

تربیت و وظایف خانواده

ف ص ل ه ش ت م

همان طور که در این کتاب به طور مفصل توضیح دادم، خداوند متعال مسئولیت مدیریت خانواده را بر عهده مردان قرار داده و به همین سبب، مسئولیت تربیت و هدایت همسر و فرزندان را نیز بر عهده آنان قرار داده و فرموده است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾^۱ (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خودتان و خودتان و خانواده خود را از آتشی که سوخت آن مردم و سنگ‌ها هستند، حفظ کنید.)

در این آیه شریفه، خداوند متعال به صراحت مسئولیت نگهبانی از خانواده در برابر عذاب و قهر خود و تربیت دینی آنان را بر عهده همه مؤمنان قرار داده و از آنان خواسته است خانواده خود را از عذاب و قهر الهی ایمن دارند. در روایات وارد شده از اهل بیت (علیهم السلام) در تفسیر این آیه شریفه، به مردان تأکید شده است: «انان را به آنچه خدا دوست می‌دارد، بخوانید و از آنچه خدا ناخشنود می‌دارد، نهی کنید.»^۲ امام علی (علیه السلام) نیز درباره این آیه می‌فرماید: «به آنان علم و ادب بیاموزید.»^۳

۱. تحریم، ۶.

۲. تفسیر دُر المنثور، ج ۸، ص ۲۲۵؛ محمد محمدی ری‌شهری تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۲۵۰، به نقل از رسول خدا ﷺ.

۳. علی بن حسام متقی هندی، کنز العمال، ج ۲، ص ۵۳۹، حدیث ۴۶۷۶۰.

متأسفانه گاهی در جامعه با پدرانی مواجه می‌شویم که تمام اهتمام خود را برای تأمین نیازهای مادی و آسایش اجتماعی فرزندان خود صرف می‌کنند؛ اما به تربیت و آموزش ادب و علم مفید به آنان بی‌توجه هستند. نتیجه این‌گونه بی‌توجهی‌ها به تعلیم و تربیت، بروز رفتارهای ناهنجار از فرزندان در سنین بزرگسالی خواهد بود. در جلسات مشاوره، با پدران و مادران فراوانی مواجه می‌شوم که بسیار نگران رفتارهای نادرست فرزندان خود هستند؛ اما متأسفانه هنگامی به مشاور مراجعه می‌کنند که کار از کار گذشته و امکان تأثیرگذاری بر فرزندان بسیار کاهش یافته است. به‌یاد داشته باشید که با افزایش سن فرزندان، شخصیت آنان شکل می‌گیرد و امکان تغییر در عقاید و افکار و سلیقه‌های آنان بسیار کاهش می‌یابد. اگر پدر و مادر در زمان مناسب نتوانند فرزندان خود را به‌خوبی تربیت کنند، محیط جامعه و دوستان ناباب، آنان را به‌شکل مطلوب خود تربیت خواهند کرد. پس لازم است از روزهای آغازین تشکیل خانواده، برای تربیت دینی خود و همسر و فرزندان خود برنامه‌ریزی منظمی کنید.

۱. نقش دین در سلامت خانواده

هنگامی که شما قصد سفر به نقطه‌ای از کشور را دارید و می‌خواهید در مدت‌زمانی مشخص، تمام آثار تاریخی و طبیعت زیبای آن منطقه را تماشا کنید، قبل از حرکت، نقشه راه‌ها و جاده‌ها را بررسی کرده و برای سفر خود برنامه‌ریزی خواهید کرد. همچنین به کمک نقشه‌ها و اطلس‌ها، همه آثار تاریخی و نقاط مهم منطقه مدنظر خود را مشخص و برای بازدید آن‌ها، برنامه‌ریزی می‌کنید. در این صورت است که شما می‌توانید در کمترین زمان ممکن، بیشترین بهره را از سفر خود برده و تا حد ممکن لذت ببرید.

زندگی ما انسان‌ها در این دنیا نیز بی‌هدف نیست. حضور ما روی کره خاکی،

همانند یک مسافر است که مدت کوتاهی اقامت دارد و می‌خواهد بیشترین توشه را برای اقامت دائمی خود در مقصد ابدی مهیا کند: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾^۱ (آیا گمان کرده‌اید شما را بیهوده آفریده‌ایم و به‌سوی ما باز نمی‌گردید؟)

پس همان‌طور که برای سفر تفریحی چندروزه، از قبل برنامه‌ریزی می‌کنید، برای موفقیت در سفر چندساله خود در دنیا نیز باید برنامه‌ریزی دقیقی کنید تا بتوانید براساس برنامه‌ای جامع و کارآمد، برای کسب هدف نهایی خلقت، یعنی رسیدن به مقام عبودیت،^۲ حرکتی مستمر و مؤثر داشته باشید. این برنامه جامع و کارآمد همان دین مبین اسلام است که برای تمام ابعاد فردی و اجتماعی زندگی انسان، راهکارهای شایسته‌ای ارائه کرده است. نمونه‌هایی از دستورهای دین به‌منظور تقویت نهاد خانواده را در این کتاب مطالعه فرمودید.

امام صادق علیه السلام در فرمایشی بسیار گران‌سنگ، ضمن بررسی کارکرد دین بر رشد و تعالی انسان، می‌فرماید:

شخص دین‌دار می‌اندیشد و در نتیجه، آرامش وجود او را فرامی‌گیرد و خود را [در برابر عظمت خدا] کوچک می‌شمارد؛ پس به فروتنی می‌گراید. قناعت می‌ورزد؛ پس احساس بی‌نیازی می‌کند. به آنچه به او داده شده است، خرسند است و گوشه‌تنبهایی را برمی‌گزیند؛ پس، از دوستان بی‌نیاز می‌شود [برای جلب دوستان، حاضر به انجام هر خطایی نخواهد بود]. خواهش‌ها و شهوت‌ها را رها می‌کند؛ پس آزاد می‌شود. دنیا را کنار می‌گذارد؛ پس، از بدی‌ها در امان می‌ماند [دنیا را هدف خود قرار نمی‌دهد؛ بلکه آن را مرکب خود قرار می‌دهد]. حسادت را دور می‌افکنند؛ پس دوستی آشکار می‌شود. مردم را نمی‌ترسانند؛ پس، از آنان نمی‌ترسد.

۱. مؤمنون، ۱۱۵.

۲. نک: ذاریات، ۵۶.

به آنان تعدی نمی‌کند؛ پس از گزند ایشان در امان است. به هیچ چیز دل نمی‌بندد؛ پس به رستگاری و کمال فضیلت دست می‌یابد. عافیت را می‌بیند؛ پس کارش به پشیمانی نمی‌کشد.^۱

بنابراین، بسیار ضروری است که ابتدا حضور دین را در زندگی خود پررنگ کنید و سپس در آموزش دین به همسر و فرزندان خود بکوشید.

۲. استقامت و پشتکار؛ لازمه تربیت موفق

برای تربیت صحیح و موفق همسر و فرزندان، باید به اولویت‌های تربیتی توجه کنید و در مسیر تربیت بسیار صبر و حوصله به خرج دهید. خداوند متعال این دو نکته ضروری را خطاب به پیامبر خود می‌فرماید: «وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا»^۲ (خانواده خود را به خواندن نماز فرمان ده و بر انجام آن شکیبا باش).

در آیه شریفه، ابتدا خداوند مسئولیت آموزش نماز در خانواده را به عهده مرد قرار می‌دهد و سپس راز کامیابی و موفقیت در این تعلیم را استقامت و صبر معرفی می‌فرماید. این صبر دو گونه است: یکی پافشاری خود انسان بر نماز خواندن است. این کار نقش الگوسازی پدر در خانواده را نشان می‌دهد. گونه دوم صبر، انتظار برای تأثیرگذاشتن آموزه‌های تربیتی است.

یکی از عواملی که موجب می‌شود بسیاری از والدین در تربیت فرزندان خود به موفقیت چندانی دست نیابند، این است که دوست دارند با یک بار تذکر دادن، یک مشکل اخلاقی در فرزندشان حل شود؛ بنابراین پس از چند بار دعوت فرزندان به کاری خوب، آنان اطاعت نکنند، والدین عصبانی می‌شوند و پرخاش می‌کنند. اینجاست که تمام اثرپذیری سخن پدر یا مادر از بین خواهد رفت. به یاد داشته باشید گاهی لازم است برای اصلاح یک صفت بد اخلاقی در همسر

۱. محمد بن محمد مفید، الامالی، ص ۵۲، حدیث ۱۴؛ محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲، ص ۵۳، حدیث ۲۳.

۲. طه، ۱۳۲.

یا فرزند خود، یک سال تلاش کنید و از روش‌های مختلف آموزش مستقیم و غیرمستقیم بهره ببرید تا سرانجام اندکی اصلاح در اخلاق آنان به‌وجود آید. صفات بد، همانند دانه کوچکی، در قلب انسان‌ها قرار می‌گیرند که با گذر زمان رشد می‌کنند و به درخت تنومندی تبدیل می‌شوند؛ لذا برای ریشه‌کن کردن این مشکلات، باید صبر و حوصله و برای تربیت، طرح و برنامه داشته باشید.

۳. تربیت الگومحور

خداوند متعال در توصیف محبوب خویش، پیامبر خاتم، محمد مصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ» (قطعاً برای شما، در رسول خدا سرمشقی نیکوست).

خداوند پس از مبعوث کردن پیامبر و فرستادن مجموعه‌دستورهای اخلاقی، به‌منظور اصلاح امت و تکمیل مکارم و زیبایی‌های اخلاقی و برای نشان‌دادن جلوه‌ای از این اخلاق سفارش‌شده و ترغیب مردم برای حرکت به سمت اجرایی کردن دستورهای دین، اسوه و نمونه ظهور خارجی تعالیم دینی را در وجود مقدس پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به‌نمایش گذاشت تا همگان با دیدن محاسن اخلاق او، به تعالیم این دین گرایش یابند و شیفته عمل به تعالیم دین شوند. اگر پیامبر عظیم‌الشان، خود به برخی از تعالیم تبلیغی دین عمل نمی‌کرد، انسان‌ها دیگر انگیزه‌ای برای حرکت و عمل به تعالیم اسلام نداشتند.

حقیقت تربیت، چیزی جز این نیست. اگر می‌خواهید همسر و فرزندان شما به توصیه‌ها و آموزه‌های اخلاقی شما گوش فرادهند، باید خود قبل از همه، عمل‌کننده به گفته‌های خود باشید. باید خود شما بیشتر از آنچه به دیگران توصیه می‌کنید، عمل کنید تا امید اصلاح در رفتار دیگران به‌وجود آید. آری،

اصل اساسی تربیت، اصلاح رفتار خویش است. والدین نمی‌توانند انتظار داشته باشند فرزندانشان اهل نماز باشند، درحالی‌که آنان پدر و مادر خود را دیده‌اند که برای نماز اهمیت کمی قائل‌اند و در آخر وقت و با عجله، نماز خود را می‌خوانند. در این صورت، تنها مقصر کوتاهی فرزند در خواندن نماز، خود والدین خواهند بود.

اگر فرزند و همسر خود را به راست‌گویی دعوت می‌کنید، خود باید صادق‌ترین فرد باشید. فرزند به پدر و مادر خود به چشم الگو نگاه می‌کند؛ پس اگر او در شما نقصان و کوتاهی ببیند و دروغ‌های گاه‌وبیگاهی از شما مشاهده کند، نباید از او انتظار صداقت و راست‌گویی داشته باشید.

جالب اینکه برخی والدین از کودک خود می‌خواهند به خاطر آنان، به دروغ به دیگران بگویند: «پدرم الان خانه نیست!» و بعد توقع دارند کودک آنان راست‌گو باشد! اصل اساسی برای تربیت دیگران، اصلاح خویشتن است. این همان مضمون این فرمایش زیبای امیرالمؤمنین علیه السلام است: «هرکس خود را پیشوای مردم قرار دهد، باید پیش از آموزش دادن به مردم، تعلیم به خود را آغاز کند و باید پیش از تربیت زبانی، با رفتارش تربیت کند.»^۱

پس برای تربیت شایسته فرزندان، بسیار بیشتر از آنکه فکر می‌کنید نیاز دارید که نکات و روش‌های تربیت را فراگیرید. باید در اصلاح خویشتن بکوشید. در این صورت است که اندرز شما در دل و جان خانواده‌تان اثر خواهد گذاشت.

۴. تربیت دینی و ضرورت حضور در جلسات فرهنگی و مذهبی

یکی از روش‌های بسیار مؤثر در تربیت و اصلاح دیگران، بیان غیرمستقیم و کمک‌گرفتن از دیگران است. اگر همسر یا فرزند خود را همیشه به رعایت نکات

۱. محمدبن حسین الشریف الرضی، نهج البلاغه، حکمت ۷۳؛ محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲، ص ۵۶، حدیث ۳۳.

اخلاقی توصیه کنید، پس از مدتی، سخنان شما تکراری می‌شود و میزان تأثیر آن در طرف مقابل به شدت کاهش می‌یابد. در اینجا حضور شخص سوم بسیار راهگشا خواهد شد. برای ادامهٔ تربیت دیگران، باید بتوانید از روش‌های مختلف غیرمستقیم بهره بگیرید: گاهی به‌طور مستقیم او را مخاطب قرار دهید، گاهی کتابی ارزشمند در زمینهٔ مدنظر به او هدیه بدهید، گاهی کلیپ تصویری در موضوع مدنظر به او نشان دهید و گاهی او را به جلسات مذهبی ببرید تا نصیحت دیگران را بشنود.

استفاده از روش‌های متنوع برای تربیت دینی همسر و فرزندان، مصداق دستور الهی در خصوص صبر بر تربیت است که در قسمت قبل بررسی کردیم.^۱ به شما عزیزان توصیه می‌کنم برای موفقیت در تربیت خانوادهٔ خود، حضور مستمر و حداقل هفته‌ای یک بار در جلسه‌ای مذهبی را جزئی از برنامهٔ زندگی خود قرار دهید تا رابطهٔ همسر و فرزندان شما با علوم الهی و عالمان دینی حفظ شود.

به‌یاد داشته باشید هیچ‌یک از ما، پاسخ تمام شبهات دینی و پرسش‌های موجود در ذهن جوانان را نمی‌دانیم؛ لذا باید به‌کمک همین جلسات، پیوندی عمیق بین آنان و عالمان دینی برقرار کنید تا در زمان بروز مشکل، آنان به عالم مراجعه کرده و مشکل ذهنی خود را برطرف کنند. بدون شک، حضور در فضای معنوی جلسهٔ دینی، آثار و برکات فراوانی در زندگی شما و خانوادهٔ شما خواهد گذاشت.

۵. تربیت و مطالعهٔ گروهی

اولین وظیفهٔ هر مسلمان دربارهٔ تکلیف شرعی امر به معروف و نهی از منکر، شناخت معروف و منکر است. ابتدا باید خوب و بد را به خوبی بشناسید تا بتوانید دیگران را

۱. نک: طه، ۱۳۲.

به خوبی‌ها دعوت کنید و از بدی‌ها بازدارید. برای کسب این شناخت، لازم است با مطالعه کتاب‌های ارزشمند و مفید دینی، اطلاعات دینی خود را افزایش دهید و با دیدگاه دین در زمینه‌های مختلف آشنا شوید. باید به‌عنوان خانواده‌ای مؤمن، نظر اسلام را درباره ازدواج، خانواده، تربیت فرزند، تفریح، سفر، دیدار اقوام، خرید منزل و... بدانید تا بتوانید به دستوره‌های دینی به‌خوبی عمل کنید.

حال، چه بسیار شایسته است این مطالعه مفید را در جمع خانواده و در کنار آنان و به‌صورت گروهی انجام دهید. در این صورت است که علاوه بر حضور داشتن در کانون پرمهر خانواده، آنان را به‌صورت عملی به مطالعه ترغیب کرده‌اید و درضمن، آنان را بدون تذکر مستقیم، با دستوره‌های دین آشنا ساخته‌اید.

پس حتماً ساعتی از شبانه‌روز را برای مطالعه گروهی با خانواده خود اختصاص دهید تا آثار ارزشمند آن را در زندگی خود مشاهده کنید. پیشنهاد می‌کنم قرائت آیاتی از قرآن را نیز در ابتدای این مطالعه گروهی در دستور کار خود قرار دهید تا وظیفه تعلیم قرآن به فرزندان خویش را نیز انجام داده باشید؛ چراکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در توصیه‌ای زیبا، سه نکته تربیتی را چنین یادآور می‌شوند: «فرزندان خود را به سه خصلت تربیت کنید: دوست داشتن پیامبرتان و دوست داشتن اهل بیت او و خواندن قرآن.»^۱

پس اهمیت فراوانی برای تعلیم نماز و قرآن و اخلاق نیک و شایسته به همسر و فرزندان‌تان قائل شوید. پیامبر رحمت و مهربانی، محمد مصطفی صلی الله علیه و آله در توصیه‌ای جامع، به این نکات اشاره می‌فرمایند: «نزد خانواده‌هایتان بازگردید. پس در میان‌شان بمانید و به آنان علم بیاموزید و فرمان‌شان بدهید... همان‌گونه که من نماز می‌خوانم و شما دیده‌اید، نماز بخوانید. هنگامی که وقت نماز

۱. احمدبن حجر هیثمی، الصواعق المحرقة، ص ۱۷۲؛ سلیمان بن ابراهیم قندوزی، ینابیع المودة، ج ۲، ص ۴۵۷، حدیث ۲۶۸؛ علی بن حسام متقی هندی، کنز العمال، ج ۶، ص ۴۵۶، حدیث ۴۵۴۰۹.

فرارسید، یکی از شما اذان بگوید و مسن‌ترین شما، پیش‌نماز شود.»^۱

۶. دعا و طلب از خداوند و توسل به اهل بیت علیهم‌السلام

در پایان لازم است به یاد آوریم منشأ جوشش همه خوبی‌ها و فضیلت‌ها، وجود بی‌همتای خداوند است؛ لذا پس از رعایت تمام نکات مطرح‌شده در کتاب و بهره‌گیری از تعالیم نورانی اهل بیت علیهم‌السلام، لازم است در پیشگاه الهی ابراز بندگی کرده و صلاح و شایستگی خانواده خود را از خداوند متعال درخواست کنیم: ﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾^۲ (پروردگارا، از همسران و فرزندانمان، مایه‌روشنی چشم ما قرار ده و ما را برای پرهیزکاران پیشوا گردان).

در پایان توصیه می‌کنم از خواندن دعای نورانی ۲۵ صحیفه سجادیه غفلت نکنید. امام سجاده علیه‌السلام در این دعای شریف، علاوه بر طلب خیر و عافیت برای فرزندان خود، به ویژگی‌های فرزند شایسته نیز اشاره می‌فرماید:

اللَّهُمَّ وَ مَنْ عَلَىٰ بِنَاءِ وُلْدِي وَ بِإِصْلَاحِهِمْ لِي وَ بِإِمْتِنَاعِي بِهِمْ إِلَهِي أَمُدُّ لِي فِي أَعْمَارِهِمْ وَ زِدْ لِي فِي أَجَالِهِمْ وَ رَبِّ لِي صَغِيرَهُمْ وَ قَوْلِي صَعِيفَهُمْ وَ أَصَحِّ لِي أَدْبَانَهُمْ وَ أَدْيَانَهُمْ وَ أَخْلَاقَهُمْ وَ عَافِيَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ وَ فِي جَوَارِحِهِمْ وَ فِي كُلِّ مَا عَنَيْتُ بِهِ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ أَدْرُ لِي وَ عَلَىٰ يَدِي أَزْوَاقَهُمْ وَ اجْعَلْهُمْ أَبْرَارًا أَتَّقِيَاءَ بَصْرَاءَ سَامِعِينَ مُطِيعِينَ لَكَ وَ لِأَوْلِيَائِكَ مُجِيبِينَ مُنَاصِحِينَ وَ لِجَمِيعِ أَعْدَائِكَ مُعَانِدِينَ وَ مُبْغِضِينَ. آمِينَ.

اللَّهُمَّ اشْدُدْ بِهِمْ عَضْدِي وَ أَقِمْ بِهِمْ أَوْدِي وَ كَثِّرْ بِهِمْ عَدْدِي وَ زَيِّنْ بِهِمْ مَحْضَرِي وَ أَحْيِ بِهِمْ ذِكْرِي وَ اكْفِنِي بِهِمْ فِي غَيْبَتِي وَ أَعِنِّي بِهِمْ عَلَىٰ حَاجَتِي وَ اجْعَلْهُمْ لِي مُجِيبِينَ وَ عَلَىٰ حَدِيثِي مُسْتَقِيمِينَ لِي مُطِيعِينَ غَيْرِ عَاصِينَ وَ لَا عَاقِينَ وَ لَا مُخَالِفِينَ وَ لَا خَاطِبِينَ وَ أَعِنِّي عَلَىٰ

۱. علی بن حسام متقی هندی، کنز العمال، ج ۷، ص ۲۸۱، حدیث ۱۸۸۷۹.

۲. فرقان، ۷۴.

تَرْبِيَّتِهِمْ وَتَأْدِيبِهِمْ وَبِرِّهِمْ... ۱.

خدایا، بر من منت گذار و فرزندانم را نگهداری کن و آنان را برای من شایسته گردان و مرا از ایشان بهره‌مندی ده. ای معبود من، به‌خاطر من، آنان را در زندگی کامیاب ساز و عمرشان را طولانی کن. فرزندانشان را بی‌پروان و ناتوانشان را توانا گردان. جسمشان و دینشان و خویشان را به‌سلامت دار و جان و تنشان و هر کارشان را که به من مربوط است، از هر گزند در امان دار و روزی آنان را به‌دست من فراوان و پیوسته گردان. و آنان را نیکوکاران پرهیزکار، صاحبان بینش و پندپذیران سرب‌راه خود قرار ده که دوستدار و نیک‌خواه یارانت و دشمن و کینه‌جوی دشمنانت باشند. چنین باید ای پروردگار هستی.

خدایا، بازوی مرا به وجود فرزندانم توانا کن و ناراستی کار مرا به راستی آور و خاندان مرا فزونی بخش و بزم مرا به وجود ایشان بیارای و نام مرا به آنان زنده بدار و در نبود من، کارم را به‌دست فرزندانم سامان ده و یاری‌ام کن که با مدد ایشان به خواسته‌های خود برسم. چنان کن که آنان با من دوست و مهربان باشند و با راستی و درستی، روی دل به‌سوی من آورند و فرمان من برند و از نافرمانان و بدرفتاران و مخالفان و خطاکاران نباشند.

۱۴۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَدْرَسَةُ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱. قرآن کریم.
۲. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول عن آل الرسول ﷺ، به تحقیق و تصحیح علی اکبر غفاری، چ ۲، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ ق.
۳. ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی، مناقب آل ابی طالب ﷺ، ج ۴، چ ۱، قم: علامه، ۱۳۷۹ ق.
۴. اربلی، علی بن عیسی، كشف الغمّة فی معرفة الأئمة ﷺ، ج ۳، بیروت: دارالکتب، ۱۴۰۱.
۵. امام سجاد ﷺ، علی بن حسین، صحیفه سجادیه، ترجمه حسین انصاریان، چ ۲، تهران: مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران.
۶. انصاری، محمد علی، تفسیر مشکات، ج ۴، مشهد: بیان هدایت نور، ۱۳۹۱.
۷. انصاری، محمد علی، زن از منظر قرآن کریم، چ ۵، مشهد: بیان هدایت نور، ۱۳۹۰.
۸. برقی قمی، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، به تحقیق و تصحیح جلال الدین محدث، ج ۱، چ ۲، قم: دار الکتب الإسلامية، ۱۳۷۱ ق.
۹. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، به تحقیق و تصحیح سید مهدی رجائی، چ ۲، قم: دار الکتب الإسلامية، ۱۴۱۰.
۱۰. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم،

به تحقیق و تصحیح مصطفی درایتی، چ ۱، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶ ش.

۱۱. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۲ و ۱۴ و ۲۰، چ ۱، قم: مؤسسه آل البيت (علیهم السلام) لإحياء التراث، ۱۴۰۹.

۱۲. خوانساری، محمد بن حسین، شرح آقا جمال خوانساری بر غرر الحکم و درر الکلم، بامقدمه و تصحیح و تعلیق جلال الدین حسینی ارموی، چ ۳، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۰.

۱۳. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن، ترجمه مصطفی رحیمی نیا، تهران: سبحان، ۱۳۸۶.

۱۴. شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، ترجمه ناصر مکارم شیرازی، چ ۲، قم: مدرسه الامام علی ابن ابی طالب (علیه السلام).

۱۵. شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، چ ۱، قم: مشهور، ۱۳۷۹ ش.

۱۶. شعیری، محمد بن محمد، جامع الأخبار، چ ۱، نجف: مطبعة حیدریه، بی تا.

۱۷. شیخ صدوق (قمی)، محمد بن علی بن بابویه، أمالی الصدوق، چ ۶، تهران: کتابچی، ۱۳۷۶ ش.

۱۸. شیخ صدوق (قمی)، محمد بن علی بن بابویه، عیون أخبار الرضا (علیهم السلام)، به تحقیق و تصحیح مهدی لاجوردی، چ ۲، چ ۱، تهران: جهان، ۱۳۷۸ ق.

۱۹. شیخ صدوق (قمی)، محمد بن علی بن بابویه، کتاب من لا یحضره الفقیه، به تحقیق و تصحیح علی اکبر غفاری، ج ۳ و ۲، چ ۲، قم: دفتر انتشارات اسلامی

وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه، ۱۴۱۳.

۲۰. طباطبایی بروجردی، سیدحسین، جامع احادیث شیعه، ج ۱۷، چ ۱، تهران: انتشارات فرهنگ سبز، ۱۳۸۶ ش.

۲۱. طبرسی، فضل بن حسن، مکارم الأخلاق، ج ۱ و ۲، قم: نشر اسلامی، ۱۴۴۱.

۲۲. طبرسی، فضل بن حسن، مکارم الأخلاق، چ ۴، قم: الشریف الرضی، ۱۴۱۲.

۲۳. طبرسی، علی بن حسن، مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، قم: دار الحدیث، ۱۴۱۸.

۲۴. طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الأحکام فی شرح المقنعة، ج ۷ و ۸، بیروت: دار التعارف، ۱۴۰۱.

۲۵. طوسی، محمد بن حسن، الأمالی، چ ۱، قم: دار الثقافة، ۱۴۱۴.

۲۶. قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۲ و ۳ و ۹ و ۱۱، چ ۲۰، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۷.

۲۷. قمی، عباس، سفینه البحار و مدینه الحکم و الآثار، ج ۳، چ ۱، قم: اسوه، ۱۴۱۴.

۲۸. قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینایع المودة لذوی القربی، تهران: دار الأسوة، ۱۴۱۶.

۲۹. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه احمد بانپور، ج ۲ و ۳ و ۴، چ ۱، مشهد: استوار، ۱۳۹۰.

۳۰. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۵ و ۶، چ ۴، بیروت: دار صعب و دارالتعارف، ۱۴۰۱.

۳۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲ و ۴ و ۵، چ ۴، به تحقیق و تصحیح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، تهران: دار الکتب الإسلامية، ۱۴۰۷.

۳۲. گری، جان، مردان مریخی، زنان ونوسی، چ ۴۷، تهران: ذهن آویز، ۱۳۸۹.

۳۳. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار الجامعة لدرر الأخبار الأئمة الأطهار عليهم السلام، چ ۲ و ۳ و ۴ و ۶ و ۸ و ۹ و ۷ و ۱ و ۲ و ۳ و ۷ و ۷ و ۷ و ۹ و ۱۰ و ۱۰ و ۴ و ۱۰۳، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳.

۳۴. محمدی ری شهری، محمد، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۷.

۳۵. محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه کودک، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۵.

۳۶. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ج ۲ و ۵ و ۶ و ۱۳، ترجمه حمیدرضا شیخی، چ ۱۴، قم: دار الحدیث، ۱۳۹۳.

۳۷. مفید، محمد بن محمد، الأمالی، به تحقیق و تصحیح حسین استادولی و علی اکبر غفاری، چ ۱، قم: کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳.

۳۸. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱ و ۳ و ۲۳ و ۲۴ و ۲۸، چ ۵۰، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۵.

۳۹. نوری، حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، چ ۱، قم: مؤسسه

آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، ١٤٠٨.

٤٠. ورام بن أبي فراس، مسعود بن عيسى، تنبيه الخواطر و نزهة النواظر
(مجموعه ورام)، ج ١، قم: مكتبه فقيهه، ١٤١٠.

٤١. هندی، علی متقی، كنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال،
ج ١ و ٢ و ٣ و ٤ و ٧ و ١٦، بیروت: مكتبه التراث الإسلامی، ١٣٩٧.

٤٢. هیثمی، احمد بن حجر، الصواعق المحرقة فی الرد علی أهل البدع و
الزندقة، ج ٢، قاهره: مكتبه القاهرة، ١٣٨٥.

١٥٤

مَدَارِجُ
بَدْرِيَّةِ
مَدَارِجِيَّةِ

مسابقه فرهنگی پدران - مادران

از مجموعه کتاب‌های کلبه آرامش

توضیحات شرکت در مسابقه

* پرسش‌ها از متن موجود طرح شده است.

*** به روش‌های زیر می‌توانید در مسابقات فرهنگی شرکت کنید:**

۱. ارسال پاسخ به سامانه پیامکی ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲: برای این کار، کافی است به ترتیب، نام مسابقه، شماره گزینه‌های صحیح پرسش‌ها به صورت یک عدد پنج رقمی از چپ به راست و نام و نام خانوادگی خود را به سامانه پیامکی ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲ ارسال کنید.

مثال: پدرا نه-مادرانه ۱۴۱۳۲ سیدرضا کاظمی

۲. مراجعه به بخش مسابقات پرتال جامع آستان قدس رضوی به نشانی:

www.razavi.aqr.ir

۳. پاسخ به پرسش‌ها در پاسخنامه: پاسخنامه تکمیل شده را می‌توانید به صندوق‌های مخصوص مستقر در کیوسک‌های راهنمای زائر بیندازید یا به صندوق پستی ۳۵۱-۹۱۷۳۵ ارسال کنید.

* هزینه ارسال پاسخنامه از طریق «پست جواب قبول» پرداخت شده است و نیازی به استفاده از پاکت و تمبر نیست.

* پیامک‌ها و پاسخنامه‌های تکراری یا ناقص حذف می‌شود.

* آخرین مهلت شرکت در مسابقه، یک ماه پس از دریافت کتاب است.

* قرعه‌کشی از بین پاسخ‌های صحیح و به صورت روزانه انجام می‌شود و نتیجه آن از طریق سامانه پیامکی گفته شده به اطلاع برندگان می‌رسد.

تذکر: پیشنهادها و انتقادهای خود را در پیامک جداگانه‌ای ارسال کنید.

تلفن: ۳۲۰۰۲۵۶۹ - ۰۵۱

پرسش‌ها

پرسش اول: کدام بزرگوار، متأهل خفته را نزد خداوند بهتر از مجرد روزه‌دار شب‌زنده‌دار دانسته‌اند؟

۱. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

۲. امام علی علیه السلام

۳. امام صادق علیه السلام

۴. امام حسین علیه السلام

پرسش دوم: امام باقر علیه السلام در حدیثی ضمن هشدار به مؤمنان، ویران‌کننده ایمان را چه دانسته‌اند؟

۱. غفلت از علم‌آموزی

۲. دروغ‌گویی

۳. گناهان صغیره

۴. غفلت از نعمت‌ها

۱۵۶

پنجشنبه
مادرانه

پرسش سوم: آیه ۱ سوره مبارکه مائده، ناظر بر کدامیک از راهکارهای اعتمادسازی در خانواده است؟

۱. صداقت

۲. امانت‌داری

۳. وفای به عهد

۴. انصاف

پرسش چهارم: اولین ویژگی زن شایسته در آیه ۵ سوره مبارکه تحریم، در کدام گزینه آمده است؟

۱. اسلام و تسلیم در برابر اراده و خواست الهی

۲. تواضع و اطاعت از همسر و تربیت درست فرزند

۳. پرهیز از ارتکاب گناهان و اهتمام به عبادت

۴. توبه کردن و اصلاح خویش و خانواده

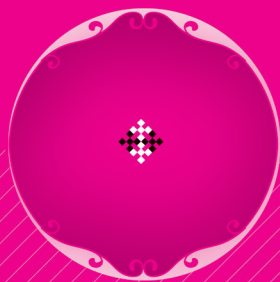
پرسش پنجم: کلمه «نحله» در لغت به چه معنایی آمده است؟

۱. حقوق زن

۲. مهر زیاد

۳. صداقت

۴. بخشش و عطیه

پاسخنامه مسابقه فرهنگی پدران - مدرانه
از مجموعه کتاب‌های «کلبه آرامش»

نام و نام خانوادگی: نام پدر:

تحصیلات: استان: شهر:

تلفن ثابت باکد شهر: شماره همراه:

پاسخنامه مسابقه فرهنگی پدران - مدرانه

گزینه	۱	۲	۳	۴
پرسش				
اول				
دوم				
سوم				
چهارم				
پنجم				

نظرسنجی کتاب پدران - مدرانه از مجموعه کتاب‌های «کلبه آرامش»

ردیف	موضوع	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
۱	میزان رضایت از جذابیت ظاهری (طرح جلد، اندازه و...)					
۲	میزان شیوایی مطالب					
۳	قابلیت فهم مطالب					
۴	میزان جذابیت و تازگی موضوع و مطالب					
۵	میزان تأثیرگذاری و مفید بودن مطالب					
۶	میزان تناسب محتوا با نیاز شما					
۷	میزان تناسب پرسش‌ها با موضوع					
۸	میزان رضایت کلی					
پیشنهادات و انتقادات: -----						

۱۵۹

پدران مدرانه

لبه کاغذ را پس از برش، تازه و یخسایند.

پست جواب قبول

..... فرستنده:

.....

.....

..... کدپستی:

----- از این قسمت تا شود

هزینه پستی بر اساس قرارداد شماره ۲۵۱ - ۹۱۷۳۴ پرداخت شده است.

طرف قرارداد: اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی

صندوق پستی: ۹۱۷۳۵ - ۳۵۱